DE

VITA ET REBUS GESTIS

Nobilissimi Illustrissimique PRINCIPIS,

GUILIELMI

Ducis

NOVO-CASTRENSIS,

COMMENTARII.

Sandano I or dissile and an actionable signer in a signer in Abr Excellentiffima PRINCIPE

MARGARETA

Iphus UXORE Sandiffima Confcripti.

EI

Ex Anglico in Lavinum conversi.

Excudebat T.M. MDCLXVIII.

VIIA BIFFERES

Vobilitàmi-Illuftettimique PRINCIPIS,

IMJEIJI

A CONTRACTOR OF THE PROPERTY O

EPIGRAMMA.

Cui magis addubitas sit sas adscribere Laudem?

DUX magis est dignus Laude, DUCISSA magis.

MARGIARETA

HEROUM, pro Commeritis, extendere Famam
Anglica non potuit, Lingua Latina potesti

674:94

Augustissimo Regi,

CAROLO II.

Britanniarum Monarchæ Inclyto,

MARGARETA

Novi-castelli Ducissa,

Felicitatem, Victorias, Triumphos.

Placeat Majestati vestra,

Perare me jussit insignis Clementia Tua & Subditorum nemini unquam dissicilis Gratia, Invictissime Rex, Me in Majestatem Tuam nullatenus peccaturam, si Commentariolos bosce

meos (in quibus sanctissime profiteor pane tot vera quot verba contineri) Augustissimo Nomini Tuo ingenua devotione consecrare anderem. In in enim, ut potui sidelissime, breviter tamen recensui & que cum A 2 admiadmiratione Omnium gessit, & quæ invicta sidelitate pertulit Dominus meus ac Maritus amantissimus, nune Regio Tuo Favore Dux Novocastrensis: dum, nupero Bello plusquam Civili, Regis Patriæque sanctissimam Causam contra nesarios Perduelles strennissime propugnans, Æmulorum invidiam vicit, & Amicorum sidem. Virum dico Illum, Qui olim, dum adbuc Walliæ Princeps esses, a Patre Tuo, Regum sui sæculi Sapientissimo, Regendæ Juventuti Tuæ præpositus suit: Qui in tristissimis etiam Temporibus, cum extrema undique timerent innocentes, semper Tibi sidem suam servavit illibatam: Quem singularis Tua Benignitas jam tandem, post restitutam Britanniis Tuis Pacem, ad sublimem Dignitatem evexit.

Patere igitur, Rex Serenissime, ut de Hoc Viro tanto, tantumque Tuo, illud addam; Ex omnibus Subditis Tuis neminem Illo aut verius defuncto CAROLO I. ingemuisse, aut sincerius timuisse viventi CAROLO II. Eundemque in banc vocem, ad immortale Pietatis Exemplum, erumpere bodie etiam solere; Se pro incolumitate Tua vitam suam, Fortunas, Posteros, Omnia lubentissime devoturum. Et bac quidem Mibi justa Ratio (ut alias taceam) nuncupandi Tua Majestati bujus Donarii.

adum-

Deum

Epistola Dedicatoria.

DEUM ter Opt. Max. ardentissimis votis obtestor, ut quæcunque ad Imperii gloriam & æternitatem faciant, in Sacratissimum Tuum Caput perpetuo accumulare dignetur. Vale, Rex Potentissime, & Vive non Armis quam virtute securior.

B

Clemen-

Toppolis Dedictories

DEDM ter Opt. Max. ardentiffinis e lissis in the cust ques inque ad susperit glarium & stornisation faci-ant, in Sharatiffinium Turim Caput perfectio accumus lare diguetur. Vale, Rex Potentiffinis, & Vivonous Atrais quam virtuto fecurior.

D. GUILIELMO

DUCI

NOVO-CASTRENSI.

Mi Domine Nobilissime,

Uo mihi præcipue suerunt in Votis, ex quo tempore Conjugio Tuo me beasti: Primum, ut Fidem meam & Amorem Clementiæ Tuæ probarem: qua in re Tuam Hu-

manitatem appello: Deinde, ut, Divina adspirante Gratia, Res gestas Tuas & Conatus egregios, in procurando Regis & Patriæ Tuæ bono, sideli & dilucida Narratione posteris traderem; imo & Æternitati consecrarem. Hunc in sinem, palam profiteor me usam esse optimis verissimisque Observatis

B 2

Secretarii

Secretarii Tui, antiquæ Fidei & Virtutis viri, 70annis Rollestoni, Tuisque ipsius dictatis. His adjuta, Historiam Vitæ Tuæ composui. Quam quidem, cum omnem dedi operam ut illustris fieret, obscuravit aliquatenus Clementiæ Tuæ mandatum. Nempe ut ea, quæ ad Hominis cujusvis aut Familiæ dedecus pertinent, quanquam tua summa cum laude conjuncta essent, tacita præterirem. Voluntati Tuz morem geffi, & studui satisfacere Clementiæ Tuæ: coque libentius, quod sciam hanc Animi Tui Generositatem, tam in celandis Inimicorum Vitiis, quam in Amicorum Virtutibus prædicandis, omni Honore dignissimam. Enimvero, mi Domine, aut multum fallor, aut Nemo hominum Teipso plures unquam Amicos, plures Inimicos habuit. Alteris fortunam, alteris meliorem mentem precor. Neque illud mirandum, Te Virum in excelso loco positum Invidia peti, cum Hæc Fœmina non sit immunis. Scripta scilicet Mea vexant petulantes & improbæ Linguæ: Genuina esse, & mihi propria, negant. Quafi Ego alieni Ingenii Gloriam in me transferrem. Bene meminit Clementia Tua, Libros a Me primum in lucem editos subiisse hanc plurimorum Censuram, non esse Illos a Me, sed a nescio quo alio Autore conscriptos, meoque

que Nomine impressos. Hinc nata est illa tua Nobilis Epistola, uni præfixa Volumini, qua per Hon, tuum testaris, Scripta omnia, meo Nomine insignita, vere esse Mea. Ego vero non dissimulavi, Me omnia, quæ didici, ex Te, Te, inquam, ipso didicisse. Tu Dominus, atque idem unicus Doctor meus. Tu mihi, quæcunque sagaci Ingenio & experientia longa assecutus es, candide impertiisti. Ea eram ætate, cum primum Clementia Tua me Uxorem duxit, ut mihi Rerum natura parum in notuerit. Sed Deo visum est, a Natalibus mihi Ingenium indere Poeticum & Philosophicum. Nam ante annum duodecimum Libellos id genus aliquot confeci: quibus accurata Methodus (fateor) & lima desuit; ideoque nec lucem ferre potuerunt. Quum autem Cogitata ista, mihi scripta atque edita fupra captum meum esse dictitarent Lectores; Ii & in iisdem scriptis eruditionem desiderabant, & simul aiebant me ornasse meipsam plumis Academicis. En absurda malevolorum judicia! Non diffiteor, Domine mi, meam in Artibus ac Scientiis imperitiam: unde minus apte Animi mei sententiam in Scriptis meis prioribus declaravi. At vero post exoptatissimum in folum natale Reditum, inter amœni ruris otia, Animum ad Philosophorum Libros adjunxi,

C

ut illos Terminos & Voces Artis in Scholis usurpatas (quas ante parum intellexeram, & ex conjectura, contextus ope, descripseram) plenius ediscerem. Itaque Lectoribus meis incredibile videbatur, fœminam, in re Scholastica, tantum profecisse: * Quid multa? Hanc iniquorum Judicum morositatem non moror: Nec adeo Mihi displicent mea Scripta, ut in Ignem conjiciam. Nimirum, non sum nescia, optime cogitata, dicta, scripta, facta etiam ipsa pulcherrima apud hoc sæculum vilescere. Scripta autem, Meum præferentia Nomen, mea esse, nec alfus cujusquam Autoris, Testis est Excellentia Tua, testes sunt Domestici mei. Qui ad manum mihi adstant plane sciunt, Me, nemine adjuvante, ex intimis Animi recessibus protulisse, qua chartis illevi, & statim perferenda dedi ad Librarios, ut nitidius exscriberentur, atque ita mandarentur Typis. Inter Exscriptores istos, agnosco nonnullos Orthographiæ ignaros: inde multa irrepserunt errata in impressos Codices. Neque enim vacavit Mihi, istis Temporibus, nec potui, medicinam erratis adhibere: quæ Lector æquus ac eruditus (uti spero) facile condonabit & corriget; Rerum potius, quam Verborum curiosus. Fui equidem, a teneris annis, Bonarum Literarum, ac Otii Liberalis amans:

& ex quo me Consortis Tuæ honore dignata est Clementia Tua, Publico ferme abstinui. Peregre quidem Vixi, ante & post Conjugium; & nonnunquam cœtibus adsum Tuo jussu; paucis tamen familiariter nota. Proinde caveant Cenfores mei, ne de Hac Fœmina quidquam temere pronuntient. Me vero non multum movent aliorum censuræ. Nolo vulgi encomia. Oculi ægri splendorem non patiuntur. Virtutis Invidia comes. Hæc apud Me fæpius revolvo: Tibi (Vir maxime) satis cognita. Cujus egregie Gesta, æque ac Mea qualiacunque Scripta, Lividorum vitio haud dubie deterentur. Tua Gesta suerunt in Campo; Mea Scripta in Musão: Tua, ante ora Militum Tuorum; Mea, in conspectu Ancillarum. Sed finio. Deus ille Opt. Max. qui per tot Rerum discrimina Clementiam Tuam, & Me etiam, Salvam præstitit, Nos porro servabit incolumes; Famamque nostram illibatam (pro summa sua Misericordia) seræ Posteritati propagabit.

Ita Vovet,

Clementia Vestra

Vxor Conjunctissima,

MARGARETA N.C.

& ex quo me Confortis II un honore dignaca est Clementia Tua, Publico forne abdinai. Peregre quidem Vixi, ante & post Conjugium; & nonnunquam cortibus adium Tuo justu ; paucis tat men familiariter notat. Proinde caveant Cenfores mei, ne de Hac Fremina quislquam temere pronuntient. Me vero non multum movent alignum cenfurze, Avelo vulgi encomia Oculi, acri folondorers non parianter. Virturis Invidia comes, Have apud Me fapflir revolvo: Tibi (Vir man fine) fatis cognita. Cajus egregio Gestas aque ac Mes qualisamque Scripts, Lividorum viijo hand dubie deterenten. Bus Gesta suerunt in Campo; Mea Scripta id Mulco; Tua, ante ora Miram Tuorum; Mas, in confpecta Ancillarum. Sell finion Dens ille Opt. Max, qui per tot Rerum dikrimina Clementiane Tuam, & Me etiam, Salvam præsittis, Nos porro servabit incolumes; Fantanique nofiram illibraim (pro fumma sua Missericordia) sera Posterirari propagabie.

Ita Voves

Character Follow

Quon Conjarti Gina,

MARGARETA N.C.

PRÆFATIO.

Uum primum mibi institutum est Historiam scribere, Imperitiæ meæ bene Conscia, petii, ut per Dominum meum liceret in auxilium assumere disertum aliquem Virum, reique Historicæ ex-

pertum. Sed frustra. Noluit enim Clementia ejus id mibi concedere, aiens, Me nullum unquam Adjutorem in cæteris meis scriptis, babuisse; nec in Historia de Vita Ipsius babituram, nisi Illum & Secretarium; e quibus discerem res ejus præcipuas, ad Tempus usque quo me Conjugem adscivit. At vero, inquam, Historia sic deficiet: Respondet Ille; Veritatem desicere non posse. Rursum Ego; Rhetorica ornatur Veritas. Sed sæpius, inquit, Falsitas. Ita manus dedi, & excitata maritali imperio, accinxi me ad condendam summi Viri

D Histo-

PRÆFATIO.

Historiam; tenui quidem stylo meo, sine verborum stosculis, nullo exquisito ordine, sed Fide plurima: sciens Actiones Domini mei tam illustres per se esse, ut nonopus sit iis a cujusquam Eloquentia aut Arte splendorem mutuare.

Non me latet, Eruditos homines plurima tradidise de Arte Historica; atque illos ægre laturos puto, præcepta sua negligi: Alios esse scio, quos elegantia Sermonis, accurata Methodus in Historiarum scriptoribus vehementer delectant; nec non, Politicæ quædam Observationes, accurata perpolitæ. Esse alios credo quorum palato maxime sapiant præliorum a obsidionum miræ descriptiones, consiliorum stratagematum longæ ambages. Non licet Nobis esse tam disertis ingeniosis. Summa rerum sastigia sequimur: Sine suco sallaciis, quæ gesta sunt exponimus: Lectori judicium suum relinquimus: Cuncta Veritati, nibil odio damus. Atque est illa, mea sententia, maxima Historiarum Virtus, Veritas.

Inter omnes autem Historias, particularis ista de aliquo insigni Bello, aut illustri Viro, mibi videtur praferenda. Quales sunt admirabiles illi Casaris Commentarii. Eos ego longe sequor. Ille scripsit Res a se gestas: Ego Res Domini mei, partim mibi notas, partim ex Ipsius ore acceptas.

PRÆFATIO.

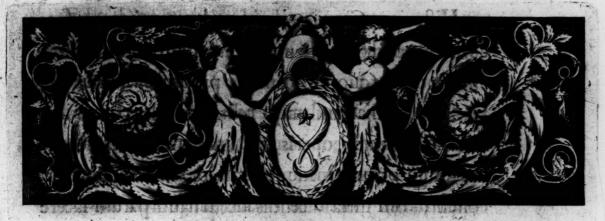
Sed quis ferat Fæminam Bella & Prælia narrantem? Non dicam nunc memorabilia fæminarum facinora, quæ literarum monumentis confignata sunt: id tantum affirmo, me optime paratam ad banc Scriptionem accessisse, gnaram personarum, locorum, rerum; & ab Illo Heroe instructam, qui magna Belli pars suit: ideoque spero me laudatam fore, aut certe excusatam.

Opus boc in quatuor partes distributum est. Prima continet res præcipue bellicas: Secunda, quæ in exilio contigere: Domini mei quasi characterem, babet Tertia: Dicta ejus, & Observata quædam melioris Notæ, Quarta. Hæc omnia, & quæ bis accessere, posteritati grata fore non dubitamus.

Amplior multo fuisset Liber iste, si suis Locis inseruissem amicas Regum literas ad Dominum meum: Si
prudentes Ipsius Declarationes: si graves Inimicorum
injurias: Si pellucida partis adversa mendacia memorassem. Sed nolui legentibus tadio esse; quorum benevolentiam peto; quibus omnem opto felicitatem.

OLTWAND HALL

Exit of the first fath & paid the tonis New Many extre inquiere Me Freine Manie Miles the signed the wrong is madeline and ligaria from sid -citizens significant and security security and a significant ne in accoffes guarant followarms locorum sugar de CAN Electrication gainings the entire A STATE OF THE PROPERTY OF THE PROPERTY OF THE PARTY OF T THE STATE OF THE S the state of the s the state of the second The second of th cardy born on the field of the first fine Land of the tiga ameu Regens developed at antonion con traduction depart that his account of the property many of the section of the section of the section of the section of tights seek appearance reting offer covering to California print granism comets artificially an interto the second second in the second And the second transfer of the second transfer of the second seco But the second s

Nobilistimi Illustrissimiq; Principis,

GUILIELMI,

NOVOCASTRENSIS,

lation of michael week T I V crns vers Carl

LIBER PRIMUS.

F ducas

Uandoquidem præcipuum mihi in hoc opere confilium est, Nobilissimi Domini mei ac Mariti, Guilielmi, Ducis Novocastrensis, Vitam, cum rebus ab ipso præclare gestis, ad Po-

steros transmittere: eo me munere desuncturam spondeo tanta cum brevitate, perspicuitate, veritate, quam sas sit a sido nec partibus usquam savente Historico expectari. Nam nec assirmare sustineo, de quibus dubito: nec subducere quæ compertissima accepi.

B

Histori-

Historiam Generis ejus, quod perantiquum sane ac inter nobiliores etiam familias illustre suit, Faci-alibus nostris (quorum id magis proprium munus est) retexendam enarrandamo; relinquos de eo nomihil, sub sinem hujus operis, dictura. Interea tamen de Majorum proximis hic paucula prælibabo, quæ ad conciliandam instra dicendis lucem haud parum sacere videantur.

Avi huic tanto viro fuere, ex paterna stirpe, Guilielmus Cavendicius, Eques auratus, idemq; & Confiliarius, Cameræq; Thesaurarius duobus Regibus, Henrico scilicet VIII. & Edvardo VI. deindeq; Mariæ etiam Reginæ: ex materna vero Cuthbertus, Dominus Ogle, Baro perantiquus, generisq; ac virtutum auctoritate conspicuus.

Patrem habuit Carolum Cavendicium, ex dicti Guilielmi filiis natu minimum, & Equitis aurati dignitate
pariter ornatum: cui liberorum fumma fuere tres
filii, inter quos media nascendi sors Domino meo
obtigit. Elato, dum adhuc infans esset, primogenito;
secundus, Dominus nempe meus, ad demortui titulum cæteraq; primogenituræ privilegia jure hæreditario
successit. Supererant itaq; duo tantum fratres; quorum
senior, de nomine Avi, Guilielmus vocabatur; Carolus
vero juniori nomen suit paternum.

Hillori

Educa-

enclises en

Educabantur autem hi duo Fratres, a prima usq; pueritia, apud nobilissimum illud conjugum par, Gilbertum, Salopiæ Comitem, & Mariam, eorum amitam. Diu enim intercesserat inter Comitem illum Garolumq; Cavendicium, Domini mei Patrem, integra inviolataq; amicitia. Quæ originem duxit non solum ex duplici utriusq; stemmatis affinitate (dica quippe Maria, Caroli patris soror, Gilberto Salopiæ Comiti nupsit : & Georgius ; Comes item Salopiæ illiusq; Gilberti pater, uxorem duxit Caroli matrem) verum exinde etiam, quod Carolus & Gilbertus, dum effent adhuc pueri, iisdem in ædibus simul ad humanitatem instructi, posteaq; gemellorum instar adolescentes, in oras una transmarinas, ut mores hominum multorum viderent & urbes, peregrinati fuissent. Ex quo tam diuturno convictu confortioq; tanta animorum utrinq; accendebatur benevolentia, ut alterius anima in pectore alterius ad mortem usq; hærere videretur. Imo & ultra mortem aliquandiu. Extincto quippe Gilberto, languere mox cœpit Carolus, velutiq; tam charo capiti superesse non sustinens, intra unius anni curriculum ipse quoq; fatis concessit.

Verum ad Domini mei Educationem ut revertar; ipsum tanto cum amore ac indulgentia prosequebantur tum Parentes, tum modo memorati Educatores;

ut pueritiam necdum egresso gratificari studerent usu eorum, quæ teneram ejus ætatem cum primis oblectarent : eo sane laudandi, quod nobile pectus ea servitute non opprimerent, qua pleriq; aut odium rerum bonarum contrahunt, aut nimis humilibus affuefiunt. Exacto jam ætatis suæ anno decimo sexto, titulo & insignibus Equitis Balnei, antiqui juxta ac honoratissimi ordinis apud nostrates, decoratus suit, quo tempore Henricus Princeps, Regis Jacobi primogenitus, Wallie Princeps summa solennitate creabatur. Post paucos inde menses, peregre profectus est, comitatu nobilifimi eruditiffimiq; viri, Domini Henrici Wotton, quem serenissimus Rex Jacobus Oratorem Extraordinarium tunc temporis legavit ad Sabaudie Ducem: qui Dominum erga meum ita animatus fuit, ut ipsum quoties convivia celebrabat, in fibi proxima fede ad mensam, honoris caussa, collocare dignaretur; & in Angliam cum Oratore, jam tum rediturum in aula sua detinere conaretur, permagnis domi militiæq; honorum promissis. Sed Orator, qui juvenis curam & tutelam susceperat, eum post se relinquere noluit, inconsultis super ea re Parentibus: qua ratione Dux permotus, discessui tandem annuit; & ne discederet indonatus, ipsum equo Hispanico, cum ephippio Phrygio, magniq; pretii gemma, ex multis Adamantibus

mantibus auro infixis, infigni artificio confecta, or-

Paucos intra menses post reditum juvenis in Angliam, Gilbertus, Salopiæ Comes, ex humanis demigravit; condito sub vitæ finem testamento, cujus Executorem Dominum meum constituit, annum ætatis suæ vicesimum secundum eo tempore agentem. Et intra ejusdem anni spatium decessit quoq: Pater, Carolus nempe Cavendicius, ut supra memoratum. Mater autem, suavissimo viri consortio jam destituta, nec ullius alterius solatii capax, nisi quod ex filiorum felicitate, ac spe nepotum, languenti mœrore animo suboriretur; hortatibus seniorem aggressa est, ut thalami sociam sibi mature compararet. Cui tempestivo utiq; consilio is prompte auscultans, delectumq; haud minus materno ex suffragio, quam cœco amoris instinctu faciens; virginem sibi in uxorem accepit, Guilielmi Basset de Blore in agro Staffordiensi, Armigeri, ex nobili & perantiqua stirpe oriundi, unicam filiam ac hæredem, & cujus perampla dote (quemadmodum infra dicetur) facultates suas quamplurimum auxit. Peracto hujus matrimonii foedere, ruri ut plurimum degebat; nullas alias fibi quærens voluptates, nifi quas exceptorum mensa & lare hospitum charismata, benevolentia vicinorum, -OHIB

cinorum, affinium consuetudo, serarum venatio, aliaq; id genus honesta oblectamenta suppeditarent: nec Londinum invisebat, nisi rarenter; idque potissimum, ut Regni obsequium præstaret.

Sub illud tempus, beatissimæ memoriæ Rex 94cobus, Dominum meum ad altiorem dignitatis gradum evehere certus, ipsum Mansfeldie Vicecomitem & Baronem de Bolsover creavit : pauloq; post mortem Jacobi, Carolus etiam I. (cujus nomen inter oprimos Reges in æternum celebrabitur) eundem & Custodem saltus de Sheremood constituit, & militiæ in Comitatu Nottinghamiensi præsecit. Nec ea benignitate contentus, Matrem ejus quoq; Catharinam (extincta jam Jana, altera e filiabus Domini Ogle, & Salopia Comitissa) paterno titulo, Baronia nimirum de Ogle, merito jure restituit. Qui honos, una cum ampliffima hæreditate fundorum in Northumbria, annuis proventibus ad tria millia librarum Sterlingarum assurgentium, postea in Dominum meum, ejusq; hæredes generales, de jure rediit. me bouho estill

Eo etiam tempore, regize Majestati insuper placuit, Militize in Provincia Darbiensi przesecturam Domino meo (Guilielmo, Devonize Comite, ejusque consobrino, qui eum honorem diu gesserat, e vivis jam tum sublato) deserre. Quo munere quum per longam

cinorum

anno-

annorum seriem summa cum laude perfunctus suisset, idem in manus Guilielmi, dicti Comitis silii & successoris, qui hodie vivit sloretque, ultro transtulit: ea resignatione indicans, istam se provinciam primo suscepisse, tamque diu sustinuisse, nulla alia de causa, nisi ut alii omnes ab ea dignitate secluderentur, donec Guilielmus junior ad ætatem tanto muneri parem pervenisset.

In his vero, ut & omnibus aliis muneribus ad Rempubl. spectantibus, illud potissimum sibi proposuit, totoque pectore egit; ut Regia jura nusquam non sarta tecta conservaret; ut commissas sua cura provincias armis omnique alio apparatu militari instrueret; utque justiciam unicuique ex acquo ae bono administraret. Nec ullum mihi vel ex insima plebe dabitis, cujus petitioni faciles non praebuit aures; quemve ad se seu relevationis, seu justiția ergo accedentem, voti non compotem dimissit.

Essluxerat haud multum temporis, ex quo præfectus militiæ in Comitatu Nottinghamia sactus suffict, quum per intervalla celebratis justu ejus armidustriis, illic reperiebatur tantus armonum telorumq; desectus, ut, ad eum supplendum, Regi, de sententia Concilii sui secretionis, visum, pecunias incolis imperare. Quo edicto, ex æquo estimatis singulo-

C₂ rum

rum

rum facultatibus, in eum finem colligebantur nummorum quingentæ plus minus libræ Sterlingæ: & ex Propræfectis tres seligebantur, qui pecuniam coemendis armis impenderent, atque tum receptorum, tum impensarum rationem denique redderent. Hoc rite facto, Dominus meus Clerico pacis in eo Comitatu imperavit, ut summam rationum membranis publica inter acta primum inscriberet, deindeque in proximo Irenarcharum conventu publico divulgaret: hocque, ut populo clare innotesceret, quam commode, quam juste erogatum suisset istud leve vectigal. Quo facto & regii edicti æquitatem atque prudentiam palam demonstrabat, sibique conciliabat summam populi benevolentiam. Intra paucos inde annos, clementissimus Rex, Carolus I. in Domini mei fidem erga se in omnibus præstitam, nec non Reipublicæ causa bene navatam operam gratiole respiciens; eum & Novicastri Comitem, & Baronem de Bothal & Heple creare dignitus est. Quas novas dignitates is ita vicissim ornabat virtutum suarum splendore, ut deinceps, anno scilicet 1638. ab eodem Rege in aulam vocazus fuit : ibique non solum Principis Wallie juventutis Rettor constitutus, sed in Consiliariorum præterea secretiorum numerum adscriptus. Quibus quidem muniis quo melius sinceriusque vacaret, omnem alio-

02

mur

rum negotiorum solicitudinem, imo & omnem suarum etiam fortunarum reiq; familiaris curam (quod ei damno haud exiguo cessit) prorsus abjecit: nil sibi antiquius ducens, quam Domino suo summa cum diligentia ac integritate inservire, & se suaq; devovere mandatis illius honeste exequendis.

Vix triennium permanserat in hac tranquilla vitæ conditione, cum Scotorum pleriq; in Principem furiis quibusdam incitati, discordiisq; civilibus omnia perturbare ac permiscere gestientes, bellum nefarium moliuntur. Rex vero, ut mature tam funestos motus reprimeret, & rebelles ad obsequium vi redigeret, exercitum conscribere compulsus. Sed deerat argentum, regio ærario tunc temporis plane exhausto. Necessum itaque habuit, subsidii nonnihil petere a fidelibus subditis, eis potissimum, qui nobilitate ac divitiis eminebant. Inter quos Dominus meus haud minus decem millibus librarum Sterlingarum monetæ Anglicanæ Regi mutuo dedit: nec eo contentus auxilio, Equitum insuper turmam, quæ ex centum & viginti militibus ac generofis constabat, ad militiam contraxit; &, sic jubente Rege, Bermicum usq; (ultimum Angliæ, & munitissimum totius Britannia oppidum) duxit. Ubi regiæ Majestati placuit, istam Nobilium turmam sui favoris cha-

D ractere

radere adeo præ cæteris infignire, ut candem ex sui tantum ipsius imperio regi, nec ab ullo alio e ducibus dependere, se velle palam declaraverit. Cujus rei ratio talis erat. oli muli zinono zunapime idit

Comparatis jam, justaq; armatura & commeatu instructis suorum legionibus, haud mora Rex edicit, ut omnis Equitatus propere in Scotiam contra perduelles progrederetur: locumq; simul designat, ubi copiæ, in itinere utiq; sparsim ducendæ, in unum rursus coirent. Quo cum convenissent, Dominus *Guilielmum meus unum e suis*, virum Equestris ordinis, misie ad summum Equitatus Ducem, ut ab eo civiliter quæreret, quonam in loco, cæteras inter turmas, fibi cum suis reliquum itineris conficiendum vellet: & responsum excepit, proxime post turmas sub Ducum pracipuis militantes. Quod ægre ferens Dominus meus, fibiq; id honoris jure deberi existimans, ut in fronte potius quam tergo exercitus collocaretur; Præfecto renunciabat, se sub Principis vexillo militare, ideoq; iniquum fore, si alicui nisi superioris census postponeretur. Nolebat autem Præfectus a sua sententia recedere; & Dominus meus, suspenfa in aliud tempus injurize hujus vindida, fignoq; Domini Gray. Principis lancez fui * vexilliferi mox detracto, illius voluntati parebat: rem fibi minoris fore dedecoris fe-

STORES

cum

cum reputans, si cum complicato vexillo aliquatisper maneret, quam si *Principis*, ac Domini sui dignitatem ab ullo violari diminuive pateretur.

Cæterum, absoluta utcunq; isthac expeditione, omniq; equitatu in regia castra recepto, Præsectus suam querelam super ea re detulit ad Regem: qui, probe intellecta dissidii causa, tantum aberat a denunciando aliquid grave in Domini mei caput, ut e contra ipsius prudentiam impense laudaverit, ulteriorisq; honoris gratia coram statuerit, ut inposterum isthac turma a nemine regeretur, nisi a seipso. Ex eo itaq; tempore in exercitu Dominus meus permansit, Regis tantum imperio obnoxius: & postquam Seoti rebelles ad debitam regiæ Majestati obedientiam redacti suissent, honorisce ad suum munus, Principis nempe regimen, reversus est.

Eo etiam tempore regius exauctorabatur exercitus. Dominus vero meus, memoriam renovans modo dictæ injuriæ sibi ab Equitatus Præsecto illatæ, ratusq; adesse nunc opportunum tempus vindictæ; quo suam existimationem vindicaret a contemptu, eum ad singulare certamen provocavit. Et ille se in arenam lacessiri indignatus, locum & tempus duelli, consentiente simul provocatore, haud gravatim præstituit. Quid plura? Prior in arenam descendit Dominus

Da

meus

* Domino Francisco Palmes. mees cum suo Secundo * (sic vocant duellionum as-sessiones) sed hostem ibi non invenit. At paulo post alter e secundis apparuit; sed solus. Unde Domino meo pronum erat conjicere, rem Regi interim detectam suisse, idq; ab aliquot ex amicis Antagonista. Nec eum sesellit conjectura. Mox enim uterq; jussu Regis in custodiam conditus est, nec inde dimissus, donec, ejusdem suasu, depositis utrinq; inimicitiis, in mutuam benevolentiam rediissent.

Quartus jam annus erat, ex quo Dominus meus se regendæ Principis juventuti, aliisq; aulicis muneribus (in quibus omnibus honeste exequendis ne minimam sui officii partem non implebat) primum addixerat; cum ab amicis secreto admonitus suit, infaustissimum illud, omniq; scelerum genere notatissimum Parliamentum (quod Rex non ita pridem convocarat, cujusq; immanitati ac diræ ambitioni nostra Britannia debet, quicquid miseriarum & calamitatum nupero bello civili passa est) clandestino quidem, fixo tamen confilio statuisse, ipsum regimine Principis contra sas & jus exuere. Huic igitur discrimini ut tempestive obviam iret, ac perniciosas hostium insidias matura prudentia eluderet; petiit simulo; obtinuit a clementissimo Rege veniam se tantæ dignitatis possessione ultro abdicandi, aulaq; relicta

lica, redeundi ad minus invidiosam ruris solitudinem. Evitata hunc in modum, quæ suo capiti impenderat, procella; ineunte tum anno Æræ Christianæ quadragesimo & secundo supra millesimum fexcentesimum, in villam haud minus centum milliaribus a regia distantem se pacate recepit: spem animo fovens, se illic, dum domesticis solummodo curis vacaret, omnemque tristitiam conaretur suavissimo conjugis ac liberorum consortio excutere, summo otio & tranquillitate perfruiturum. Sed aliter optimo maximoque Numini visum est. Nam intra paucos inde menses, nuncium a Rege (quem indignissimis injuriis ac contumeliis onerare jam tum occeperat memoratum modo Parliamentum) excipit, quo quam ocissime Kingstoniam ad Hullam, vulgo Hullam (oppidum scilicet ad ostium fluminis Hulla fitum, ubi in munitissima arce regium tunc temporis erat armamentarium) contendere strictim jubebatur. Haud mora Principis voluntati obsequens, profectionem adornat, datque se in viam concubia nocte, vestibus ignotis, servisque omnino duobus; reliqua familia quid moliretur Dominus, aut quo tenderet, prorsus inscia. Postera luce Hullam ingreditur, ab ædibus unde exierat haud minus quadraginta milliaribus distantem: Indeque litteras ad uxo-

E

rem

num

rem extemplo mittit, eam quo se receperat admo-

In joppidum ita secreto admissus, ad strenue exequenda Regis mandata se protinus accinxit; ac paucos intra dies tantum in arcana ista profecit cum oppidanorum præcipuis negotiatione, ut ad arcem illam cum armis ac munitionibus in potestatem Regis pacate tradendam nihil jam deesse videretur, præter nova ejus præcepta, amplioraque, quam quæ primum acceperat, diplomata, in pacti sanctionem. In eum igitur finem, Regi apud Windesoram tunc temporis commoranti, per expeditum nuncium*, diserte aperuit, quam prospere hactenus demandatum sibi negotium transegisset, & quid ultra peragendum restare videbatur, quo res tandem ad optatum finem perduceretur: minime utique dubitans, quin in re tanti momenti Rex aut ipse confestim eo veniret (quod haud difficile factu erat, ni Rex sua confilia aliorsum divertisset) aut rescripto faltem fibi renunciaret, quid ulterius fieri vellet de oppidi deditione.

Sed ea spes ocyus evanuit. Rex enim, alieno forte confilio in diversum abductus, novum priorique plane contrariam remisit mandatum; se nimirum velle, ut Navi-eastri Comes (sie enim Domirem

num meum deinceps nominabo) relicto quod intenderat facinore, morigerum se præberet præceptis Parliamenti. Unde mox prodiit edictum, ut dicto die præsentem se sisteret in Superiori Ordinum consession; ac nuperi sui ad Hullam surtive occupandam inccepti rationem redderet, coram aliquot e Proceribus, ad id delegatis. Quibus cum nihil se, nisi quod a Rege ipso imperatum suerat, ca in re egisse respondisset; ipsumque simul protulisset Diploma Regium in sui vindicationem: accusatorum laqueis facile se expedivit, & ex judicio indemnis evasit.

Deinde, prius impetrata Regis venia, iterum in prædii solitudinem, tanquam in portum, alacriter secessit: sed ne illic quidem liberum a curarum jactatione respirandi spatium diu reperturus. Vix enim quatuor essuremente ab ipsius recessu, cum Rex pientissimus, a Parliamento, clavum imperii cæteraque sacri Diadematis jura scelerate sibi vendicante, indignissime exceptus; importunisque plebeculæ, ab eodem ad desectionem subornatæ, tumultibus palatium suum Londini deserere coactus, se contulit Eboraeum: ablegata interim, quo procellam melius devitaret domesticam, in oras transmaritus Regina.

Ubi Eberacum perventum est, frequens Optima-

tibus oppidum fuit, de Regis salute adventuque gratantibus. Quibus nec sero, nec injussus tamen, intersuit quoque Novocastrius. Cui Rex, post triduanam cum præcipuis amicorum de rebus suis consultationem, Præfecturam Novi-castelli, cum huic conterminis quatuor Provinciis, Northumbria scilicet, Cumberlandia, Westmorlandia, & Episcopatu Dunelmensi, demandavit. Is vero ad capiendam Oppidi illius Præfecturam properavit: quanquam justa militum manu, armisque & argento, tam arduo muneri sustinendo requisitis, omnino imparatus. Neque etiam, cum eo pervenisset, aut necessariis ad belli apparatum munitionibus commode instructum oppidum; aut Populi animos suo inccepto valde propitios invenit. Cæterum his difficultatibus minime exanimatus, in suscepto negotio progreditur. Maluit enim incertam fortunæ aleam audenter subire, seque in media hostium tela devovere; quam quod cum fide sibi impositum erat ab optimo Rege, aut per ignaviam deponere, aut deserere propter perfidiam. Oderat præterea improbam eorum solertiam, qui civilis discordiæ incendiis ardenti Patriæ ferre præsidium non audent, ne eadem communi ruina ipsi quoque involvantur: & de sua tantum salute solliciti in publicis malis, nec alterutri ex partibus palam

lam addicti, aut proprios intra parietes, altioris prudentiæ specie, se abscondunt; aut (quod magis adhuc detestandum) versatili ingenio scenæ inserviunt, ac soli adblandiuntur orienti. Sed eo unde digressa sum nunc redeundum est.

Novocastrius igitur, in Oppidum illud, unde titulum suum desumserat, haud ægre receptus; eo convocatis mox omnibus, quos seu clientelari jure, seu arctiori meritorum vinculo sibi noverat devinctos, cum eis tam prudenter, qua auctoritate, qua hortatu, egit; ut, paucis diebus haud contemnendam militum manum, Equites nempe supra centum viginti, Peditumque cohortem prope millenariam, collegerit, hisque Centuriones præfecerit, rei militaris haud imperitos. Horumque auspicio Oppidi illius Præfecturæ initiatus, & copias suas quotidie auxit, Oppidumque ipsum tormentis bellicis, aggeribus, omnisque generis munitionibus firmavit; loci Prætore* (quem in eo munere per biennium de- "D. Johanne inde auctoritate sua continuit; ut virum consilio maturum, regiisque partibus summopere addictum) una cum cæteris Senatoribus, eo in opere auxiliares manus suppeditante. Tinmutha quoque Castellum, ad ipsum Tine fluminis ostium haud procul Novocastro situm, præsidio munivit: idque eo potiffimum

tissimum fine, ut hostibus præriperetur Portus ille nobilis, quem Tina efficit, sua profunditate maximi etiam oneris navigia admittens, & ita defendens, ut nec tempestatibus facile jactari, nec vadis afflicari possint. Et hujusmodi haud magnis quidem, consiteor, at nuperrime vix speratis, industriæ suæ successibus animatus; non solum stationi propugnandæ continuo invigilavit, militesque curavit in officiis militaribus quotidie exercendos: sed vires etiam suas indies augere, regiamque causam ulterius extollere, summis conatibus contendit. Interea tamen nemini mortalium (quod sciam) vel minimum injuriæ aut intulit ipse, aut ab ullo ex eis, in quos imperium habebat, impune inferri passus est: verum contra & æqui servantissimum, & suavissimis moribus pergratum se præbuit omnibus; ut plerorumque tam ex Oppidanis, quam e ruricolis, vohintates & studia in se promeritus sit, & assecultus minnoid requentura os ci moup) eroteria icol

Inter hæc illi relatum est, concitatum esse a seditiosis quibusdam tumultum inter rusticos, qui militiæ nomina dederant, in Episcopatu Dunelmensia Is itaque, cum expedita suorum manu, ocyus eo ad-volat, ut mature frænos injiceret multitudini in duces suos serocientia Id quod auctoritate sua & prudentia

dentia facile præstitit. Interim vero accidit (quod in transcursu & animi gratia hic commemorare visum est) unum e rusticanis, Comitem tunc paulo samiliarius alloquentibus, hominem ingenii quidem haud infaceti, per jocum dixisse; Comitis ipsius præsentiam sibi perjucundam; Optare tamen, ut longius abesset illius Comitatus; milites nempe, quos Comes secum adduxerat, ægre se ferre subinnuentem.

Sedato eo tumultu, oculisque in primos istiusmodi motuum fontes ac seminaria præcipua conversis; regimini Ecclesiastico, sicut in illo Episcopatu, ita & in omnibus aliis locis intra commissas curæ suæ Provincias, sedulo prospexit: "Haud ignarus scili-" cet, nil aut regnantibus gravius esse, aut pernicio-" sius Reip. quam plebem in Schismata & Factiones, " per diversas de rebus sacris opiniones, novaque " superstitiosorum dogmata, divisam; nilque solen-" nius rerum novandarum studiosis, quam in titulum " belli, quod impie moliuntur, Religionem & ne-" scio que arcana Conscientie dictamina palam prætexere. Huic itaque jam passim se disfundenti malo ut quamprimum occurreret; communicatis cum eruditiffimo illo, juxta ac pientiffimo viro, D. D. Cosens, Ecclesiæ Petriburgensis Decano, hodie vero reverendissimo Episcopo Dunelmensi, super ea re consiliis;

hanc ei spartam legavit, ut neminem ex subditis ditioni suæ Concionatoribus permitteret, aut e suggestu effundere, aut alias vulgi animis ingerere quidquam, quod sacratam Regis personam, Ejusve Reipublicæ administrationem ullatenus dissamare videretur; & si qui e contumacioribus, in justissimam Regis & Ecclesiæ causam, de qua tunc certabatur, concionando invehi auderent; in hos severe & promerito criminis animadverteret. Nec muneri huie pro viribus exequendo desuit optimus iste Præsul, sed tanta & prudentia & vigilantia usus est linguis saciosorum frænandis, ut postea Ecclesiæ pax etiam inter arma viguerit.

Jactis in hunc modum Præfecturæ suæ sundamentis, temporis haud multum essluxit, cum exiguum quidem, ast opportune delatum pecuniæ subsidium, doliolo scilicet inditam Ducatorum summulam (valore quingentis circiter libris monetæ Anglicanæ parem) una cum armis nonnullis (quorum tamen maxima pars Regi consignabatur) a Regina, apud Belgas tunc commorante, accepit. Quam pecuniam mox, sacta pro uniuscujusque dignitate ac meritis partitione, Copiarum suarum Tribunis & Centurionibus, ut in obsequio sideque melius consirmarentur, erogavit. Arma vero, prout Regina jusse-

rat, Regi transmisit; adjuncta în eorum custodiam, ne ab hostibus in itinere interciperentur, unica illa Equitum turma, quam non ita pridem contraxerat in sui satellitium; hoc tamen mandato, ut, peracta ea expeditione, ad se illico rediret. Sed Regi aliter visum est. Is enim eam deinde turmam, ad vires suas augendas, apud se detinuit.

Eodem prope tempore, in vicinum Novo-castello portum tuto provehebatur quoque navigium, armis, idoneis prælio campestri tormentis bellicis, clavis Danicis, nitrato pulvere, aliisque id genus munitionibus onustum; & ad Regem nostrum auxilii ergo transmissum a serenissimo Danorum Rege, melioribus partibus favente. Hæc igitur arma secum detinere, & in suos usus reponere consultum duxit Novocastrius; ut ad manus haberet, quibus majores adhuc suorum copias, de novo describendas, instrueret. Posteaquam scilicet rebellionis nesas, morbi instar Epidemici, omnem pervagari Britanniam, ac utriufque Ordinum in Parlamento consessus discordias odiaque in Regem magis magisque in dies exardefcere observasset; suumque de ferendis Regi suppetiis confilium cum amicorum affiniumque præcipuis communicasset: sirmissime secum statuit, grandiora adhuc aggredi facinora, justumque Exercitum armare,

i

in optimi Regis defensionem. Quod cum Majestati Ejus per expeditum nuncium impertivisset, Rex & confilium alacer suo suffragio comprobavit, & confestim remisit Diploma, quo eum summo imperio in omnes seu jam tum ad militiam conscriptas, seu inposterum conscribendas vires, non solum in partibus Angliæ Septentrionalibus ultra Trentam fluvium sitis, verum & aliis etiam nonnullis e citerioribus, Lincolniensi nimirum, Nottinghamiensi, Darbiensi, Lancastrensi, Cestrensi, Leicestrensi, Rutlandia, Cantabrigiensi, Huntingdonensi, Norfolcia, Suffolcia, & Es-Sexia Provinciis, ornare dignatus est. Sed & auctoritate sua eidem liberum fecit, ut & Equites Auratos ad arbitrium crearet, & monetam cuderet, typisque item uteretur, quoties alterutrum ex his videretur emolumento Regis conducibile. Qua perampla profecto, & tantum non regia potestate is ita modeste ac caute utebatur; ut eam perraro, & nunquam nisi quum Regis utilitati atque honori esset ex necessitate sic litandum, exercuerit: nec ingenti ex illo Nobilium numero, qui sub signis suis strenue militabant, plures duodecim ad Equestris Ordinis dignitatem, toto belli tempore, evexerit.

Ejusmodi auctoritate munitus, statim ad se prælio idoneos cum armis coire præcepit: paucisque septi-

septimanis, octo haud minus millia justa armatura Peditum Equitumque nomina dedere. Quos recenfitos haud procul Novocastro sub Tribunis & Centurionibus distribuit: tantumque rerum bello neceffariarum apparatum fecit, ut nunc in turmas legelque agminis severe dispositis militibus deesse nil aliud videbatur, nisi ut ad aliquam expeditionem jussu Imperatoris educerentur. Nec multo dehinc, sub initium nempe mensis Novembris Anno 1642. evenit, ut, tunc in deterius dietim ruente Regni statu, & nil nisi desectionem ac bellum cædesque spirantibus seditiosis, maxime in Comitatu Eboracensi; plerique ex Nobilibus ejus Provinciæ, mature saluti suæ prospicientes, deserta villarum solitudine, Eboracum (moenitam sane ac prægrandem, at necdum satis munitam Urbem) veluti ad afylum, confugiebant. Quo cum pervenissent, simulque audivissent, Novi-castri Comitem & Boreales Anglia regiones in pace & obsequio conservasse, & Exercitum porro expediisse, in ulteriorem contra Regem concitatæ multitudinis repressionem: continuo ad ipsum mittunt Delegatos aliquot (nobili prosapia oriundos, & negotiis pares) qui ab eo auxilium peterent, orarentque, ut, relicto Novi-castri præsidio, Eboracum versus cum Exercitu promovere festinaret. Quorum

G 2 votis

votis ipse haud difficilem se præbuit; cum eisdem prius instituta, de æquissimis quibusdam, Regiæque causæ percommodis conditionibus, eorum ex parte observandis, stipulatione. Neque mora, cunctis quæ ad hanc expeditionem necessaria erant præparatis; relictisque tam in oppido Novi-castri, quam Tinmuthe castello, & Hartlepolie quoque (maritimo pariter Emporio, cui portus adjacet, omnis navigii capax) aliisque quibusdam locis in ea regione, Præsi-. diis: primo conscripsit, typisque mandavit Declarationem, qua tum rationes, quibus fuisset ad suscipiendam Eboracensium defensionem adductus, strictim explicuit; tum intimum animi sui sensum (scilicet, arma se suosque induisse, nulla alia de causa, nisi ut sacram Regis Personam ac dignitatem, Reipublica salutem, Ecclesiaque Anglicana pacem irent tutatum) in lucem oculosque omnium candide protulit; simulque causam aperuit, cur nonnullos in legiones suas admiserit Romanæ sidei addictos: deindeque castra refixit, & ad præstitutam diem totius Exercitus mole Eboracum contendit. At Hostes interea properanti viarum angustias intercludere haud uno in loco, sed ubique incassum, tentabant: maxime vero in ipso Episcopatus Dunelmensis Agrique Eboracensis confinio, ad pontem quendam (Pers-bridge vulgo votie

vulgo dictum) Teist flumini superstructum. Ubi Hotbamus, a Parlamento tunc Hulla præpositus, cum mille & quingentis Rebellium, prælio fractus fuit, inque fugam conversus; idque virtute potissimum D. Thoma Howard & Guilielmi Lambton, Militis, quos duabus suorum legionibus, Equitum uni, alteri Peditum, ad pontem illum occupandum præmissis præsecerat Novocastrius. At victoriæ hujus lætitia cito in luctum vertebatur, ob præmaturam nobilissimi illius juvenis, Thoma Howard, Equitum Tribuni, mortem: qui in eo prælio cecidit, globulo plumbeo transverberatus. Novocastrius autem, ita superato fluminis impedimento, copiarumque hostilium, quæ pontem insederant, reliquiis Tadcastrum usque, in quo præsidium e suis habebant, sugere compulsis; residuum itineris sine ullo discrimine confecit. Et Eboraco jam appropinquans, in planicie quadam ipsis mœnibus commode vicina, paululum constitit; totumque Exercitum in ordines justit ire. Ubi & Cumberlandiæ Comes, qui militiæ istius Provinciæ tunc præerat, honorifice ipsum excepit: & D. Thomas Glembam, Miles, vir bello inclytus, eoque tempore Præfectus Eboraci, ingenti Nobilium numero stipatus, Urbis portarum claves, in honoris & obsequii signum, illi in manus tradidit. Jamque

CONDUM

Jamque in Urbem triumphanti fimilis, & infigni cum lætitia plausuque civium exceptus; confestim (fub finem scilicet mensis Decembris Anno Domini 1642.) confilium inire coepit, quid facto effet opus, ut publicam Regis & Patrize causam, cui omnes intenderat curas, porro promoveret; cum primis vero unde pecuniam & commeatum compararet, ad suorum sustentationem: minime ignarus, quam difficile sit, Exercitum vel intra debitos obsequii ac reverentiæ limites continere, vel a rapinis & populationibus refrænare, nisi stipendia Dux & alimenta militibus ex ordine suppeditaverit. Re itaque diu ac pensiculate inter Primores versata, tandem in hoc conventum est; ut aliquot e Nobilium censu seligerentur, qui militibus solvenda vectigalia populo, facultatibus fingulorum æstimatis, irrogarent; simulque auctoritate munirentur, si damni quid cuivis vel infima ex plebe illatum effet a militibus, id ex æquo æstimandi & resarciendi ex eorum, qui intulissent, stipendiis. Hoc enim longe videbatur æquius, quam si milites aut alimenta ad arbitrium exigere a rusticis, aut ex rapto vivere permitterentur. Et facile proinde ratio tam salubris confilii accepta est. Quo severe coercita militum licentia, factum est, ut deinceps Provinciarum Sepmediis etiam in armis, degerent.

Postquam hoc consilio tam indemnitati Agrestium, quam suorum victui Novocastrius providisset; quanquam & tempestas anni (quippe jam sæviebat hyems, erantque in procinctu Saturnalia) & Eboracensium vota, ut in ea urbe hyemaret, hortabantur: noluit tamen diutius feriari, ne milites inertia marcescerent in stativis. Sed, nunciato, Hostium copias aliquot Tadcastrum (oppidum nec incelebre quidem, nec amplius octo milliaribus dissitum ab Eboraco) se recepisse, inibique insudare propugnaculis extruendis: extemplo castra movere, eoque Exercitum adducere secum constituit. Oppidi hujus haud exigua pars, maxime qua Orientem spectat, fluvio quodam, Wherfus nomine, alluitur: æstate quidem nec præaltis, nec rapide fluentibus aquis formidabili; hyberno autem tempore, ubi multorum rivulorum tributa excipere solet, tantæ profunditatis, ut nullum, nisi per constructum e saxis grandioribus pontem, aditum præbeat Eboraco Tadcastrum venientibus. Hostes præterea, diruto pontis hujus medio, atque propugnaculo, unde maximæ molis tormenta bellica in aggredientium ora commode dirigerent, ad Orientalem fluvii ripam extructo, ita se muniverant;

ut nec subitanea incursione oppido expelli, nec arctas satis obsidione cingi posse viderentur.

Cæterum his difficultatibus nequicquam territus Novocastrius, ab incoepto noluit deslecti: sed Eboraco deductis commeatuque instructis copiis imperavit, ut propere ad oppidum progrederentur, & profectionem in hunc maxime modum ordinarent. Jussit nimirum, ut Equitatus sui pars maxima, Hypostratego Duce, per ipsum noctis silentium, Wetherbeum, oppidum mercatu satis insigne, quinis supra Tadcastrum lapidibus ad Occiduum situm, ponteque lapideo trajiciendis militibus percommodo instructum, recta tenderet: postera vero aurora, inde per Occidentalem fluminis ripam regressa, Tadcastrum cum toto agmine prospectaret, quasi Rebelles in campum provocatura. Promisitque, se omnem interea Peditatum, cum nonnullis Equitum turmis, tormentisque majoribus, Orientali lateri ejusdem Oppidi admoturum: ut castris suis sic inclusi hostes, hinc & illinc eodem quasi momento temporis premerentur. Id vero confilium ratione prudentius, quam executione felicius fuit. Quanquam enim Novocastrius ipse, quod sua ex parte susceperat, impigre præstitit, & a primo lucis exortu ad vesperam usque formenta in Rebellium aggeres displodere

non

non intermisit: Hypostrategus tamen, utrum ex negligentia an persidia incertum est, muneri suo prorsus defuit; ut hostes ad sui deditionem (quod sperarat Comes) non potuerint compelli.

Attamen non prorsus huic obsidionis quasi præludio utilitas abfuit. Perduelles enim impavido Novocastrianorum accessu perterriti, reputantesque se diuturnæ obsidioni ferendæ impares fore; & propugnaculo, ipsoque fluminis trajectu vecorditer desertis, proxima nocte clam aufugiunt, scelerataque condunt capita in Castello quodam, Cawood nominato, quod ad nonum milliare a Tadcastro, parique propemodum intervallo ab urbe Eboracensi abest, & cui validum e suis præsidium antea induxerant. Fugientes vero insequi, & suis intutum duxit No. vocastrius, & fibi inconsultum. Quippe Exercitui ferme inaccessum erat illud Castellum: utpote fœdis undique cinctum paludibus, & ad ipsum duorum amnium, Ouse scilicet & Wherfi, (qui tunc temporis quoque plus justo abundabant) confluvium situm. Et ille, loci istius longam obsidionem magno fibi ad cætera impedimento fore, prævidit. Postera igitur luce in deserta ab hostibus castra succedebat, atque illic per aliquot dies, tum ut spatium militibus daret ad quietem, tum ut eam Provinciæ -D220 partem

partem in obsequio ac side adversus Regem stabiliret, commorabatur.

Deinde, sub initium nempe mensis Januarii Anno 1642. Pontem fractum, vulgo Pontfreit, (oppidum scilicet in Occidentali Comitatus Eboracensis parte positum, ac rupi affixo crebrisque propugnaculis validissimo Castro munitum) cum Exercitu ingressus; ibi aliquandiu hæsit. Necesse enim habuit & vires suas, crebro supplendis præsidiis haud parum imminutas, reficere: & milites in stativa disponere in ea Provinciæ parte, quæ inter modo memoratum Castellum, Carood dictum, & Hallifax, Eradford, Leeds & Wakefield, in quibus omnibus Rebelles præsidia suorum collocarant, interjacet. Quippe hoc pacto fore arbitrabatur, ut nec copias suas nimio a se invicem intervallo dividere, nec in circumvicinis viculis degentes Regis amicos incursionibus hostium obnoxios relinquere cogeretur. Sic itaque rebus ordinatis, Tadcastrum & Pontem-fractum validis præsidiis militum, aggeribus, tormentis, aliisque id genus munimentis, ad tuendas urbes excogitatis, tempestive confirmavit. To sandfull come mayor des idd ongton

Inter hos dies etiam, cum Newarkam, (Oppidum fatis amplum, ad Australem Trente fluminis ripam, in agro Nottingbamiens, situm) nondum ab hoste

Partidua

occu-

occupatam, excipiendo tamen præsidio percommodam esse cognovisset; eo cum delecta suorum manu profectus, tam Oppidum ipsum, quam huic imminens Castrum Stationariis, qui utrumque ad extrema usque pro Rege custodirent, opportune implevit. Hocque eo confilio fecit; ut in Regiorum commoda liberum, aliís vero clausum servaret nobilem, & in ea regione unicum illum rapidissimi fluminis trajectum, qui Oppido subjacebat: simulque haud exiguam vicinorum Comitatuum, Nottinghamiensis videlicet & Lincolniensis, partem quoque sub imperio suo contineret. Nec multo post, ut modicum commeatus armorumque supplementum, quod Novi-castri ex arce sibi deferendum præceperat, acciperet; Eboracum reversus est. Unde confestim Baronem Ethyn, Exercitus sui Hypostrategum, cum satellitio Equitum eo misit, ut supplementi illius custodiæ invigilaret in itinere. Qui a valida Perduellium manu, ad pontem quendam, vulgo Yarum-bridge dictum, quem Hypostrategus in itinere destinato transmissurus erat, occupandum præmissa, serocissime impetitus; eos prælio fudit, multis cæsis, pluribus captis. Eaque victoria, armis fignisque hostium potitus, peracto feliciter negotio, quod imperatum erat, Eboracum summa cum laude rediit.

Ia No-

Mo.

Novocastrius vero, sic reparatis viribus, paucisque deinde ad quietem diebus datis militi; ut Reginam. ex Hollandia jam tum redeuntem, & in alto jactatam, ad Orientales Provinciæ Eboracensis oras propediem appulsuram, per datas a Rege litteras, cognovit: çastra movit, viamque illorsum capessit; ut ad tutandam Majestatem ejus, ubi ad terram classe perveniret, præsto esset cum Exercitu. Nec optato expeditionis hujus eventu frustrabatur. Nam paulo post, Regina, ingentis tempestatis, qua diu per medium freti agitabatur, periculo defuncta; in portum quendam (Burlington Bay vulgare nomen est) ad littus Orientale Comitatus Eboracensis situm, ex alto invecta est. Vixque arenam primo pede libaverat, cum Sacrilegi Rebelles, qui ipsam per æquora etiam furibundi insequebantur, classe ad littus admota, missilia e navibus Prætorianis in eam ingessere; nec citius tormentis in ipsas ædes, quas hospitii ergo subibat, collineatis fulminare cessabant, quam illa ad vicini tumuli, qui extra telorum jactum erat, asylum divertisset. Hic memoratu, imo & admiratione summa dignissimum est; inclytam hanc Reginam, tot tantisque periculis undique impetitam, adeo tamen infracto omnemque metum dedignante animo fuisse, ut eadem Majestatis constantia, quæ

in folio fedenti folebat adesse, tunc pene pereuntem comitabaturi Nec dubitare poterant; quotquot magnanimitatis ejus in illo discrimine testes suere; quin Heroicus invictissimi Patris, Henrici nempe illius Magni (cujus gloria per posteritatis seriem inoffensos aget cursus) Spiritus transmigrasset in Filiam. At Novocastrius interea, ut tantam virtutem in Clementissima Domina sua periclitantem ex impiorum manibus eriperet, quanta maxime celeritate potuit, copias suas haud procul a littore explicuit; eamque discrimini ita subductam, suorumque agminibus cinctam, ad ædes, ubi clementius tractaretur, pro officio suo comitatus est. Paucis deinde Regina, non ad reparandum animum, fed circumactum pelagi erroribus caput somno ac quiete componendum, diebus datis; ipsam lentis itineribus Eboracum honorifice deduxit: urbem eam ingressus sub finem mensis Martii Anno 1643. Quo tempore etiam, ut Regine ærarium diutinæ peregrinationis impensis jam tum pene exhaustum rescivit; tria admodum millia librarum Sterlingarum Majestati Ejus dono obtulit: quæ illa vultu hilari, & benigno animo accipere dignata est. Ad Regem præterea armorum ac muniminum haud exiguum supplementum, quod ex Hollandia secum adduxerat Regina,

K recta

recta transmittendum curavit: additis ad corum & nobilissimi pariter viri, D. Percy, Baronis (qui antea a Rege Oxonio missus, ut reduci in Angliam Regime omnem operam & studium navaret, cam ipsam captabat redeundi opportunitatem) tutamen Equitibus mille & quingentis. Quos Rex postea, ad augendum suorum numerum, apud se detinuit.

Inter hæc Novocastrius, utpote qui hostes ratione ac monitis revocare ad faniorem mentem, quam vi & armis frangere, nec minus gloriosum, & humanitati magis consentaneum esse semper duxerit; privato commercio cum Castri cujusdam, (Scarborough Castle incolæ vocant) navium stationibus commodissimo portui imminentis, Custode adeo prudenter egit, ut eum nudis argumentorum momentis ejus, cui antea adhæferat, erroris convictum, ad sui suorumque & Castri ipsius, cum omni apparatu bellico, deditionem incruentam compulerit. Quo quidem facinore egregie & sui ipsius gloriæ litabat, & Regiarum partium emolumento. Castrum quippe illud, tum situs ratione, tum artis operibus adeo validum erat, ut muri neque tormentorum arietatione quassari, nec subter effossis cuniculis subrui posse viderentur. Ad hoc, longe lateque tam in circumjacentem Eboracensium Orientalium regionem, quam

quam in subjacentem mænibus portum suum extendebat-imperium quaminos la mallinia alamatica o mi

Nec multo post, ut per secretos nuncios exploratum habuit, holfium Equitatus fummum Ducam, for, cum felectis fuorum copiis, Excursionem e Castro vero Baro-Camood (ad quod paucos ante menses confugerant, Tadeastro, ut supra memoratum, exterriti) ut Parlamenti præsidia quædam in Occidentali Comitatus Eboracensis parte inviseret confirmaretque, destinasse: hoc inquam intellecto, confestim Nobilissimo viro, D. Georgio Goring, Baroni, quem suo Equitatui dudum præfecerat, imperavit; ut expedito Equitum agmine instructus, Eum medio in itinere, si opportunitas daretur, invaderet opprimeretque. Atque ille hos in planitie quadam, quam Seacroft Moor populares vocant, assequitus; quamquam militum numero longe inferior, in cos tamen tanto impetu invehitur, ut perruptis totius aciei hostilis ordinibus, omnes ad unum pene profligaret. In eo prælio multi Rebellium cæsi; Captivorum numerus 800. æquabat: victorque armis signisque ad decem potitus, Eboracum fine ulla suorum clade rediit.

Novoeastrius vero, uberiores adhuc ex hac victoria fructus colligendi avidus; ratusque militum animis, dum spe atque audacia calerent, sibi utendum:

K 2 validum

validues

validum justæque armaturæ agmen e suis, ad novam in Occidentali ejusdem Provinciæ parte moliendam expeditionem continuo emisit: Qui duobus hostium millibus, diversis e præsidiis Parlamenti jussu extractis, & ad nescio quod aggrediendum, in quodam palustri loco, Tankerly Moor nominato, tunc forte in unum congregatis, in via auspicato obviam sacti; conserto cum iis præsio, magnaque edita strage, secundam quoque, nec priori minus insignem victoriam, cum multis captivis, ex acie retulere.

Hoc modo labefactatis Perduellium viribus, Novocastrius reliquum Exercitus sui, quod in urbe
Eboraco restabat, primo ad Oppidum Leeds, deinde
ad Wakesield, utrumque ab hoste jam occupatum,
deduxit: ea quidem mente, ut ad justam Regia Majestatis reverentiam ac venerationem aut lenitate &
mitioribus consiliis revocaret, aut vi saltem redigeret quotquot in ea regione desecerant ab officio. Et
Wakesield sine pugna ingressus; cum oppidum illud
& circuitu peramplum, & militum stativis percommodum comperisse: centurias aliquot e suis in eodem signa desigere justit. Deinde, ut primum cognovit, hostes, qui alia quoque duo Oppida, haud
multum inde Meridiem versus distantia, nec mercatu ignobilia, Rotberam nempe & Shessield, occu-

, आहिएक

pabant, totos in eo esse, ut novas contraherent copias, præcipuosque tum ex oppidanis, tum circumvicinæ regionis incolarum seditionis contagio inficerent: in animum induxit, scelerata eorum molimina, antequam maturescerent, frustari. In eum igitur finem, sub medium mensis Aprilis Anno Salutis 1643. ipse delectam Exercitus sui partem, commeatu Tormentisque nonnullis instructam, versus Oppida illa (quippe haud amplius quatuor lapidibus ab invicem distabant) deducit: relicto interim in stativis apud Wakefield residuo. Cui summum Equitatus Ducem, cum totius Exercitus Propratore (Majorem Generalem hodie vocant) præfecit: ratus, id suorum ab hostium incursionibus defensioni abunde suffecturum. Quanquam paulo post res aliter quam sperarat, quemadmodum infra dicetur, cecidit: quod tamen Ductorum eorum, qui tutandis castris maxime invigilasse debuerant, incuriæ ac focordiæ merito imputandum.

Et primo Rotheram copiis, quas ipse ducebat, admotis; Oppidi ejus deditionem sibi postulavit. Quam cum munimentis suis consisi hostes contumaciter denegassent, tantam in cos qua minoribus, qua majoribus Tormentis a summo mane ad vesperam usque incessanter sulminantibus impressionem secit,

ut armis sibi aditu patesacto, Oppidum subsequente nocte victor ingrederetur. Hic permagnus Captivorum numerus suit: e quibus nobiliores in custodiam conjecti, reliqui vero tam elementer tractati, ut ipsa lenitate quam virtute Victoris haud minus superati, omnes (paucis tantum exceptis) rebellioni renunciantes, inque sidem accepti, nomina regize militize dederunt, nec obsequium deinceps unquam deservere; multis postea exemplo manentes experiendi elementiam Ducis.

Vix quartum jam diem eodem loco quietem militi dederat, cum accessione novorum copias resectas alterum quoque Oppidum, Sheffield nominatum, & satis valida quidem, licet vetustate haud parum corrupta arce munitum, circumsedere jubet. Hostes vero, qui utrumque tenebant, nupera fociorum suorum fortuna, famaque victoris territi, obsidionem ferre non audebant; sed raptim collectis sarcinis in Comitatum Darbieusem clam profugere: Oppido arceque arbitrio Novocastrii relictis. Qui Oppidanos, tametsi & Regem erga & seipsum male animatos, tam benigne habuit, ut plerosque eorum brevi ad fidem & obsequium eximia humanitate reduxerit; cæteris interim contra ne mussitare quidem audentibus. Hicque novis militibus rurfum auctus.

auctus, arcem hanc & delecto e fidiffimis suorum præsidio, & de novo ereciis propugnaculis communivit; eique nobilem quendam & exploratæ fidei virum præfecit, Provinciæ ejus indigenam. Ad Baronettum hæc, ut primum ferri fodinas, cum officina & machinis fusoriis, haud longe abesse ab eodem loco cognovit: ibi tam Tormenta bellica majora, quam alia terramenta sive tuendis, sive expugnandis urbibus excogitata, in suorum usus conflari curavit.

Cæterum, Eccui unquam adfuit perpetua in dubiis rebus felicitas? Quemve e summis etiam & gloria florentissimis Ducibus, qui hactenus fuere, mihi dabitis, cujus destinata salubriter confilia omni ratione potentior Fortuna interdum non discussit? Vix quieverat ab ultima expeditione Novocastrius, cum triste nuncium affertur; e vicimis præsidiis in unum agmen congregatos hostes, captata illunis noctis opportunitate, ilíque, qui excubias agebant, repente cæsis, irrupisse in Oppidum Wakefield: omnesque, quos ipse paulo ante in eodem reliquerat (in quibus erat Equitum Præfectus, Earo nempe Goring, quem ille postea, cum hostibus mutuo sacta pracipuorum e captivis commutatione, in libertatem afferuit) cum toto amamentario, omnique apparatu bellico, sub

imperium suum redigisse. Quo accepto, ingens solicitudo, & pene jam luctus in castris erat. At ille, nec quam fint ancipites rerum humanarum exitus ignarus, nec rudis tractandi militares animos; milites sperare meliora hortatus, ad nova consilia mentem suam convertit. Et, neu sub unum fortunæ idum totas vires sui Exercitus cadere pateretur; quos secum adhuc sub signis habebat, omnes Eboracum extemplo reduxit; urbem eam ingressus mense Majo Anni 1643. Dum illic & reparandis suorum animis, & novorum delectui vacat; Regina, quæ in eadem urbe etiamnum commorabatur, Regem, tunc in Meridionalibus regni partibus strenue obluctantem rebellibus, quam citissime adire constituit. Nec tutum videbatur, ut Majestas Ejus tam longum & tot periculis obnoxium iter ingrederetur sine Satellitio. Ergo Novocastrius, præmisso ad Pontemfractum, in quo Regina aliquantisper quiescere destinarat, toto exercitu; ipse eam eo usque comitabatur. Nec eo contentus officio, inde discedentis lateri quoque haud minus septem Equitum Peditumque millia, cum justo Tormentorum majorum numero, ad custodiam in reliquo itinere, adjunxit: sibi longe decentius esse existimans, ut ipse se maxima virium suarum parte ultro denudaret, quam ut Domina

Domina in vitæ discrimen veniret. Cæterum, ex magno illo militum numero, quos Reginæ præsidio adhibuit in eo itinere, Rex ne unum quidem unquam remisit, sed omnes aggregavit suis, postquam emensi viam suissent.

Proxime post discessum Reginæ, Eboracum cum reliquiis copiarum remigrat; totusque in eo erat, ut propemodum exhaustas vires redintegraret. Quo quidem in opere illi propitiam se atque secundam adeo præbuit fortuna, ut intra mensis unius (Junii scilicet ejusdem Anni 1643.) spatium, se haud imparem crederet, ad novum quid in hostes moliendum. Itaque mox in occasum spectantes ejusdem Provinciæ partes, ubi in stativis tunc maxime hærebant Perduelles, excursione facta; cum forte in Ædes quasdam (Howley House appellant) mole faxea extructas, valloque & validissimo eorundem præsidio munitas, in itinere incidisset: eas protinus constituit expugnare. Nec mora caduceatores, pro more belli, ad inclusum hostem misit, qui deditionem sibi illico fieri postularent. Quibus cum loci Præfectus, homo quidem summe contumax, se ultima prius passurum respondisset; ipse, muris agmine admoto, tormentisque in ædes continuo fulminantibus, eas ita subvertit, ut via sibi suisque im-

M petu

petu patefacta, in medios propugnatores jam victor irruit, omnesque (qui pugnando cæsi erant, tantum exceptis) sub jugum misit: Egre vero ferebat, ferocem illum rigidæque cervicis hominem, ædium scilicet Præfectum, in vivis servatum suisse a quodam Tribuno; qui importuna & Imperatoris mandato repugnante misericordia permotus; ei vitam indulsit. Cumque idem Tribunus illum adducere ausus esset in ipsius conspectum; is tantopere offenso in utrumque animo fuit, ut scelerata pervicaciæ alterum, alterum vero inobedientiæ acriter arguere vix abstinuerit. Attamen Tribuno, a se modo exemptum cæde hominem etiam tum ferro occidere volenti, imo & paranti, palam reclamabat; magif que adhuc indignatione excandescens; summe inbumanum est, inquit, quemvis e captivis interficere in frigido sanguine (sic enim Nostrates loqui amant) hoc est, postquam iræ pugnæque ardore incensus sanguis jam refrigescere incoepit. Quo exutus simul omni contumacia metuque misellus iste, portarum claves, quas in dextera tenebat, submisse exosculatus, eas Novocaffrio fumma cum veneratione obtulit. Is vero nimis sero oblatas repudians, bis nil mibi opus est, inquit, qui ad aperiendas barum adium fores multo commodiora ferramenta (machinas nempe belbellicas salse subinnuens) buc mecum attulerim; eis tamen bandquaquam usurus, ni tua insania suissem ad id compulsus.

Castris inde post sex dierum quietem motis, ad aliud quoque Parlamentariorum præsidium, cui Bradford nomen est, cum omnibus copiis impigre contendit: Oppidum scilicet in eadem regione situm, haud magni quidem circuitus, sed tum situ locique natura, tum custodientium multitudine magis munitum, quam ut primo impetu capi posse videretur. Ille vero, invictus adversus ea, quæ cæteros terrere folent, illud corona circumdare properavit. nondum itineris medium eo versus confecerat, cum obviam ei processit hostis. Qui, per secretos nuncios comperto ejus adventu, furtimque collectis e finicimo Lancafria Comicatu novis copiis, quinis nempe Sclopetariorum millibus; ne muris Oppidi includeretur, fimul fretus excipi posse quem venturum sciebat, in via confedit occultus. Et vires suas, que octodecim Equirum turmis, triploque majore Pedirum numero constabant, in ordines explicitas jam appropinquanti Novocafrio ostendit; in loco quodari, Asberton Moor vocato, & ob fepimentorum spinosorum frequentiam insidiis tegendis commodifimor Is vero & Peditatu longe inferior, nec Equites Ma Street

Equites in justam aciei latitudinem, præ angustiis campi (totam namque planitiem ejus occuparat hostium Equitatus) disponere potis erat. Ad hæc, ipsum ab hoste dirimebat præalta fossa, quam Equites nisi transiliendo superare nequirent. His tamen difficultatibus haudquaquam territus, prælii discrimen utcunque adire statuit. Comperto igitur aditu, qui binis tantum equis simul transitum præberet; Equitum promptissimos per eum concitatiori gradu procedere jubet. Hosque fossam transgressos, jamque hostium phalangi propius admotos ipse cum cæteris strenue insequutus, quicquid spatii in campo hostiles copiæ reliquerant inoccupatum, suis in ordines redactis implet: Collatis itaque signis, utraque acies congreditur: pedite utrinque ingentem vim globulorum plumbeorum e bombardis & scloperis in contra venientium ora invicem effundente. Non aliud discrimen, pro dimicantium numero, vehementius fuisse, memoriæ proditum est. Rebelles impunitatem & opima spolia; Regii vero sidem ac legibus sibi imperatum erga Patrem Patrize obsequium intuebantur. Illi pro dominatione in pares; Hi pro sui libertate sub legitimo optimi Regis imperio acerrime pugnabant. Perduellibus justa causa, jurisque patrocinium decrat; Regiis locus. Diei quoque unius

unius tam multiplex casus, modo spem, modo metum utriusque partis augebat: velut de industria inter forrissimos viros certamen aliquandiu aquante fortuna. Cæterum angustiæ loci, in quo hæserat pugna, Novocastrianos non patiebantur totis congredi viribus. Horum itaque Pedites in utroque cornu tandem languescere, pedemque referre coperunt. At Novocastrius, ut fugam suorum, & proximos hostium conspexit; ut tanto infortunio mature occurreret, validum Hastatorum agmen, quorum spectabant plures quam inierant prælium, in illorum auxilium admovit. Hique tantum in hostes impetum fecere, ut eos magna clade afflictos primum retrocedere, mox terga urgentibus dare, ac aperte fugere cogerent. Tormenta quoque eidem saluti fuerunt, quibus in confertos ac temere le offerentes hostium Equites haud frustra excussa sunt tela. Quo temporis momento Regii quoque Equites in nondum concussam hostium phalangem pari cum ferocia invecti, cam turbabant Sicque penitus hoste devicto, & diei fortuna mirifice mutata, Novocastrius memorabili victoria potitus est : tametsi & militum & tormentorum numero longe inferior. Ejus ex parte haud amplius bis centum desiderati sunt: tantulo impendio infignis victoria steriti Perduel-TIME. lium lium vero cecidere Septingenti: Tria milia numeri rus captivorum æquabat. Cæteri, in quibus Equis tum Præsectus crat, suga elapsi, Oppidum Brads ford, in quo præsidium reliquerant, petivere.

Hos vero Novocastrius, ad signa mox revocatis agminibus, proxima nocte insequebatur: haud des sperans, quin subitanea incursione, quam animo des stinabat, eos cum oppido ipso, postera aurora, caperet. Sed illi, hesterna clade perculsi, sese per tenebras sparserant in diversa; antequam is eo pervenire potuit. Inciderunt autem in manus Ejus e palantibus haud pauci: inter quos ipsa etiam Equitum Præsecti Uxor, dum equo una cum famulo vecta ignotis vestibus sugam adornabat, sorte capta erati Quam, ut agnovit, Novocastrius summa cum humanitate, pristinæque fortunæ ejus pari cultu excepit; e post pauculos dies, primo ad urbem Eboracensem, deinde Hullam, ubi vir illius tunc temporis militariate contra Regem, sub curru devehi curavit.

ford, more triumphantis; cum exercitu ingreditur.
Hæc autem expeditio i deficientem magna ex parte regionem illam fama tam opportunæ victoriæ adeo conterruit i ut omnes Perduellium Copiæ, quæ semet in circumjacentibus oppidis. Hallifam nimir

rum,

einim .

rum, Leeds & Wakefield, muniverant, raptim collectis vasis, castrisque metu relictis, in diversa spargerentur: Ducum præcipuis ad municissimum Hullæ præsidium furtim convolantibus. Quod corum esfugium cum ex fecreto mentis suæ augurio prævidisset Novocastrius, per expeditum (ut credebatur) nuncium literas ad Eboraci Præfectum misit, ipsum strictim admonentes, ut extemplo Equitum aliquot manipulos, ad eosdem medio in itinere intercipiendum, expediret. Sed eas nimis sero perferentis nuncii vitio factum est, ut ea spes in nihilum evafine munciato, and alias forcias fuas pareis, attenue fine

Jamque in omni Eboracensium Provincia nihil, præter Hullam, restabat hostilu Novocastrius igitur, cunctis in tuto visis, amandatoque in Orientalem ejusdem Provinciæ partemibut ibi stativa haberet, Equitatu; iple cum Pedite in Urbem reversus est. Ubi vix paculos dies respirarat, cum el nunciatum est, factam esse a Perduellibus in finitimum agrum Lincolniensem, in quo ipse quoque aliquot Equitum turmas haud multo ante collocarat ininturfionem. Hoc accepto, ut fimul suorum discrimini obviam iret, & votis Lincolniensium, oqui opem ejus obnixe implorabant, gratificaretur ! Hipofrategun fuum; *D. Ethyn, Battenen. modica Equitum manus & turmis aliquot ex iis,

quos Dragoons vulgo vocant, instructum contra incursantes pramisit: ipse cum tota exercitus mole subsecuturus. Interea autem Carolus Cavendicius, nobilissimi hodieque florentis Devonia Comitis frater secundus, impiger juvenis & ingenio ferox, qui Novocastrianis in illo Comitatu collectis cohortibus præerat, adventum eorum, qui fibi auxiliatum missi erant, minime præstolatus; temere commissa cum prædabundis pugna, fusus est, & equo, quo ferebatur, in deprehendentem vestigia ejus paludem forte illapso, cæsus. Quo quam ocysfime nunciato, non alias fortius suas partes, quam tune, in Novocastrio obiit dolor. Quippe Carolus ille tunc primum adultus erat, & quod facile appareret, indolis raræ. Is itaque, ne mortem tam dilecti juvenis inultam diu manere pateretur, suum justit exercitum citato cursu viam præcipitare: hostesque brevi assequutus; conserto cum eis prælio acer rimo omnes dissipavit. di anditambra la ella massal

Nec minus utendi quam consequendi victoriam gnarus, Omnia Agri Lincolniensis Oppida, quibus Parlamentum præsidia imposuerat, in ditionem suam vi redigere in animo destinavir. Castris itaque proxima luce remotis, ad Oppidum quoddam, popularibus Gainesborrom dictum, ad ripam Trente stuminis

que

minis situm, prosectionem adornat. Constabat enim, surtiva Parlamentariorum incursione haud ita pridem captum suisse oppidum illud, una cum nobilissimo Kingstonia ad Hullam Comite; qui ejusdem, dum sub imperio Regis esset, suerat Præsectus; quemque Novocastriani milites, dum ipsum e manibus hostium, qui versus Hulla arcem captivum abducebant, eripere aggrederentur, inselici quodam in lembum, quo vehebatur, destinata glandis errore intersecere, cum samulo, qui Domino proxime astabat.

His in Oppidi conspectum jam venientibus, turma aliquot ex hostium Equitatu, in Oppido imminentis collis jugo sub signis stantes, sele ostendunt; tanquam prælium conserere paratæ. Sed, ut contra appropinquantes, qui a Novocastrio ad pugnam præmissi erant, Equites conspexere; primo quidem sensim servatisque ordinibus semet recipiunt, deinde vero levi velitatione lacessitæ, omnes, ceu panico consternatæ, & ne hostium ora quidem intueri sustinentes, essusis habenis capessunt, donec intra muros urbis Lincolniensis receptæ essent. Tum Novocastrius, Oppido propius Exercitu admoto, ad Custodem ejus caduceatorem, qui denunciaret, ni se suosque dederet, ipsos ultima passuros, misit. Eo-

que deditionem aversato; & Oppidum ipsum armatis copiis undique cinxit, & Tormenta majora in modo dicti montis cacumine, unde tela commodiffime ingeri possent in muros, collocavit. Quid plura? Propugnatores, ut, crebris pilarum e flammivomis tormentis excussarum ictibus saxorum compage laxata, sua munimenta jam deficere videre; desperata Oppidi tutela, aliquot e præcipuis suorum emiserunt, qui de deditione agerent cum obsessore. Qui concessis, quæ ab iis petebantur, conditionibus; suisque a cædibus juxta atque rapina prorsus abstinere jussis, oppidum recepit in Regis potestatem. Cæterum e Regiis aliquot, qui ibidem in carcere antea detenti fuissent, in libertatem tunc primum restituti; ut hostes, contra pacti arriculos, & sua arma sparsim in terram ceu indignanter projicientes, & oppidi portas incuriose recludentes notarunt: captata ejus delicti (ne dicam perjurii) occasione, in eorum farcinas, juxta ac bona Oppidanorum protinus invadebant. Quorum exemplo Novocastriani incitati, ipsi quoque, haud minus vindicae quam prædæ litantes, rapinam strenue exercebant. Sicque utraque quidem ex parte violatæ erant mutuo fancitæ stipulationis leges.

Capto in hunc modum Gainesborrow, eodemque

tam fuorum præfidio, quam novis munimentis confirmato; castra inde movit ad Lincolniam, primam & præcipuam ejus Comitatus urbem, in quam hostium Equestre agmen, ut supra dictum est, paulo ante confugerat. Hancque nullo pene negotio in deditionem redactam, milite atque operibus pariter munivit. Permagna deinde Equitum Peditumque, qui eam regionem sub imperio Regis tenerent, vi de novo collecta; eisque in cohortes rite dispositis dato, pro Duce, nobilissimo viro D. Widdrington, Barone: ipse cum Veteranis inde in Meridionales Angliæ partes, ubi Rebelles tunc maxime fæviebant, transire in animo habuit. Quod si fecisset. proculdubio intra paucos menses tam funesto bello finem imposuisset. Sed importunis Nobilium, quos in urbe Eboracensi reliquerat, maxime vero ipsiufmet Præfecti (cui hostes apud Hullam denuo congregati, indeque in circumvicina oppidula subinde incursantes, multo plures ac formidabiliores, quam revera essent, videbantur) precibus & quotidiana fere efflagitatione devictus, ab saluberrimo illo instituto deflexit; eisque subvenire properavit, metu verius quam ullo discrimine laborantibus. Inter hæc Regia Majestati (cui nil magis volupe erat, quam debitos honores virtuti perfolvere) ipfum adhuc dignitate

vere

nitate & titulo Marchionis de Novo-castro illustrio-

Jamque Eboracum reversus, sub medium mensis Augusti Anno Salutis 1643. ad eos, qui crebris Hulla excursionibus & populationibus ejus regionis incolas metu affecerant, penitus extirpandos, saltem intra cancellos latibuli coardandos, protinus se accinxit. Ex urbe igitur eductum exercitum Oppido cuidam, Beverly dicto, hostium copiis repleto primum admovit: eosque castris suis exutos inde sugavit. Deinde, ut Eboracenfium Primoribus (qui ipfum ad id continuo urgebant, coque nomine prolixe quidem sed frustra promiserant, se haud minus decem millia militum, in exercitus supplementum, collecturos armisque instructuros esse) rem faceret gratam: ipsum Hullæ Oppidum, qua terram spectabat (alterum enim latus præaltum mare alluit) corona cinxit; illic aliquandiu ad includendum hostem hæsurus. Vix autem in castris consederat, cum prævalidum Equitum Peditumque agmen ex Oppido erumpens, fummo mane impetum facere aufum est in eam Castrorum partem, qua Equitum ipsius Legionem quandam sibi stationem obtinuisse cognoverat: eo quidem confilio, ut semisomnes necdum pugnæ paratos improvisa incursione opprimeret. Sed

vere generosi, ac rei militaris scientia præclari viri, D. Marmaduke Langdal, tunc Equestri dignitate, deinceps vero Baronis titulo ornati, qui illi Legioni præcrat, vigilantia pariter & sortitudine sadum est, ut hostes in eas, quas in aliorum perniciem struxerant, insidias ipsi inciderent. Is enim eos temere in castra irruentes adeo excepit multavitque, ut multis cæsis, captis pluribus, perpauci, iique ex Equitibus, in Oppidum suga se receperint.

Sic sua spe hostes dejecti, ratique nil ultra tentandum sibi restare, quo obsidentibus damnum inferrent; ex altera Oppidi parte, qua flumen in mare decurrit, furtim erumpunt: & in facinoris focietatem ascitis permagnis fœderatorum copiis, quæ ad præstitutum diem cum eis in unum coibant; in Provinciam Lincolniensem evolant; quos Novocastrius in eadem paulo ante reliquerat ex improviso aggresfuri. Nec secus quam sperabant ea expeditio successit. Commisso enim cum illis, in campo quodam Castello, Hornby vocato subjacente, prælio, victoriam adepti sunt. Quo suorum infortunio (qui pœnas tamen sua temeritate dignas dederunt) haud secus quam par erat Novocastrius commotus, incoepto desistere, & laxata Hullæ obsidione, Eboracum repetere cum exercitu compulsus est. Illic dies aliquot, ad qui-

tiam

quiete levanda sessorum militum corpora, commoranti, & quid proxime agendum esset secum deliberanti, superveniunt nuncii; ingentem hostium numerum in Comitatu Derbiensi novas res moliri, incolarumque haud paucos ab ipsius imperio desecisse. Qua re motus, ut eorum molimina mature reprimeret, illorsum contendere statuit; eoque sine, maxima sui Exercitus parte ad occupanda apud Chestersield (oppidum in dicto comitatu haud incelebre) stativa præmissa, ipse cum Prætorianis secutus est.

Vix autem eo in itinere ultra Pontem-fractum processerat, cum (ineunte nimirum mense Novembri Anni 1643.) Eboracensium Primores ad ipsum miserunt e concivibus nonnullos, qui nunciarent, se consilium de novo Urbis suæ Prætore in proximum annum solenniter deligendo propediem inituros: simulque judicium ejus super ea re explorarent. Quibus is responsum dedit; sibi adeo perspectam esse jam prope exauctorati Prætoris sidem atque prudentiam, ut vel eo munere digniorem, vel sincerius Regem erga affectum neminem existimaret; ideoque civitatis plurimum intersore, si sasces & secures eidem, in alterum adbuc annum, communibus civium suffragiis, in manus traderentur. Cæterum hanc Novicastrii senten-

tiam parvifacientes Senatores, a sua recedere noluerunt. Quorum contumaciæ is mature admonitus, cum electioni destinata dies jam in procinctu esset, mandatum Urbis Præfecto dedit, ut ejus negotii causa a se missam selectorum cohortem intra moenia exciperet. Imperatum exequente Præfecto, populoque jam ad concionem convocato; milites, ficut Dux eis præceperat, se circum atria aulæ, in qua Comitiis de more celebrandis tum maxime vacabant Senatores, effudere: Novocastrii sensum de non exauctorando jam exeuntis anni Prætore palam enunciantes. Quo sive conterritis, sive temporum fortunæ cedentibus quotquot ipfius voluntati antea repugnarant; omnes, conjectis in urnam suffragiis, in eo consentiunt, ut vetus Prætor suo officio neutiquam abdicetur. Qua quidem in re ea spes idque confilium extitit Novocastrio, ut hujusmodi seditioforum inhibitione ac terrore compressi Eboracenses, quietius, dum ipse abesset, & Magistratui obedirent, & agerent cum Nobilibus, quorum quamplurimi in ea urbe tum versabantur. Sed nunc ad Oppidum Chestersield, unde oratio divertit, redeundum est.

Isthuc loci aliquantisper cum Exercitu considens Novocastrius, validam suorum manum ad expugnandum munitissimum hostium in ea regione præsi-

P2 dium

dium, Wing field Manour vocatum, misit: qui imperatum strenue exequentes, id primo impetu cepere. Deinde de novo collectis armisque instructis Equitum Peditumque copiis, quot coercendis ejus Provinciæ seditiosis suffecturas crederet; eisque, ut & Provinciæ Leicestrensi præposito Earone de Loughborrough, viro non minus splendore natalium, quam suarum virtutum gloria illustri; relicto oppido Chesterfield, versus Bolsover viam capessit, hincque ad ædes suas, Welbeck dictas, Regiorum præsidio munitas, lentis itineribus progressus est. Ibi per duas ferme septimanas hæsit; tum ut milites resiceret tam longinqui & jam adulta hyeme confecti itineris lafsitudine laborantes; tum ut rebus suis inter absentiam ipsius perturbatis ordinem restitueret. Quorum utrumque eo securius tunc præstare potuit, quoniam ex hostibus ne unum quidem (præter pauculos, eosque neutiquam formidolosos, nec expugnandi labore dignos, qui in Oppidum Derbiense confugerant) in toto illo Comitatu reliquecampbe min verlabancur. S

Inter hæc fama percrebuit, Scotos, instructo paratoque ingenti exercitu, expeditionem in Angliam moliri, seque jam dedisse in viam: eo consilio, ut Fratribus suis (ita enim Parlamento obnoxios Perduelles,

duelles, quibuscum sceleris societate conjuncti jure jurando foedus perpetrarant, appellabant): auxiliarentur contra Regem. Qua re haud parum conterriti Primores Eboracenfium, extemplo legatos ad Novocastrium mittunt; orantes, quam-ocyssime cum suo Exercitu, ipsos totamque Provinciam a Scotorum furore tutandi caufa, Eboracum rediret: sed & religiose spondentes, se decem millia novorum, in ipsius subsidium, propriis impensis instructuros, His comiter auditis, Novocastrius, quanquam tantis corum promissis sidem minime adhiberet, utpote similibus paulo ante delusus; dissimulata tamen suspicione, annuit, & Eboracum, circa medium fanuarii Anno 1643. remigrat: demandatam sibi a Rege Provinciam eam pro viribus defendere certus. Urbem ingressus, e tot millibus promissis ne unum quidem de novo militiæ adscriptum, nec quicquam apparatus bellici comperit. Necessum itaque habuit, quo diutinis laboribus valde attenuatas copias redintegraret, vel e Rusticanis quoscunque allicere potuit fuis aggregare. Deinde, postquam Urbem novo milite complevit, eique Nobilissimum atque in rebus bellicis egregiæ fortitudinis Virum, Baronem Bellasis (vetus enim Præsedus, D. Thomas Glembam, a munere illo recens decederat, Tribunusque Generalis crat,

erat,

ralis constitutus, in Regis castris tum militabat) præfecit: ipse cum tota Exercitus mole, ineunte jam Februario, Novum-castrum contendit; Scotin, quanta maxime celeritate posset, occursurus. I inima

Nec illuc perventum est intempestive. Novocastrias enim, qui in primis Equitum ordinibus, a tergo aliquantulum relicto peditatu, equitabat, vix in Oppidum intrarat; cum ei nunciaretur, totum Scotorum Exercitum jam in propinquo esse. Emissis ergo speculatoribus, qui eminus lustrarent appropinquantes, quod vulgo jactatum audierat, verum esse comperit; scilicet, Scotorum haud pauciores viginti & duobus millibus, qua Pedites, qua Equites, sub fignis in eo exercitu stare. Jamque prima eorum agmina prope muros accesserant tanta cum fiducia, tanquam nemo intus existeret, qui cos auderet propugnare, velutique ad ipsos comiter excipiendos apertæ essent portæ; imo ne ipse quidem Imperator, scire se Novocastrium inibi esse, agnoscere dignabatur; cujus tamen inurbanæ superbiæ ipsum sero poenituit, eandemq; prolixa excusatione dilucre postea conatus est. Cæterum, ut solet sieri, cum ultimi discriminis tempus adventat, mox in solicitudinem versa corum siducia est. Namque ut in propugnaculum quoddam, quod tamen nondum absolutum ralis

erat , summa cum serocia imperum secere ; magna strage repulsi sunt. inima unique & ubang outpersodati

Aditum itaque hic loci penitus fibi præclufum fero sentientes, signo receptui dato, extra telorum jactum se recipiunt: & in Oppido vicinis viculis castrametantur. Novocastrius vero, in Oppidum jami receptis, distributisque in stationes ultimis suorum agminibus, quæ præ lassitudine cæteris tardius adventabant; mox in stativa hostilia nocu irrumpendi confilium inivit. Atqui negligentia (ne dieam perfidia) ejus, qui ipsius super ea re mandatum maturius tradidisse debuerat Tribuno ad id facinus designato, factum est, ut incoeptum optato eventu destitueretur. Nec minus infeliciter deinde & alia tria in hostem stratagemata molitus est; quorum si vel unum ex votis successisset, proculdubio maximam Scotici exercitus partem in stativis pessumdedisset. Sed inter suos etiam habebat (comperta refero) qui vel secretissima ex consiliis ipsius ad hostem deferre auderent: persidiæque ac fraudis tantum in pectoribus nonnullis, quibus maxime fidebat, sub intimioris amicitize larva occultatum erat; at nil mirum videri debeat, si pleraque ex iis, quæ iple ad Scotos e castris deturbandos solerter machinatus est, incassum ceciderint. Caterum non adeo

haberet suo gradu & ipsius amicitia dignos. Equidem e Ducibus ejus haud paucos referre possem,
quorum sidem in Regem nulla vis tempestatis libavit. In his tum eminebat D. Marmaduke Langdal;
inclytus bello, nec deterior ingenio; cujus opera
maxime Novocastrimo usus est in isthac expeditione
contra Scotos: Hic igitur, cum omni Equitatu, cui
præerat pex Oppido improvise erumpens, tantam
in remotiora Scotorum castra impressionem secit, ut
inde in aperta provocatos omnes disgregaret: multis in eo conflictu cæsis, quingentis supra mille captis, reliquis in sugam conjectis.

Squi mox in unum redeuntes (neque enim Novostrio, qui nodem & infidias verebatur, confilium
fuit instare perculsis) redintegratisque ordinibus, ut
pro suga species esset militaris obsequii erga Imperatorem, qui palantibus suis receptui signum dederat,
longius ab Oppido recedentes, loca aditu magis dissicilia petebant. Novocastrius vero, biduo militibus ad quietem dato, cunctisque in expeditionem
novam instructis, cos impigre insecutus; castrametantes offendit in praruptis prope Tinam sluvium
montibus; unde inulti subeuntem hostem aut prohibete, aut opprimere possent. Ut summe temerarium

lodi etiata, quemi insedebant, situ satis munitos provocare ad pugnam. Accessit & alia dissicultas; quippe eo die imber violentius quam alias susus, campos lubricos & inequitabiles secerat: gravesque & propemodum immobiles Machinæ bellicæ illuvie & voraginibus hærebant. His itaque a conserendo tunc certamine impeditus, in pridiana castra suos se recipere jussit; magis opportunum invadendi hostem tempus prudenter opperiens.

Postera luce, Scoti, eo loci nec unde vitam dintius sustentarent habentes, & hinc rapidissimi sluminis alveo, illinc a tergo acrius insequente hoste coarctati, castra inde movent, & per continua montium juga ad Oppidum quoddam, Sunderland nomen est, in Episcopatu Dunelmense haud procul a mari situm, ocyus contendunt. Et Novocastrius, quo intercluderet eis commeatum, Dunelmum, issius Provinciæ caput, & vulgo, sed corruptissime Durbam vocatum, pari festinatione petiit: haud incertus, se demum eosdem in tantas angustias conjecturum, ut aut pugnæ discrimen adire, aut summam rerum inopiam pati, intra exiguum temporis cogerentur. Nec diu in castris consederat, cum, in aperta exercitu educto,

illos plus semel ad certamen lacessivit; primo nemipe sub collibus, Pensber-bills vocatis; deinde in planicie quadam ad pedem montis, quem populares;
Bonden Hill nuncupant, per plurima stadia mare
versus excurrente. At adeo cauti erant, ut de praruptis sermeque inaccessis, quos occupabant, montibus in campos, ad tentandam proelii fortunam,
descendere noluerint. Nec tutum suit Novocastrio,
eos in tam munitis ab ipsamet natura locis consedentes temere, nullaque habita suorum salutis cura,
adoriri. Is igitur, Dunelmum reducto exercitu, eos
intra castrorum angustias concludere, & quamprimum inde movere inciperent, in tergis harere constituit.

Inter hos dies, Dunelmum advenit quoque invictissimus ille Heros, tunc temporis quidem Comes,
deinceps vero Marchio Montrosius, seu (ut quibusdam placuit.) Montisrosanus: a Rege in patriam
suam, Scotiam scilicet, ad sustentandam ipsius in eo
regno auctoritatem, missus; eumque in sinem, Diplomate Regio, quo Scotia Prorex & summus copiarum inibi colligendarum Dux renunciatus erat,
ornatus. Cui cohortes aliquot, in sui auxilium, deposcenti, Novocastrius, quanquam numero militum
hosti, quem opperiebatur, longe inferior, proclique
dis-

Equitum centurias tamen, ad fatellitium in itinere, dedit. Ipsi siquidem gratius nil unquam extitit, quam virtute eximios viros quibuscunque potuit beneficiis sibi devincire; nilque utilius, quam Regis commodo utcunque inservire.

Eodem autem tempore, illam ipsam fortunam, qua hactenus aspirante res suas contra Scotos tam prospere gesserat, nunc demum sibi iratam esse gravi infortunio experiebatur. Dum enim iis intra castrorum angustias, ut dictum est, inclusis, victuque propemodum destitutis immineret: infaustis sideribus accidit, ut Prafectus Eboracensis, quem ad tuendam eam Provinciam reliquerat, quanquam ut se intra mœnia urbis contineret sæpius ab ipso admonitus fuisset; juvenili tamen ardore abreptus, & dignum aliquid nobilitate ac moribus suis edere gestiens, ad manus cum hoste, oppidulum quoddam, Selby vocatum, nec satis pro obsidentium viribus munitum, circumsedente, venire auderet. Quo impari conflictu magnam cladem accepit, ipseque captus fuit; etiamfi omnia non Ducis magis, quam militis munera exequeretur.

Novocastrius igitur, nuncio de hac clade Prafetti
accepto, diuque animo in diversa versato; tandem
R 2 castra

castra movere, & celeritate quanta posset Eboracum redire statuit. Nec sine multiplici ratione id consilium inivit. Quippe jam turn penitus immutatam effe belli rationem videbat; feque ex infecutore nunc defensorem factum. Verebatur etiam, ne idem hostis, qui Oppidum Selby modo expugnarat, urbem quoque Eboracensem, totius Provinciæ caput & propugnaculum, dum iple abellet, oblidione cingeret. Ad hæc, ipsi imminebant duo exercitus, unus Scotorum, ex Anglicis fæderatis alter; & uterque viribus longe præstantior suo. His itaque rationum momentis inductus, ab incoepto destitit, suumque Exercitum versus Eboracum reduxit: Scotis interim a tergo ejus impigre insequentibus, ultimaque agmina, quoties iis flumen aliquod trajiciendum erat, fed ubique cum suorum strage & repulsione, invadentibus. Et post crebras ejusmodi dimicationes, urbem incolumis ingressus est, mense Aprili, Anno Dom. 1643. Bildo organist son , toursoov who?

Ibi autem vix triduum respirarat, cum ei nunciatum est, tres ingentes Exercitus per diversa itinera appropinquare ad Urbem; Scoticum scilicet, illumque qui Prafecti copias paulo ante fregerat, & tertium in consociatis Provinciis, quæ Parlamenti impetio obnoxiæ erant, haud pridem collectum. Quo audito, audito, compertoque quod neque muniminum, nec annona tantum, quantum esset diutius serendae obsidioni satis, in publicis promptuariis repositum suisset in necesse habuit, omnem Equitatum inde dimittere in Darbiensem, Nottinghamiensem & Leicestriensem Cornitatus, ut victum & stativa in diversis locis sibi compararent; praeposito eis generosissimo viro, mihique charissimo Fratre, D. Carolo Lucas, ad Equestrem dignitatem dudum provecto. Ipse autem, cum Peditatu omni, bellicisque Tormentis, manebat in Urbe; ultima etiam pro desensione ejus discrimina aditurus.

Jamque hostes Urbem vallo ac multis firmisque præsidiis circumdare, ad muros usque castra promovere, cuniculos subter agere, grandiores ex serro constatos globos ex ignivomis tormentis in mœnia & turres consertim ingerere, nitrato pulvere infarctos, flammasque continuo per aera tractu evomentes glomeres injicere:

hoffium tore firsm occasionem rati-

Flammigeræ binc retro torquentur fulmine glandes,
Glandiferæque fremunt borrendo murmure flammæ;
Ut reboent campi, montesque & magnus Olympus.
Æs cavum evomuit sædo de gutture flammas,
Sulphura, sal nitrum; fulmina bella, globos.

Oppidani interim, crebro factis noch & per fet cretiores portas excursionibus, ruere in obsidentium castra, indeque depulsos haud exigua strage affeceres Tandem copiarum e consociatis Provinciis adductat rum Dux, qui suum Exercitum Boreali Urbis lateri admoverat, cuniculo subruit murum, per cujus ruinas hostis intravit; contra irruentes animose quidemi fed incaffum dimicantibus Oppidanis. Jamque ad Novicastrii aures præliantium clamor, & strepitus armorum pervenerat; cum imminentis periculi magnitudine commotus, ad prima signa ocyus properavit; eo secum adductis e Prætorianis circiter octoginta, quorum virtuti maxima fides habebatur. Hosque in urbem catervatim irruentibus hostium copiis objectos, iple tanto cum furore ducebat, ut omnes mox retrocedere coactos propulsavit : cæsis captisque supra mille & quingentos; reliquis propere ad sua castra se recipientibus. Hinc animus crevit obsessis, egressique porta, recedentibus inferunt signa; confusionem hostium fore suam occasionem rati. Novocastride vero hostem expulisse contentus, suisque extra moenia effusis receptui signo dato; Oppidanos ad pristinum murorem fastigium novum extruere munimentum justit, sh Unde tanta hostium animos formido incessit desperata urbis per impetum. expug--iqqO

expugnatione, sele deinceps intra vallum quietos continuere Did ipsum, quod ipsimet aperta vi ac fubitaneis assultibus non poterant, diuturnitate temporis famem denique effecturam sperantes. Nec injuria quidem. Nam victus inopia jam gravis esse incœperat obsessis: nec alimenta tanto civium militumque numero sufficere potuissent, nisi Novocastrius ea admodum parce ac quasi viritim curasfet dispensari. Tertius jam mensis erat , ex quo Urbs omnia arctissimæ obsidionis mala perferre incoeperat; cum Novocastrino diu expectato Equitum Prasetti, quem ad expetendas ab iplo Rege suppetias elimiserati, reditu ; cum hostibus de declitione lagere exorditure: eo potissimum consilio, ut moras necleret, donec auxilia Jiquæ brevi ventura sperabatny advenirent. Ideoque toto trastationis tempore, ne hostes, arrepta induciarum occasione, urbem ex insidiis ac dolose adofirentur, nodurna portarum præfidia fingulis vigiliis ingeminari justico Tandem; expleto gam tertio oblidionis menle, Regia Majestati visum est, optime

instruction ac perarmatum, led & Novocastriano E-

quite audum, Exercitum, sub magnanimi illius, ve-

reque heroici Ducis, suique Nepotis, Reperti Prin-

cipis imperio, ad holles Eboraco arcendos mittere.

Quem ubi boftes præsto futurum cognovere foluta

festi-

cebat;

festinanter obsidione, conjunctisque in unum viribus, castra inde moverunt; perque Occidentalem sluminis Ouse (quæ ipsam urbem intersluente alveo dirimit) ripam itinere instituto, discessum maturavere: conspectis interim ex adversa urbis parte Exercitus Regii primoribus.

At Novocastrius, nuntiato Ruperti Principis adventu, haud mora e Proceribus aliquot ipsi obviam emisit, qui Celsitudinem ejus & summa veneratione exciperent, fimulque in urbem, si placeret, ad commune confilium de rebus in tam lubrico temporisarticulo agendis, officiosissime invitarent. Hocque vehementer exoptabat, quo moram interponeret, dum urbis portam aperuisset, per quam eductos pedites suos, cum tormentis campestribus, Exercitui Principis affociaret. Principe autem ingredi urbem recufante, ipse postera luce eum adiit; obnixe orans, ne quid in hostem per pauculos adhuc dies tentaret. Quippe, fibi per secretos nuntios certissime constare, aiebat, hostium Duces, jurgio inter se de principatu nuper exorto, tanta animorum discordia ab invicem alienatos effe, ut copias brevi dividere, & in diversa abire flamerint. Adjecit, se tria militum millia, quos foreissimus vir , D. Cleavering , Tribunus , e Borealibus Provinciis Eboracum versus jam tum ducebat;

cebat; & alia duo millia, e variis suam intra ditionem præsidiis extracta, ad sui auxilium, in crastinum expectare. Quibus Princeps retulit; nuperrime sibi redditas fuisse a Rege literas, quibus strictim jubebatur, prælium cum hoste, quam primum affulgeret opportunitas, tentare: nec suum esse ullatenus detrectare imperatum. Tum Novocastrius; invenies, serenissime Princeps, inquit, me in omnibus haud minus Tue Celsitudini, quam ipsi Regie Majestati, si adesset, obsequentem. Quicquid statueris, id ipsum Ego pro viribus meis exequi paratus sum. Deinde amicorum nonnullis, qui huic colloquio forte interfuerant, ipsum, ne mox destinati a Principe certaminis periculo se objiceret, obnixe hortantibus; atque ab ipso in Principem modo translati imperii dedecus (ficut credebatur) urgentibus, pacato animo respondit; sicut dubium esset; an vinceret; ita illud utique certum esse, se boneste & cum magna laude, pro salute Regis, cui vitam devoverat, moriturum.

Jamque Princeps, superato amne, strenueque jussis procedere agminibus, unius dieculæ itinere, ad peramplam illam, nec explicandis militibus quidem incommodam, sed, proh dolor! Regis satalem planiciem, Hessom, sive (ut plerisque placet) Marston Moor nominatam, pervenerat: unde haud procul

fulgentia hostium signa prospicerentur; & in qua maximum totius belli civilis prælium, intra paucas exinde horas, committendum erat. Tunc consistere exercitum jubet; æstimatoque locorum situ, Ducum præcipuos ad consilium, tam de ordinanda acie, quam solis ventique incommodis vitandis, convocat. In his aderat quoque Novocastrius, quicquid sibi imperatum esset impigre executurus. Cui Princeps, quid negotii sibi demandare suæ Celsitudini placeret, ossiciose interroganti respondet; se nihil in hostes ea nocte tentaturum; nec aliud ullum mandatum ipsi inpræsentiarum habere, nisi ut corpus interim curet. Is itaque discedens, sessos artus ad quietem in curru suo composuit.

Nondum vero illuxerat dies, cum ingenti tormentorum strepitu somno excitus, utramque aciem ad manus jam venisse cognovit. Raptim itaque assumpto corporis munimento, in equum exiliit; recta ad suam legionem processurus. Vix autem unius stadii dimidium emensus erat, cum oculis obversabatur spectaculum, omnium quæ unquam conspexerat tristissimum: dextrum nempe Regii exercitus cornu, quod equestre erat, in sugam ab hoste conjectum. Illorsum igitur stimulat equum, & sugientes sistere tentat. Sed srustra. Plerique enim, prostra-

tis etiam qui obviam se dabant, dissipantur metu, & quæ cuique patebat ad fugam via erumpunt, arma abjicientes, quæ paulo ante ad tutelam corporum sumpserant. Adeo pavor etiam auxilia formidabat. Interim vero hoc damnum plus quam compensatum videbatur in altero Equitum cornu, quod a Barone Goring, & Carolo Lucas, Milite, viris femper animis successuque egregiis, regebatur. Hi enim tanto impetu in dextram hostium alam invecti sunt, ut validissimæ Scotorum legiones vim eorum non diu sustinentes, in sugam actæ: ut Regii in ea aciei parte præliantes, sibi jam partam esse victoriam Jamque, confusis utriusque aciei conclamarent. agminibus, ad tumultum perventum erat. Ergo Ducum Tribunorumque admonitu passim secerni cœperunt, quos e diversa acie unus terror miscuerat. Multos enim in adversa agmina tam alte sive sua, sive equorum fuga provexerat; ut redeuntibus periculum esset, ne deprehensi cæderentur ab hosti-

Inter hunc tumultum, Novocastrius, suorum nemine, præter dilectissimum fratrem, Carolum Cavendisum, Equitem, Scotum, & Mazinum, Tribunos, unumque ex assectis, stipatus; pedestrem suam legionem adequitans, sorte incidit in palantem tur-

T 2 mam

mam Nobilium; qui olim ad militiam ultro venientes, ipsum, licet tunc temporis magni exercitus Imperatorem, sibi selegerant in ducem. Hos igitur ad se vocatos, in hunc maxime modum alloquitur.

Quanto me bonore dudum affeceritis, vos fortissimi viri & Commilitones, inquit, cum ad justissimam banc militiam sub imperio meo ultronei accedere dignati essetis; probe & gratus reminiscor. Atque majore quam vellem documento, & virtutem vestram, & fidem expertus; magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare an vestri similes adbuc sitis. Nondum vero ea mibi contigit felicitas, ut meritam debitamque vobis gratiam solvendo essem. Hodie autem, imo boc ipso temporis momento, opportunum se offert tempus, quo vestræ virtuti invicem inservire possum. Ite igitur in bostem, alacres & spe pleni: ut quam gloriam accepistis a Majoribus vestris, posteris non solum illibatam, sed & auctam relinquatis. Per Ego vos sacra gentis nostræjura, per optimi Regis salutem, per amicitiæ sacra, oro & obtestor, ut nobilitate vestra, & Sanctissima, quam defendimus, causa dignos spiritus capiatis; ut eadem constantia animorum, qua præterita tolerastis, experiamini quid bodie fors tulerit. Ipse vos ducam. Nec recuso, quo minus imitemini me, sive fortitudinis exemplum, sive ignavia fuero. Atque illi, occursu ejus haud minus

minus læri, voceque ad spem & siduciam erecti, omnes pariter conclamant, quocunque vellet, duceret; paratos ipsos sequi. Simul his in denfiffima præliantium dagmina væle i penetrantes ; pel destrem Scotorum legionem y quæ integra adhuc stabat, fortissime invadunt, multisque cæsis, reliquos dispergunt. In hoc conflictu , Novocastrii ensiculo (quem, amisso inter pugnam suo, ex affeclæ manu eripuerat) tres continuis idibus ceciderunt : & quartus quoque cecidisset (gregarius quidem miles, sed generoso animo nobilis, qui a sociis in media acie solus relictus, se toti turma opponere ausus est) nisi lorica eum serro impenetrabilem reddidisset; quem tamen nonnulli e circum pugnantibus, repetitis qua lorica definebat vulneribus, confodere. Hinc in aliam aciei partem agmine ducto, omnia audebat. Nunc hostium turbabat ordines, nunc vulgaribus non contentus periculis, quacunque rem perplexam aspiceret , impavidus effundebatur. Sed non idcirco hostes cedebant. Rabies, & quid de Rege meriti essent nihil fallens conscientia, adeo ipsos accendebant, ut Regiorum impetus undique reprimerent, denuoque superarent his in sugam denique Jamque totis campis non certamen, sed conjectis. strages

strages videbatur. Nemo militum ferebat ora victoris, aut revocantem audiebat Principem. Quidam montes ad sugam petiere; alii, qua metus & sortuna ferebat, improvidi errabant; plerique equitum Eboracum advolarunt. Qua sunestissima Regiorum clade probatum est, non plus corporum vires, aut sortitudinem Ducum in praliis valere, quam assectus animorum: nec multitudinem magis serro, quam timore esse domabilem.

Cæterum Novocastrius (quod satis mirari non possum) tot tantisque periculis eo die inter præliandum circumseptus, omnibus tamen sine ullo corporis vulnere defunctus est : idque etiamsi haud pauci e comitibus, a dextera lævaque propius pugnantes, occisi fuissent; & pedestris suæ legionis plerique stationes tanta fortitudine tenuissent, ut quo ordine vivi pugnaverant, eodem humi jacerent jam extincti. Hicque stilum abstinere non possum, quin obiter commemorem, Novocastrium omnia, quibus ipsemet aderat exequendis, secunda & ex votis felicia expertum esse; nec toto belli civilis cursu unquam damni quid accepisse, quod corum, quibus maxime fidebat, vel perfidiæ, vel incuriæ ac oscitantiæ imputari non melamque toris campis non certamenurari

Profligaris hoc modo Regiis, elapsique inter tumultum quotquot ex suis circa ipsum pugnaverant; Novo-castrius tandem suæ quoque saluti prospiciens, cum Fratre ac uno alterove ex famulis, qui Domino constanter adhæserant, per tenebras (jam enim multa nox erat) Eboracum versus recessit. Ad urbem appropinquanti occurrit sui modo exercitus Hypostrategus, Baro Etbyn, & mox ipse Rupertus Princeps: cui de statu rerum percunctanti, reas ad summam desperationem perve-. nisse, respondet. Eodem etiam temporis momento ei nunciatum est, multos ex summæ a-. micis notæ admodum folicitos esse de ipsius salute; & in his nobilissimum Comitem de Craford (quocum longa annorum serie inviolaram amicitiam conservavit) aureum numisma dedisse militi cuidam, qui Novocastrium in vivis adhuc esse & incolumem, se pro certo scire affirmabat. Quo luctus ipfi haud parum levatus erat. moni iobil dibino

Inter hæc confecto itinere, Eboracum perventum est: noctisque reliquum non quiete, sed inter curas & solicitudinem de suturis malis anxie consumptum. Ut vero illuxit, Novocastrius, cum attentius secum considerasset, nil sibi nunc superesse.

V 2 resse,

resse, quo pridiana clade concussam, tantumque non penitus eversam Regis causam diutius sustentare posset; hostemque tanta victoria elatum, ad obsidendam Urbem, tum ne munitioquidem tutam, continuo rediturum; & fore præterea, ut, si id ipsum, aut aliud quodvis e Regiis præsidiis, suo imperio obnoxiis, hosti dedere compelleretur, calumniatores inde ansam arriperent, de nomine ipsius sideque malitiose derogandi; his, inquam, diu animo perpensis, tandem se imminenti ruinæ, simul & invidiæ subducere, regnoque excedere statuit. In eum itaque finem, famulis farcinas colligere jussis, Principem adiit; obnixe petens, ut fibi non solum ab Urbis ejus præfectura, sed a rebus etiam omnibus, quæ ad bellum spectarent, procul secedere liceret; utque Celsitudini ejus placeret, ipsum se in cunctis, sicut honestum ac inconcussa fidei virum decebat, gessisse, coram Regia Majestate attestari. Quibus haud gravatim annuente Serenissimo Principe, is, cum delectis aliquot amicis, Eboraco relicto, Scarborougham contendit, duabus equitum turmis eo usque stipatus. Unde paulo post in altum solvens, in Germaniam trajecit;

trajecit: relicto in pectoribus amicorum, quotquot saltem inter gravissimas patriæ calamitates diutius versari oportebat, sui desiderio ingenti.

Nobi-

I.di.I.

Noviealiri, Vita

77

trajecit: relicio in pectoribus amicorum, quotquot faltem inter gravissimas patria: calamitates diutius versari oportebat, sui desiderio ingenti.

ideN 2

Nobilissimi Illustrissimiq; Principis,

GUILIELMI,

turn; figue, intra pur o ing quentes, eo angultia-

V I C A S T R I, nil profurura morte occumbere, aux (quod morre

gravius effet), in hostium potestatem

LIBER SECUNDUS

Actenus qua decuit fide enarratis, quæ a Nobilissimo meo Domino, H dilectissimoque Marito, in Regis & patrize commodum, gesta sunt, ab initio belli civilis usque ad funestissi-

mum illud prælium, in planicie Marstoniana commisfum: proxime sequitur, ut pari orationis simplicitate ching

X 2

tate ea quoque commemorem, quæ idem tulit, dum finu gremioque patriæ, & a suorum complexu abstractus, in exteris regionibus degebat exul & ege-

Novocastrius igitur, utpote sagaci & sutura etiam prospiciente animo præditus, cum maximas & propemodum unicas Regis vires supra memorato prælio confractas esse vidisset; occultoque mentis augurio divinasset, omnia non solum in Anglia, sed in Scotia etiam & Hibernia, propediem in pejus ruitura; seque, intra paucos inde menses, eo angustiarum conjectum iri, ut aut ignobili & Regi suisve nil profutura morte occumbere, aut (quod morte gravius esset) in hostium potestatem venire cogeretur: veluti a summo Numine, ipsum in mitiora fata reservaturo, admonitus, firmissime statuit, ut modo dictum, in oras transmarinas peregrinari. Hanc itaque profectionem adornanti, & pecuniam pro viatico poscenti, qui ipsius familiæ res dispensabat, respondet; argenti nil prorsus sibi in arca superesse, præter nonaginta libras, quæ ne unius quidem mensis impendio sufficerent. At ille, ea summula inpræsentiarum utcunque contentus, in suscepto peregre proficiscendi consilio pergit: amicisque qui aderant valetudinem integram prosperaque omnia

omnia precatus; ad Scarborougham continuo profectus est. Ibi duas naves onerarias, jam in anchoris stantes, & ex Anglia in Hamburgum mox solvere paratas commodo reperit.

Harum itaque alteram ipse, cum duobus filiis, Carolo, Mansfeldiæ Comite, & Henrico, tunc Barone Cavendicio, hodieque Comite de Ogle, conscendit: admissis in itineris simul & fortunarum communionem clariffimis viris, D. Carolo Cavendicio. Fratre, D. Doctore Bramball, Episcopo Hibernico, Vicecomite Falconbergio, Barone Widdrington, Gnilielmo Carnabæo, Milite, ejusque fratre Francisco (qui patriam & penates paulo post revisens, ab hostibus in conflictu prope Sherborn in Comitatu Eboracensi trucidatus est) cum famulis aliquot, quorum fidem maxime expertus fuerat. Alteri se commiserunt Comes de Ethyn, Novocastriani Exercitus modo Hypostrategus, & Comes de Carnwarth, gente quidem Scotus, sed Regi in primis addictus. Et selicissima navigatione usus, quarto exinde die, (qui octavus erat mensis Julii Anno 1644) in Hamburgi portum, salvis omnibus, pervenit. Inter navigandum vero contigit, ut ambo Filii gravissime decumberent, natu major variolis, morbillorum malignitate alter afflicti. Sed pristina sanitate neuter Vix caruit diu.

Vix autem integrum mensem in frequentissimo illo totius Germania Emporio hospes exegerat, cum ægrotare inciperet quoque crumena; nummorum fummula, quam ex Anglia secum detulerat, qua tam longinquo itineri necessariis, qua satis opimo Navarchæ naulo, jam ad fundum usque exhausta: nec suppetebat, unde tam numerosæ familiæ victum in alteram septimanam emeret. Huic igitur malo ut qualemcunque honeste poterat medelam adhiberet; primum, remissis in Angliam famulorum nonnullis, domesticorum numerum ad pauciores redigere compulsus est; & deinde an aliquid sidei apud alienigenos sibique antea ignotos Mercatores comparare posset, experiri. Qua quidem in re eorum aliquot adeo humanos sensit, ut tantum nummorum per syngrapham sibi commodatum acciperet, quantum satis esset necessitatibus suis, pro tempore saltem, sublevandis. Hoc supplemento paululum erectus, Carpentum sibi (ante enim vulgari & conductitia rheda, quoties aliquo proficiscendum esset, uti per egestatem coactus fuerat.) & novem Equos, forma urique spectabiles, & ex Holfatia illuc adductos, centum & sexaginta libris Sterlingis emit: quorum septem postea serenissimæ Dominæ suæ, Angliæ Regina, apud Parifios tunc temporis versanti, dono obtuobtulit; reliquis in proprios usus reservatis. Quippe Equorum pulcritudine ac docilitate semper delectabatur.

Postquam in Germania per semestre spatium commoratus fuit, ingens cupido animum stimulabat inde in Galliam transmigrandi; præcipue ut Angliæ Reginam adiret, in ea regia diversantem. Hamburgo itaque circa medium Februarii Anno 1644 relicto, comitantibus ad undarum confinia civium Primoribus, in navem conscendit; placidique venti tutum in Hollandiam pelagus præstitere. Illic Amstelodamum primo petit; & deinde, mutata nave, Roterodamum. Unde unum e comitibus ad Hagam Comitis misit, qui celsissimam Principem Auriacensem, serenissimam Bohemiæ Reginam, cum reliquis ex regio Eritannia fanguine oriundis, debita veneratione inviferet; salutemque plurimam & officia unicuique Eorum ipsius nomine impertiret. Quod iis adeo gratum erat, ut perbenigne falutem & accipere & reddere dignati funt.

Roterodamo postera die discedens, slumineque superato, Antuerpiam venit; hinc cum duobus carpentis, totidemque rhedis, Mechliniam, & Bruxellas. Ubi Principes illi viri, Marchio de Castello Roderigo, Lotharingiae Dux, & Comes Piccolomini ipsum,

Y 2 ho-

honoris gratia, inviserunt, & humanissime tractarunt. Inde Valencinam pertransiens, Cambraum migravit: cujus Præsecus eum tanto assectu ac observantia prosequebatur, ut excubias ea nocte agitaturis militibus signum ab ipso dari voluerit; quod summi apud militares viros habetur indicium honoris. Hinc proximo mane Peroniam, ultimum Flandriæ Oppidum & in ipsis Galliæ consiniis situm, concessit: a cujus Pro-præsecto (sorte enim aberat ipse Præsectus) consimilibus summæ observantiæ cæremoniis exceptus est. Inde discedens, expedito itinere Lutetiam Parisorum denique pervenit, circiter mensis Aprilis medium, Anno 1645.

Jamque, ut votis simul & officio satisfaceret, prima illi cura suit, suam invisere Reginam. Ubi inter nobiliores Virgines Reginea Majestati, pro more patrio, in cubiculo ministrantes (ego enim tunc temporis ex eis una eram) astanti Mibi, Virum illum, de quo tanta sapius inaudieram, primum intueri ac contemplari contigit. Nec multum temporis ex eo congressu essuament, cum is tantum erga Me amorem in candidissimo pectore concepit aluitque, ut nil tale sperantem, imo ne cogitantem quidem, matrimonio sibi adjungere instituerit. Quippe ex priori Uxore (cui satis haud dixerim plus

plus ornamenti pudor muliebris dederit, an pietas, an digna fortiori sexu prudentia) duos omnino filios susceperat; eratque masculinæ adhuc prolis avidissimus. Ut aperte profiteri soleret, malle se plures filios, quamquam vel obscurissimæ fortunæ destinatos, infraque natalium splendorem cafuros, habere; quam pauciores, maximis divitiis ac honoribus circumfluentes. Ipsa vero eo tempore media juventute florebam: nec erat, cur tam illustrem tantoque affectus ardore oblatam dedignarer affinitatem. Elapsis igitur inter verecundissima utrinque vota diebus aliquot, ipsamet etiam Regina sponsalibus annuente; conditionem accepi, arctissimoque matrimonii fœdere ad aram solenniter peracto, sumus conjuncti. Cæterum Deo ter Opt. Max. visum est, Nobilissimum virum sua ex me augendæ stirpis spe penitus frustrari: nulla enim prole ipfum hactenus beavi. Quod tamen generolissimum ipsius erga me affectum neutiquam imminuit. Qui nos amor primum junxit, ad hodiernum usque diem inviolatus deduxit, deducetque (spero) ad senium Non enim jurgia, non fastidia, non ægrarum suspicionum cura candidiffimum illius animum unquam fibavit. and in ulfane infant infant organ seculful with the

Perpetratis nuptiarum sacris, auctoque familia-

THUT

rium numero; in summam nummorum difficultatem (ex Anglia enim subsidio ipsius ne drachma quidem mittebatur) brevi relapsus, & ex mutuato vivere coactus est. Et quanquam e Parisiensibus quoque nonnullos ea humanitate præditos reperisset, ut exuli suisque fortunis iniquissima belli sorte exuto pecuniæ nonnihil ad tempus traderent: hi tamen longioris moræ impatientes, quod crediderant affidua importunitate reposcebant. Hinc in gravissimam rei familiaris egestatem oppido cogebatur; ut Dispensator ipsum mane quodam accedens, mæstitiam prodente vultu, coram conquestus esset, sibi tum nil prorfus suppetere, quo cibos in unicum duntaxat prandium Domino compararet. Qua quidem querela is haud parum contristatus; dissimulata tamen ægritudine, vultuque ad hilaritatem composito (utpote qui suis affectibus imperitare pridem didicerat) protinus meum cubiculum ingrefsus; res nostræ, Uxor, inquit, eo infelicitatis jam venere, ut unde vel unicum bodie prandiusculum emam reliquum nil est: Tibique proinde opus, aliquas e pretiosioribus vestibus pro modico argenti oppignerare. Tum Ego excipiens; non tanti sunt mea vestes, inquam, ut pro competenti tuisque necessitatibus din suffectura nummorum copia oppignerari possint. Simul-

que advocata mearum ancillarum præcipua, eam rogo, ne gemmulas aliquot, quibus ipsam paulo ante donaveram, cuilibet aurifici oppignerare gravetur. Atque illa id roganti promptissime annuit: eoque pacto præsentaneam nobis inopia laborantibus opem tulit. Eodem vero die conventos viritim creditores suos ipse alloquebatur Novocastrius; & qua ingenua fidemque finceram prodente comitate, qua rationum momentis ab arte fallendi remotiffimis, ita cum iis egit, ut durissimam ipsius sortem miferescentes, illi non solum se eorum, quos ante credidiffent, nummorum solutionem diutius adhuc expectaturos promiserint, verum multo plus etiam de novo commodaverint. Unde refecta paululum crumena, is modo pignori datas aurifici gemmulas redemit, illicoque restituit sidissima ancilla. Quam Ego protinus in Angliam remisi, ad dotem meam a charissimo Fratre, Barone Lucas, reposcendam. Et intra paucos inde dies, Novocastrius quoque illuc ablegavit honesti pectoris virum, filiorumque ipsius juvenilibus studiis præpositum, D. Benoist: eo sane confilio, ut ab amicorum præcipuis argenti tantum, quantum in præsentia sublevandis saltem suis necesfitatibus esset satis, compararet, secumque in Galliam transmitteret. Sed uterque spe nostra decidimus. Zo Tum

Tum enim Anglia Parliamentum tanta crudelitate in Regios passim desæviebat, ut vel minimum subsidir ad aliquem Regis causa proscriptum transmittere, aut quovis alio modo eidem succurrere, cuique mortalium esset capitale: jamque diu erat, ex quo ejusdem Parliamenti auctoritate prodiit in Novocastrium Programma, quo is summæ perduellionis reus, capiteque proinde, si comprehenderetur, plectendus renunciabatur. Hincque sactum, quod ex utriusque nostrum affinibus nemo nobis in terra peregrina exilium agentibus, omniumque egenis subvenire auderet.

Nec multo post improspere successit spes quoque alia, quam amicorum nonnulli satis prolixe suggesferant. Quippe a quibusdam in Anglia agitatum erat de duabus Virginibus, quarum utræque amplissima dos a Parentibus destinabatur, Novocastrii Filiis in matrimonium collocandis. Quo nunciato, is Filios, cum summæ probitatis, nec minoris prudentiæ viro quodam, cui Loving nomen est, propere misit in Angliam: spei plenus, si alterutrum ex oblatis connubii sæderibus ex voto succederet, se simul sibi suisque egregie consulturum. Sed juvenes, conspectis semel quæ pro Uxoribus sibi propositæ suerant puellis, eas nescio quibus de causis pariter

aversati, conjugium aperte detrectarunt: exinde in patria, quamvis incommode cultuque natalibus suis indigno, ad finem usque belli remanentes.

Elapso jam a secundis nuptiis fere biennio, fideque sua apud creditores aliquantum aucta; Novocastrius, hospitii istius, in quo vix satis commode habitus din fuerat, tandem pertæsus, sibi conducit ac supellectili instruit domum, quæ non indecora aut impar suz dignitati esset. Et paulo post duos etiam specie insignes, & e Numidia non ita pridem devectos Equos (nobilissimo viro, Barone Crofis, venditore) quinquaginta supra bis centum libris Sterlingis emit; ut ex proprio haberet, quibus folerter domandis, & in usum belli regendis se animi gratia quotidie exerceret. In arte enim Equitandi, equosque quantumcunque feroces, circuire, variare gyros, accedere, relinquere hostem, omnesque pedum capitisque motus ad regentis imperium componere docendi, nemo mortalium ipso magis aut delectatur, saut peritior existit.

In ejusmodi ingenuis exilique tædium fallentibus remissionibus erat, ubi Serenissima Angliæ Regina, Walliæ Princeps (idem invictissimus Heros, qui sceptrum imperii nostri Britannici hodie tenet) ejusque consobrinus, Rupertus Princeps, cum A a Mag-

Magnatibus illis, Marchione Wigorniensi, Ormondia tum quidem Marchione, nunc vero Duce; Sancti Albani Comite, aliisque nonnullis primæ Nobilitatis viris, ad regiam Sancti Germani villam, a Lutetia Parisiorum duodenis circiter lapidibus distantem, ut de ferendis suo Regi suppetiis consilium inirent; convenientes: ipsum quoque illuc accersiverunt. Inter hos Principes tunc quæri cæptum, qua tutifsime ratione Regi, Perduellium in Anglia jam tum triumphantium immani feritate oppresso, auxiliarentur; cum ille, animi sui sensum libere aperiens, pronunciavit, sibi quidem Regis res eo desperarionis jam devenisse videri, ut præcipuum, & pene unicum esset remedium ad Scotos auxilii ergo confugere, eosque, si id obtinere posset, ad arma, ipro Regis defensione, concitare. Quæ sententia, ut ut Regine tum minime placuity postea tamen rationi ac prudentiæ comperiebatur quam maxime consentaponere docende, nemo montaliam iple magis .sen

Haud multo post mandatum accipit a Serenissima & indolis supra mulichrem erectæ Regina, ut indulgentissimum Dominum ipsius, Principem, qui paucos ante dies in Hollandiam ad res suas ibi secreto transigendas concesserat, maturius sequeretura Et ne quid interim ipsius existimationi decederet, Mag-

Is itaque, cunciis imperato huic itineri jam paratis, mutuoque acceptis pro viatico moneta quadringentis circiter libris Sterlingis; Parifiis digreditur, paribus atique comitatu ac pompa, quibus eam urbem antea intraverar, honestatus: uno nimirum Carpento (quo Baro Widdrington, Carolusque Cavendicius, cum D. Loving & ancillarum mearum pracipua, vehebantur) unoque curriculo sibi tantum mihique vehendis accommodato; & tribus rhedis, quibus samulorum aliquot gestabantur; item-

que haud ignobili Equitum cohorte. Pridie vero discessus, quotquot e Parisiensibus pecuniam ei unquam crediderant, ipsum amicissime valedicendi causa convenere: discessuro omnia ex votis ut evenirent, coeleste Numen ardentissimis precibus ac lachrymis invocantes.

Relictis jam tandem a tergo Galliæ limitibus, Hispaniarumque Regis obnoxias imperio terras attingens; ubicunque locorum, quæ pertransiret, humanissime exceptus est. Inter cæteros vero nobilitate juxta ac muneribus publicis eximios viros, Cambrei Præfectus tanta comitate ipsum tractavit, ut, intellecto ejus adventu, suorum aliquot obviam emisit, qui facibus accensis (nox enim nobis supervenerat, iniquitate viarum impeditis) præeuntes, peregre advenientem deducerent ad urbem, paratumque hospitium monstrarent. Nec eo contentus officio, urbis etiam ipsius portarum claves ei offerebat (quo utique honore nil magnificentius, quodve viros magis utrinque deceat militares) invitabatque ad convivium, pro more nobilium ex ea gente, que perhospitalis est, ad luxum usque opulentum. Gui Novocastrius cum interesse, modeste tamen parique verborum comitate, detrectavit; utpote prælongo. itinere fessus, minimeque assuetus epulis intempestanode A.a.2 que.

nocte celebrandis: Prafettus acquiescere noluit, donec ad hospitium, quo ea nocte diversabamur, conquisitissimas regiaque mensa dignas ad cœnam missifet dapes, cum hujusmodi nuncio; Novocastrio itineris copiam se neutiquam facturum, priusquam exta Hospitali Jovi facrata simul prosecuissent. Diversitori præterea in mandatis dedit, ut omnia, quibus advenæ opus soret, gratuito suppeditaret. Qua singulari benignitate in peregrinum suisque sortunis exutum, palam secit vir hospitalissimus, se ipsis Gratiis natum suisse, Hispanicique Genii dulcedine persusum. Sed Domini sui, Principis, negotii moles, quod tunc in Hollandia maxime vertebatur, non est passa Novocastrium Præsecti hujus benevolentiam diutius experiri.

Proxima igitur aurora viam, quam decrevit, persecutus; paucis diebus Antuerpiam pervenit: indeque, conscensa nave, secundo slumine ad Roterodamum descendit; sedem inibi, quamdiu in Hollandia
commorari per negotia cogeretur, sixurus. Et
quamprimum terram pede libavit, honorisce deductus est in hospitium, quod sibi comparatum erat
in ædibus honestissimæ cujusdam Matronæ, cui
Beynbam nomen est, quam Mercator Angligenus,
vir antiquæ probitatis, Regissque partibus, dum viBb veret,

veret, sincere addictus, viduam non ita pridem reli-

Illic autem vix biduum quieverat, cum nuncii ad ipsum crebri afferebantur, Serenissimum Dominum suum, Wallie Principem, cujus adeundi causa in Hollandiam veniebat, illinc nuperrime divertisse, & ex portu Schevelinga solvisse in altum. Quo gravissime perculsus, & de statu mentis propemodum dimotus; Eum tamen sedulo exquirere, & quocunque navigasset insequi mox constituit: in eum finem precio sibi conducta, commeatuque in-Aruda triremi, quæ velox & maris oras legentibus commodo erat. Cæterum cum nemo mortalium erat, unde pro certo expiscaretur, quo Princeps istam suam navigationem destinasset: partim incertitudine moliminis suspensus, partimque precibus meis (quippe ipsa inconsultissimum esse rebar, Eum, qui confilium suum in occulto continuerat, per varios pelagi errores explorare) devictus, ab instituto deflexit, pedemque Roterodamum retulit. Nec ipfum postea eam exuisse mentem pœnituit. Namque Baro Widdrington, qui tunc primum ab ipsius latere discessit, & Guilielmus Throckmorton, Eques Auratus, posteaque Caroli secundi Mareschallus, in illo explorandi Principis proposito nimis constanter

permanentes; frustra pererratis oceani Britannici oris, navigioque, quo veherentur, ad ultima usque Scotiae littora savissima maris tempestate abrepto, tandem in Hollandiam irrita profectione rediere: ipso etiam Principe, intra paucos a discessu suo dies, ad Hagam Comitis se ex alto recipiente.

Quo nunciato, Novocastrius, alacritatis genio incitatus, eo confestim advolavit; tum ut regiam Domini sui dexteram osculis officiose stringeret; tum ut a Celsitudine ejus coram edisceret, quid sibi tum facto opus esset, quo sub atrocissima perduellium crudelitate adhuc laborantibus Regi ac Patriæ pro virili subveniret. Ea enim tempestate Principi haud una fulgebat spes, utrumque in pristinam felicitatem asserendi. Scilicet, primo creditum erat pro certo, Regiam Classem, quæ sub initium belli desciverat ad obsequium Parliamenti, se Principis arbitrio brevi permissuram. Deinde fama percrebuit, Hamiltonium Ducem jam tum paratum esse ingentem Exercitum e Scotia deducere in Angliam, pro defensione Regis, quem, tanquam privatæ fortis hominem, belloque captum hostem, indignissima custodia detinebant mastigize conjurati. Accesserat, haud exiguam Regiorum manum, sub strenuissimi Viri, Baronis Capelli imperio, apud Colcestriam, collectam, bellum Bb 2

contra facrilegos perduelles renovare tunc moliris Eo itaque rerum articulo, erat, cur Princeps speraret meliora, novaque confilia iniret: Cæterum ex hisce rebus, quibus tantopere tunc nitebamur, ne una quidem (sic opt. max. Numini visum est) spe & optato eventu non destituta. Quippe ex Anglica classe multo pauciores, quam sperarum suisset, a Parliamenti fide ad Principem naves defecere: summeque infelicem habuit successium Hamiltonii in Angliam expeditio: & Regii omnes, quos in Colcestria jam tum tres ferme menses obsedisset Fairfaxius Imperator, desperatis omnibus & ad extrema redacti (diu enim carnibus vescebantur equinis) victoris clementiæ, seu crudelitati potius, se dedidere. In his erant fortitudine ac vigore animi præstantes illi viri, Carolus Lucas, Frater mihi amantissimus, Eques Auratus, & Georgius Liste, eadem illustri dignitate, propriisque insuper virtutibus ornatus: qui ambo ab implacabili hoste devoti, militari more plumbo trajecti funt. circina Scotts deddoere in Anglian

Adversa itaque expertus omnia Princeps, relicto mari, ad Hagam Comitis remigravit: Novocastrio.interim se Retorodamum recipiente. Qui postquam in ea urbe semestre spatium cultu splendido, magnisque expensis (mensa enim sua quotidie excipiebat haud paucos

paucos tam e gentilibus, quam peregrinis, qui rel militaris peritia præ cæteris eminerent; quosque Regi, si necessitas postularet, usui futuros esse credidiffet) degiffet; vidiffetque sibi jam superesse perparum spei, vel Domino suo, Principi, auxiliandi, vel redeundi in patriam: impendiorum, quæ tam diu frustra sustinuerat, pertæsus, Hollandiam relinquere statuit, aliasque, ubi magis obscure lareque secreto exilii tædium fallere liceret, secedere. Delecta igitur in proxime futuri incolatus sui sedem Antuerpia, veniaque discedendi a Principe impetrata; folum mutavit, summa interim pressus nummorum difficultate. Nam e duobus nummorum millibus, quos Principes illi viri, Hertfordiæ Marchio, deinceps vero Dux Somersetensis, & consobrinus suus, Devonia Comes, ad ipsum, dum Roterodami degeret, ex Anglia misssent; & haud multo minori ex summa, quam a Belgis mutuo accepit: vix supererat tantum, quantum impensis sufficeret in mutanda sede faciundis. Utcunque quo destinaverat, cum tota familia, concessit: Antuerpiamque ingressus, in hos pitio publico aliquandiu diversatus est. Deinde vero divertit ad privatam civis cujusdam honesti do mum: idque ne dignitatis suæ immemor videretur, utque suavissimo uteretur consortio Endymionis Cc Porter.

TOTTO!

Porter, unius exquis cubiculariis, qui Garolo I. in eubiculo ministrare solebant, & excubare, servatia noctium vicibus, proximi soribus ejus ædis, in qua Rex acquiescebat, nec modicæ apud eundem Regem autoritatis & gratianim Tandem conducta sibii domo, quæ ad clarissimi illius Pictoris, Pauli Rubeni, viduam pertinebat: ibi, cum exigua samilia (dimiserat enim plerosque servorum) modice ac sorte sua lætus habitavit.

At vero iterum deficiente crumena, ne suppete bat quidem unde emeret quæ ad usus vitæ necessaria essent, multoque minus supellectilem ad ædes novas decore instruendas. Confugiens igitur ad fingularem, & a se plus semel expertam generost cujusdam Angli, D. nimirum Alesbury, filii unigeniti Thome Alesbury, Equitis Aurati & Baro. netti, nec non Comitisse Clarendonii fratris, humanitatem; ab eo mutuatus est ducentas circiter nummorum libras (quas deinceps optima fide restituit) ex multo majori summa, quam ex Anglia per collybum acceptam ille, ad futuros nobilissimi Ducis Buckinghamiæ ufus, tunc in arcula forte servabat. Hoc tempestivo nummorum subsidio haud parum refectus, fuam fat commode instruxit domum, tantumque fidei obtinuit apud Antuerpienses,

ut victum aliaque, fine quibus vitaresse vitalis non potest; u nobis ad tempus concederent lubentissime. Quod permagni beneficii loco haud injuria duxic Novocafrius: utpote quem omnes ut lis regionibus ignotum, ut exulem, ut exutum omnibus fortunis suis, intuebantur. Hicque calamum refrænare non possum, quin gratitudinis ergo per tranfennam observem; adeo insignem esse Antuerpienfum in recipiendis & tractandis advenis civilitatem, ut majorem nullibi gentium reperias, alibi vix parem. Certe ex eis civitatibus, quas Principes sui aut nunquam incolere solent, aut invisere perraro, saltem in quibus haud magna Nobilium (qui cæteros urbanitate per consuetudinem quasi inficiunt) versatur frequentia: vix ullam invenies sat commodis moribus imbutam. Rudes plerumque sunt, & inhospitæ; e contra vero Antuerpia cives, quanquam ab aula Pro-regis Hispanici longe remoti, maximam partem optime morati funt, & ad omnia humanitatis officia apprime compoliti: ut mihi fas sit profiteri, nos, toto exilii tempore, alias nullibi aut magis quiete, aut commode magis degisse. Quod solatii haud parum nobis attulit, fumma alioqui fortunæ inclementia afflictis.

Ipse autem interea Novocastrius, tempus curis

vacuum, liberumque negotiis nactus, recreandi animi simul & tuendæ sanitatis causa, se utplurimum exercuit in regendis & ad usus belli fingendis equis ferocibus, quos superiori anno secum deduxerat Lutetia Parisiorum. Et iis nescio quo morbi genere pereuntibus, majore quam decebat dolore perculsus, haud mitius indoluit quam Alexander ille Magnus, capto abreptoque a Barbaris Bucephalo fuo. Alter enim corum Numida erat; tam corporis specie, quam ingenii docilitate atque. ferocia eximius; credebaturque sentire quem veheret: alter Hispanicus, robore pariter ac cursu præstantissimus, rigidisque præterea edoctus servire lupatis, ad arbitrium insidentis. Hinc utrumque Novocastrius non eodem, quo cæteros cornipedes, animo æstimabat. Hanc vero jacturam ut quadantenus resarciret, octo alios Equos, forma utique spectabiles, emit : eisque pariter Equitandi ex arte domandis horas suas subsecivas impendit. Huic enim exercitio ab ineunte usque juventa semper ássuerus, istiusmodi ferocibus equis magnopere delectabatur; nec ullis unquam parcebat sumptibus, quo generosiores etiam ex Africa compararet. Quin & tanti æstimavit, ut nemini mortalium vel largissimo precio divenderer aliquem ex iis, quorum

folebat serre, si quis rogasset, num sibi venalis esset ex eo genere equus. Sed relictis hujusmodi nugis, ad magis seria divertamus.

-o In his animi remissionibus erat Novocastrius, cum Augustissimus Carolin II. Rex noster (Patre dudum jam a nefariis & plusquam Molossica feritate infamibus Regicidis atrocissime, contraque omnes leges divinas atque humanas, mactato) sese in avitum paternumque Britannici imperii solium, quibuscunque liceret rationibus, afferturus; ejus rei caufa ex Gallia, quo superiori anno concesserat, rediit in Hollandiam: eo potissimum consilio, ut ad Bredam de contrahendis sibi auxiliis ageret cum nonnullis e Scotica Nobilitate eo ad ipsum delegatis. Illuc loci igitur adproperavit quoque Novocastrius: utpote quem illi tractationi, cum cæteris ex Purpuratorum ordine, qui Regi a confiliis erant, interesse ex officio oportebat. Ibi in confilium cum Serenissimo Principe Auriaco aliisque Magnatibus admissus; jussusque suum de propositis Scotorum articulis judicium libere in medium proferre: aperte strictimque, pro more suo, pronunciavit; sibi quidem utilius Regi fore nil prorsus videri, quam ut, inita cum Scoticis Delegatis sub quibuscunque conditionibus Dd pactione. annier.

pactione, : eilque qui fidem receptis; ils in Scotian infe transaitteretid indeque Exercition quem Deligiati promittebant, deductet in Angliano contra Regicidas: nec ullum jam tum restare præsidium aliud quo sperare liceret, le imperium & dignitatem atroeissimo conjuratorum scelere sibi ereptami recuperaturum Hanoque fuam fententiam moxufirmavit tot rationum momentis, ut in candem peimo Auriacensis Princeps, & deinde Rex ipse concesserint Ratum itaque erat; ut; acceptis & utrinque folenniter fancitis, quæ a Delegati oblatæ effent, conditionibus (quarum tamen nonnullæ duriores quam par erat, regioque fastigio indignæ videbantur) Rex omni seposita mora in Scotiam iret: tum ad recipiendum Regni illius sceptrum, tum misitibus conferibendis, queis jus fuum in sacrilegos imperii Anglici usurpatores vindicaret: Scoti vero neutiquam induci poterant, ut Nouocastrius Dominum suum, Regem; in ista expeditione comitari permitteretur. Ille igitur Regi confilio saltem inservire cupidus, ipsum adhortari non verebatur, int, quamprimum in Scotiam appulisset, dissidentes illas Fattiones, que in ea gente tum gliffebant, Argathelicam scilicet, & Hamiltonianam, si id sieri posset, revocaret ad concordiam (co enim pado utramque libi adjungeret) fin padipne minus,

minus, Priori saltem adhæreret, ut validiori, ideoque magis sormidolose, altera interim spe & gratiz promissa lactata. Hocque, ne Exercitum inde in Anglian deducturus, hostem interea haud minus potentem a tergo relinqueret, in exitium sui a 1010 sitissui

- Post hac Rex in Scotian secundis ventis navigavit bibique res suas summa prudenția ordinavit. Adeo ut, intra paucos ab adventu suo menses, Sconie Coronam Scoticam (Argathelia Marchione cam capiti ipfius imponente) splendidissima pompa & solemitate induit: universo interim populo lætitiam fuam plaufu, gratulatione, festivis ignibus, displosis tormentis, alisque publici gaudii indiciis testante. Jamque indicto auctoritate Regia Parlamento, ipsisque partium nominibus tandem abrogatis; tota Scotia fervet armorum apparatu, & unicuique (obnitente quantumvis Argatbelio) jure patet ad belli confortium, Regisque auxilium accessus. Nec diu, Abredonii erecto Regis vexillo, eo ex omni districtu volones & honorarii milites catervatim confluent. Hinc ad Sterlingam pergit Regia Majestas: lustratog; exercitui Ducem Hamiltonia praponit; fremente interim, ingentesque irarum motus in exulcerato animo concipiente Argathelio. Qui, litteris paulo post ad Novocastrium missis, gravissime conquerebatur de Dd 2 nescio

nescio quibus injuriis sibi noviter illatis: quas litte: ras Novocastrius mox ad Regem transmist, aut is mature provideret, ne quid periculi Majestati sue exinde eveniret. Hamiltonia autem Dux (cui pudor, & justitiæ soror, incorrupta sides, nudaque veritas, quando ullum invenient parem?) haud moral deducto in Angliam Exercitu Regio, initoque ad Wir gorniam prælio cum Cromwellianis; præmatura quidem, bonisque omnibus etiamnum lugenda, sed gloriæ plenissima morte occubuit: Rege interim ipso in eo certamine hostium impetus fortissime excipiente. & maxima cum laude virtutis omni Martis mortisque periculo objiciente Sacratissimum caput suum. Adeo ut, quanquam effuse a Crompellio immissis aliis super alias copiis recentibus tandem oppressus, amisit victoriæ palmam: fortitudinis tamen eximiæ, invictique & supra fortunæ injurias elati animi gloriam exinde reportavit. Il minimol

Dum hæc, irato adversoque Summo Numine, in Anglia agerentur; forte contigit, ut Principes illi viri, & S. R. Imperii Dynastæ, Duces Brandenburgicus, & Neoburgicus, in gratiam fibi invicem post mutuas simultates (quæ ad arma prope devenerant) jam noviter restituti, Copias suas, quas alter in alterum haud ita pridem armaverant, Novocastrio nessie

ami-

amicissime offerrent, ab eo in Scotiam, aut (si id commodius soret) in Angliam, auxiliatum Regi, transmittendas. Hujus perhumani, tantisque Principibus dignissimi propositi Novocastrius illico Regem, per expeditum nuncium, commonesecit. Sed, utrum ob hoc, quod Regi tunc deerant naves ad tantas copias ex Hollandia in Scotiam transvehendas; an ex eo, quod Scotis res minime placebat, incertum: issud tam amice oblatum auxilium non accipiebatur.

Quæ egregia facinora a Scotis, domi militiæve, suscepta sucrint; quæ consecta, restituendi in sedem dignitatis atque imperii Regis gratia, dum is in corum castris versaretur; quidve secretioris consilii Huic cum illis intercesserit: & Ego quidem plane nescia sum, nec præsentis mei est instituti, si rescirem, enarrare. Tota quippe in eo sum, ut historiolam corum, quæ gessit, quæ tulit Nobilissimus meus Maritus, chartis, pro ingenioli mei tenuitate, committam. Prætermissis itaque ex industria rebus a proposito alienis, inceeptæ narrationis silum resumo.

Haud multum temporis effluxerat, ex quo Rex funestissimam istam devicti a Crompellio, in prælio Wigorniensi, Exercitus sui cladem accepit; cum ad

Ee aures

aures Novocastrii tristissima pervenit fama, Clementissimum Dominum suum, Regem, a Parricidis pugnando fusum, aut exhalasse sub acerbo vulnere vitam, aut usque eo miseriarum suga redactum esse, ut nemini suorum notus, soedaque ignobilium larva vestium occultatus, inter ipsos hostes erraret, tanquam maximi sceleris reus, & certissimæ neci, si comprehenderetur, tradendus. Accepto hoc luctuosissimo nuncio, tanta doloris acerbitate exeruciabatur Novocastrius, ut parum abfuit, quin exanimaretur mœrore: Nec ullis amicorum folatiis iste levari potuit luctus, donec pro certo constaret, Regem omnibus effugii sui periculis desunctum suisse, velutique ex faucibus fati jam ereptum, terram Gallicam tenuisse. Abido cum illis intercelleries & Leo card

Haud multo post, ubi cura de Regis salute, jam tum certissime asserta, Novocastrium passa est ad alias solicitudines descendere; cogitare coepit de sub-levandis suis infortuniis, inter quæ nil gravius erat egestate. Huic igitur magis magisque indies ingravescenti malo ut qua liceret mederetur, necessum videbatur, ut Ego & dilectissimus Frater suus, Carrolus Cavendicius, una in Angliam propere iremus. Ipsa quidem, ut peterem a Parlamento aliquam ex annuis Mariti mei sundorum reditibus portionem,

ad

ad emenda mihi alimenta. Ille vero, quia jam tum prope elapsum erat tempus, intra quod ei redimere licebat prædia sua, maneria ac fundos, quæ ab eodem Parlamento, sequestri nomine, diu usurpata, tum per auctionem essent in alios transitura; & omnia in publicum addicerentur, si redemptionem ipse diutius procrastinaret. Ab ejusmodi redemptione ille quidem diu abhorruerat, ceu fide sua erga Regem prorsus indigna: postea vero, qua suasu D. Edvardi, Comitis Clarendonii, & Magni Angliæ Cancellarii, qui Antuerpiæ tum versabatur; qua precibus & penuria Fratris victus, aliquam faltem fortunarum suarum partem servare, quam jacturam facere omnium consultius esse duxit. Eo itaque confilio mecum in novercantem Patriam rediit: utroque nostrum omnes egestatis miserias in eo itinere perferackie sa emporum icaabliciin fik

Ubi Londinum pervenissemus, salutato mox Nobilissimo Fratre, Barone Lucas, eum rogavi, a Parlamenti Delegatis (his scilicet, qui publico præerant sisso) meo nomine desposceret nonnihil ex annuis Mariti mei proventibus, pro vitæ meæ sustentatione: idque, quoniam Parlamenti decreto sancitum sucrat, ut quando sundi corum, qui Regis causa exilio multabantur, venum essent exponendi, tum ho-

Ee 2 run

rum uxoribus ac liberis liceret, tantum fibi de pretio vendicare, quantum suæ alimoniæ, dignitate & natalibus singulorum æstimatis, satis foret. Is vero, oblata illis meo jure petitione, hujusmodi responsum tulit; Mibi alimoniæ ne minimum quidem deberi; quandoquidem Maritus meus semper insensissimus ac pervicacissimus Parlamenti bostis suisset. Tantum mihi prosecit in Angliam, quærendi subsidii causa, remigrasse.

Nec multo feliciorem exitum itineris sui habuit Carolus Cavendicius, vir utique innocentissimus, & nemini mortalium, exceptis unice Regicidis, unquam infensus. Is enim, in sui locum substitutis amicorum aliquot, qui cum iifdem prædonibus agerent de redimendis ipsius latifundiis; constitutoque post longam licitationem precio: quina haud minus millia nummorum in publicum fiscum solvere coactus est, pro criminum suorum in Parlamentum, hoc est, fidei erga optimum Regem præstitæ, expiatione. Cæterum tantum temporis licitando absumptum suerat, ue uterque nostrum interea ad magnas rei familiaris angustias redacti essemus: & proculdubio inedia perissemus, nisi pientissimus ille vir pecuniæ inonnihil ab amicis mutuo accepisset, exilio multabantur, venum ellent experimersvivisbili

Ecc ru

Neque

Neque etiam Novocastrium ipsum eodem tempore clementior fortuna excepit. Scilicet, is Antuerpiæ degens, & hinc egestate, illinc ære alieno gravissime pressus; quo se verteret, quidve sibi consilii capiendum, prorsus nesciebat. Quid multis? Ad desperationis terminos pene redactus, litteras denique ad me scripsit, quibus significavit, ni Frater ipsi nummorum per collybum ad Mercatores Antuerpienses transmittendorum auxilio mature subveniret, se brevi aut in carcerem conjectum iri a Creditoribus, aut fame periturum. Hoc intellecto, Frater (utpote qui molliore ingenio natus fuit) primum lachrymas non tenuit, nec abstinuit gemitu: deinde ad illum transmitti curavit bis centum libras Sterlingas ex eis nummis, quos ægre a trapezitis fœnore acceperat in proprios ulus

Nec ea contentus pietate, præsenti nummo permutata insuper haud exigua sundorum, quos modo redemerat, parte; suo nomine emit nobilissimas illas ædes, Welbeck nimirum, & Bolsover, quæ ad Novocastrium hæreditario jure pertinebant: idque permagno pretio; quoniam, facta paulo ante auctione, licitatori cuidam abalienatæ suissent a Parlamenti Publicanis. Hoc vero ea mente secit,

libe-

ne tam magnifica Cavendiciorum familiæ ornamenta funditus diruerentur. Istiusmodi quippe lucrionibus nil solennius erat, quam ædificia sumptuosa Dynastarum & Generosorum (eorum scilicet, qui seorsim ab iis sentientes, aut bello cæsi suissent, exiliove ac bonorum omnium publicatione multati) vili etiam precio emere, & mox solo æquare; ut divenditis postea ruderibus ipsis, silvisque excisis, avaritiæ propriæ uberiore lucro consulerent.

Postea quam in Anglia jam sesquiannum prope mansissem, abjecta spe omni alimoniæ ex proscriptis Mariti latissundiis obtinendæ, nunciatoque eum adversa valetudine tunc temporis uti; Antuerpiam redire properavi; charissimo capite illo, vitæque meæ præsidio, Carolo Cavendicio, Londini interim relicto; & (quod pectus meum altius adhuc sauciabat) morbo dissicili, Febre scilicet Tertiana intermittente, jactato. Quæ intra paucas inde septimanas optimum virum extinxit. Quod ubi Novocastrius audivit, haud secus, quam si Parentis sui mors nunciata esset, crebros edidit gemitus, lacrymisque præter voluntatem obortis, cum animo disparem vultum diutius ferre non posset, in arcanam penitus cellam solus se penetravit. Ibi

liberius dolori suo sine arbitris indulsit; diu amissum deflens animæ suæ dimidium, & columen vitæ. Ego pariter, quæ sentiebam calamitatem maxima ex parte ad me redundantem, flendo dolorem diffudi miseranda meum: solatia quam adhibere Marito mihimet quærere pronior. Et diu par miserabile in hoc statu perseveravimus. Nec immerito. In illo quippe Carolo non folum fraterna pietas, sed summus morum candor, sed recti reverentia, sed integritas, incorruptaque sides, & quæcunque alia virtus ad veram Nobilitatem spectet, eminebant. Fuit præterea exquisita quadam ratione eruditus, & in omni litterarum genere, maxime vero in Matheli ita versatus, ut cum primis certare potuisset. Certe, ipsum finxerat Titan ex optimo luto, & ea ingenii felicitate, quam ἐυφύιαν vocat Philosophus: ut quicquid aggrederetur, ab eo cum laude discederet. Sed vela contrahere cogor, oramque legere; ne in tam vasto laudum pelago deprehensa cum tenui cymbula, naufragii pericliter. Hoc igitur sufficiat dixisse, non alteri a multis retro sæculis solem illuxisse, qui abstrusiora Matheseos Theoremata sagaciori judicio perceperit, nec qui tam vastam rerum scientiam majori modestia celaverit.

Ff2

Huic

Mali

Huic luctui (& perraro hominem videbis una tantum ex parte infelicem) mox supervenit molestissima & generoso animo gravissima importunitas Creditorum. Qui, cum diu solutionem debitorum, quibus Novocastrius ipsis obstrictus erat, expectassent; nec dubitarent, quin ipsa, ex Anglia tunc noviter redux, ingentem nummorum vim mecum inde detulissem: ulterioris moræ impatientes, assiduis precibus, immo & minarum fulminibus aures ejus pulsare non cessabant. Is igitur necessum habuit hos convocare, & blandissimo sermone exposita, quam a Parlamento Anglico accepissem, repulsa, obnixe orare, ne diutius adhuc pecuniam expectare graventur. Quo alloquio eos ita placavit, ut comiter amiceque discedentes promitterent omnes, se non solum illi daturos longiorem solvendi diem, sed victum etiam aliaque quibuscunque opus foret interea suppeditaturos. Hanc insignem & in istiusmodi hominibus admirandam humanitatem ea, qua decebat, gratitudine excepit: nec tam opportune oblatam ulterioris fidei conditionem repudiavit. Et hoc loco meritissime mihi commemorandus, & debita gratiarum professione agnoscendus venit singularis Divina Providentia favor; qui ignotorum & præsenti lucro plerumque inhiantium etiam animos tenerrimo miseriarum nostrarum sensu afficiendo, nos ab extrema rerum necessitate toties servavit: & citra cujus verticordiam influentiam in eorum affectus, sieri non potuit, ut tam diu apud exteros ex mutuato tantum vixissemus; idque cum omnium benevolentia, & splendore Mariti mei nobilitate haud multum indigno. Non boc mortalibus actum credite consiliis.

Eidem Dei ter Opt. Max. clementiæ acceptum refero & illud; quod Novocastrius numquam desponderet animum in rebus quantumcunque adverfis: sed semper maximam aleret spem, se Clementissimum Dominum suum, ac Regem, Carolum II. paterno avitoque solio in pace redditum quandoque visurum: minime inscius nempe, nullum malis artibus quafitum imperium esse diuturnum; tot discordiis civilibus dudum fessam, & jam tum sub gravissimo non unius tyrannidis 'onere labantem diutius subsistere Britanniam posse, ni in justissimum Hæredem brevi cederet illius imperium. Hæc spe fretus, nulla non tela sævientis fortunæ constanter excepit: & quoties ipsa de videndo Regis reditu desperassem, me leviter increpare solebat, inquiens: quod miseri volunt, boc facile cre-Gg dunt;

dunt; Tu autem, e contrario, minime credis, quod maxime cupis. Adjecit, fieri haudquaquam posse, ut mihi in hoc vitæ curriculo obtingeret quidquam felicitatis, si, exclusa spe omni, nil prorsus in pectore soverem, præter anxias dubitationes & metus.

In vitam hanc umbratilem exacti jam fuerant plures anni, cum Rex, destinato in Germaniam itinere, Antuerpiam in transitu veniens; Novocastrium ad regia ipsius genua, gaudii simul & venerationis causa, officiose advolutum summa cum gratia excipere; & deinde domi, honoris ergo, invifere dignatus est. Idem fecere & alii Principes viri, quotquot sive negotia, sive nova visendi desiderium ad peramœnam Antuerpiæ urbem adduxerant. In his præcipua commemoratione digni funt nobilissimum illud atque illustrissimum par Regiorum Fratrum, Eboraci & Glocestria Duces, cum sorore, Serenissima Principe Auriaca: quos Novocastrius parco quidem, & Spartanæ frugalitatis æmulo, sed decore instructo convivio excepit. Proxime adnumerandi funt illustrissimus Princeps, Dom. Johannes de Austria, & Marchio de Caracena, Flandriæ successive Proreges. Item Dux Oldenburgious, Frisia Orientalis Princeps (qui ambo equos

equos aliquot Novocastrio dedere, forma insignes & illarum ex optimo Provinciarum genere oriundos) & ex Britannica Nobilitate, Ormondia Dux, & Comes Bristollia, quos hospites sapius habuit. Cateros, & quia numero pene infiniti sunt, & quia in minus sublimi honoris orbe versantur, brevitatis pariter atque decori amans, non attingam.

Atqui memorare juvat, Novocastrium Nobilibus quibusdam Hispanis, ex Illustrissimi Principis, Dom. Jobannis Austriaci comitatu, ipsum, ad Hispaniarum Regis aulam, tutelæ & patrocinii quærendi causa, confugeret, hortantibus; spondentibusque, eum haud mediocri gratia acceptum iri a Catholica illius Majestate, comiter respondisse: sibi quidem dudum perspectam suisse Regis istius clementiam; se tamen, tum ingruentis senii, tum æris alieni, quo Antuerpiensium nonnullis adstrictus erat, ratione, imparem esse tam longinquo itineri; nihilominus oblatæ conditionis benignitatem quam gratiffmo animo semper agniturum. Quod inserui, ut qualis & quanta inter Hispanos esset erga advenam, fortunisque suis iniquissima belli sorte exutum humanitas, grato ore prædicem: utque omnibus simul innotescat, quam juste se gesserit

No

Novocastrius erga Creditores suos; a quibus, nondum liberata side, recedere noluit, quanquam splendidioris vitæ conditionis, novorumque honorum promissis invitatus.

Nec multum temporis inde effluxerat, cum nomen suum Creditorum Antuerpiensium tabulis magna ex parte exemit. Assulserat enim interea nonnihil mitioris fortunæ. Et qua annuorum Fratris demortui proventuum residuo, quod ad Filium suum natu maximum redundarat; qua aliis subsidiis, quæ idem Filius de suo submittebat: bis mille & quingentas circiter nummorum libras quotannis accipiebat, unde haud pauca ex debitis, quæ Antuerpiæ contraxerat, solvendo erat.

In hoc tranquillitatis portu, & a curis publicis vacatione erat, cum sævissima illa vindicæ Divinæ tempestas, quæ Britanniam tam diu afflixerat, defervescere incæpit. Jamque tandem rumoribus dispersum est, motus tumultusque novos in Anglia exardescere; Rebellium etiam ipsorum & Regicidarum animis inter se dissociatis, & suum sibi exitium struentibus, qui per tam longam annorum seriem conspirarant in Patriæ Patrem. Quo nunciato, Novocastrius mox ad certissimam spem erigitur, brevi venturum selicissimum illud tempus,

quo fata Regem Britanniæ suæ restituere decreverant: quia ubi partes labant, summa turbatur. Et fatorum arcana cecinisse visus est. Nam paucis ab eo tempore septimanis, status rerum in Anglia (divinam opem lapsis afferente Deo) tam miraculose mutatus fuit, ut ab omnibus sanioris animi civibus Rex, ad compescendos civilis discordiz motus, sceptrumque imperii Britannici moderandum, magna cum solennitate invitaretur. Putasset hoc quisquam? Imo semper putabat Novocastrius. Qui tamen in tali fortunæ ludo cunctabatur credere se esse felicem. Tam propinquo exitio pene fidem superat eripi potuisse Britanniam. Sed sæpe Divinitatis opera hæc sunt, ut furias, in ipso jam successu securas, subita ultio excipiat: ne vel unquam improbis timor, vel spes absit calamitose transmittendos, propriis supptibus conducitutiis

Ubi vero vulgatum est, Regiæ Majestatis reditum in Angliam sola jam denuo in sidem & obsequium receptæ Classis suæ expectatione disserri, haud mora omnium Ordinum primos ad Hagam Comitis, ubi ea tunc commorabatur, ambitio adegit: partim ut tam diu desideratam, & nunc tandem ex improviso velutique miraculo quodam a Summo Numine concessam selicitatem Regi gratu-Hh larentur:

larentur; partim ut quid ab ipsis in re nova sieri vellet, officiose quærerent. Arma certatim, equos, pretiosissimas vestes, navigia ornabant. Nemo erat vel e Proceribus, vel in Patricia juventute, qui non offerret operam; fumptuque, & maturanda profectionis acri hortatu, antiquo quidem Principi, sed novo Regi se probaret. Inter Magnates haud . postremus advolavio Novocastrins; quem Regi placuit summa cum benignitate admittere in amplexus; & cui/ Serenils, Princeps, Dux Eboracenfis, offerre dignatus est unam e Praetorianis navibus quæ transvehendo Regi destinabantur. Quam singularem gratiam, tou forte cateris fui Ordinis Magnatibus invidiosam, rea qua par erat modestia detrectabat : Regiani Ipsius Gelstudinem prolixe obtestans, ut sibi lembum, ad se suosque in Angliam transmittendos, propriis sumptibus conducere di-Ubi vero vulgatum elt, Regia Majestaris serso

deretum colloquium exponere, illustrifficum illustrium, Britannizque post Deum Sospitatorem, D. Generalem Monte de qui hodie Dux de l'Albemarle meritissimo Regis savone audit) na se perisse, ut Equorum Regiorum Magister (qui honos ad Novucastrium Tipsum itune aspectabat) constitueretur.

Ibi

Ibi excipiens Novocastrius; Magnus ille vir, O Rex, inquit, dignus est, cui quoscunque vel maximos Honores indulgeas. Meipsum quod attinet; Ego nunquam committam, ut mei causa votorum non compos fiat. Si quid juris babeo ad occupandam eam ab isto quesitam Dignitatem; En! id totum in mamus tuas, Regum Optime, libentissime resigno, ut in illum ex arbitrio tuo transferatur. Simul his of culo Regis dextræ dato, nuncupatisque pro ipsius salute votis, recessit: conductum a suis lembum, qui in Roterodami portu in anchoris stabat, illico conscensurus, ut, in Angliam præcedens, proxime advenientem Regem in littore opperiretur. Discedenti sese pro comitibus tum forte adjunxerane Nobiles aliquot, & Generofi e Gentilibus, qui Patriam pariter ricogitabant ... Hi autem, abi Rererodamum pervenissento oculisque curiose pererrantibus l'emiputrida, vermibulque & carie exela latera lembiy in quo se pelago committere pau-10 antéultatuerant, compexissent : omries (unice excepto Barone Widdrington, quem a latere & fortimis Novocaftra mulla unquam pericula divellebant) cum nimis fragilemy ventorumque & fluctuum infulcibus, finqua ingruerentempellas, prorfus imparent judicantes, a proposito declinarunt, curcero fumque Hh 2

fumque alio convertere. Neque damnandus videtur corum iste metus. Nam idem lembus vix ad oram Angliæ Novocastrium exposuisset, cum, undarum pondere diductus, medio sub æquore mergeretur.

Nondum vero ab Novocastrii oculis Hollandiam venti removerant, cum naviculam illam, in qua vehebatur, horsum illorsumque, pro reciprocante fluxus refluxusque marini motu, in alto fluctuantem tanta & tam constans maris pax detinuit, ut in trajiciendum illud fretum, quod haud longe difsita Batavia & Anglia littora interfluit, integra prope septimana impenderetur. Ea autem elapsa plenissimis tandem velis in Thamesin flumen ex alto provehuntur. Ubi vero illuc fluminis perventum, unde Londini fumus inftar atræ caliginis, procul in aere suspensus conspici posset: gaudio exultans, oculique suis vix credens Novocastrius, quendam e famulis, qui tum forte ad malum lembi spectatum adstabato in hunc modum alloquitur. Dic mibi, vir bone, inquit, que videmus, vera sunt, an mera infomniorum ludibrie? Certe, mibi videtur, me jam per sexdecim annos somniasse. Opus est, igitur, somnum mibi nunc denique excutias; me diretius vanis phantasmatum oftentis deludar. Ibi al-

tero

tero veraxelle omnia affirmante offubridens illenisa ad fidiffinum Achitem futums Baronem Widdring tons conversus; Venisiaits sedaling charisting felicit idis mas comparsi victorque del fortung ag omni prom fun dolore mecum triumpha Q beatures pergit, bunc diem l. Q mes senectuti, propitiums quaminter gravif sima exilii ac paupertatio mala prope consumpsi li Quis me mortalium fortunation que que preciosius debeat esse id pauxillum vita, quod superest? Ergo per tot ambages, per tot calamitatum, bellig; Ominarum tormenta erumpens faterum industria bec nobis Solatia, bec pacis & tranquillitatis future pignora parabant? Britanniam Carolo suo restitutam videmus, & nosmet ipsos Britanniæ: estque, cur ultra superesse rupiamus. His dictis, in portum Grenovici penetrant, & optata potiuntur blanditias, qua ferreto debebancai, quenna ssorT

Filius natu secundus, tunc Mansseldiæ Baro, hodie vero Comes de Ogle, intellecto Regis patrio littori, haud procul Dorobernio, classem applicandi proposito, eo proficisceretur; quo Regem simul ac Patrem (quos in una cademque nave adventare credebat) in ipso undarum consinio summa veneratione exciperet. Is igitur, postquam ex alto in Dorobernii portum jam in tuto delati Regis dexteram osculis Ii strinxisset,

Rrinxilice, de regio Iplius ex ore intellexisser, Par them ante leptimanan ex Hollandia folville; in condicirio quibitade fembo anteia folicirudine perculfus, consecueque in apicionem, ne mali quid illi inter navigandam configifict in Londinum versus rea gledicur. on Ar vix dimidium vix permento nuncius Supervenit, Patrem omnibus pelagi perioulis dudum defundum fuille, & in hospicio quodani publico apled Regiant Grenovici villam commorantem, ipfius becurfum avidiffime praftolari. Hoc audito, mira feltifiatione Grenovicum venit. Ac ut Parrem conspicarus est, majoribus & alacritatis genio citaris veltigis ad ipfum accedens, in genua venerabundus procubuir: Ho interim pari lætitis perfuso, nec dif-Referre coranti populo, qui utriulque latera Ripabat, blanditias, quæ secreto debebantur, quasque verbis referre ipla handquaquam valeo. Certe, in hoc feliciffino occurla, in hoc auspicatissimo temporis articulo, Horum commotos marua charitate animos inceffit gauchi tantum qui invitem grandantium placidiffimos vultus, mutuolque amplexus oculis non fubjecere, animis concipere non poffunt.

Dum hac in Anglia agerentur, dum in illa nunc denuo reflorescente natione desudatum, ingentique publici gaudii apparatu sonabant omnia; Ego apud

exteros upone relictay Amarpia commorabati no Ex crim che Hollandia jam num difectiorus Novocathius dimeral ad me scriplerary quibus striction lignificavit; zquam fibi & commoduni videri, in ipia, ceu altera fui parsynaliquandiei manetem in illa Urbe; tum ut pignoris loco essem Creditoribus suis, tum ut Civiam Primbribus apologiam facerenin eo quod negotiorum multitudine impeditus, qipfis nec gratias quas debuit reddere, nec ustratum in discessa Valedicendi officium præstare potgerit. Hujus itaque voluntari alacriter morem gerens, eidem loco adhæfi, donec (quod paulo post factum erat) tantum nummorum ad me transmissum esset; quantum ad Domini mei nomen Creditorum tabulis eximendum sufficiebat. Sic derique liberata Illius fide, muruoque insuper acceptis ab honesto quodam & amplifsimarum facultatum Mercatore (cui Job. Shaw nomen est, quemque Regia Majestas haud multo post Equitatus dignitate merito infignivit) quadringentis nummorum libris pro viatico; meum quoque reditum in Patriam maturabam. Cuncifque jam in discessium ordinaris; officii eo in loco præstandi nil prorsus mihi reliquum videbatur, nisi ut folenniter ac viritim Primoribus Civium redhostirem; tam ils scilicet, qui Magistratus purpura & Ii 2

infignibus prænæteris compicuistiant poquamahis que nataliture fortunarumque di anhm liplandonilla-Strabatingi Quippel & dhorum rellerumque plerique ergal nos , infiguitais la violes bacumonation for goffe. rantius Holid Jighturi gravicudinisibofficiolen platenius pignoris loco essem Creditoribus suis, tum viulab em Jamques rumorsatotam pervalerati delibem, me discessionem in posteriam diem adornares cum Magiffratuum Optimatumque chorus hie convenit aut discessure sinul nuperam Mariti mei fortunis ac dignitatibus muis restitutionem gratularetur, simul profectionem optaret felicem Inter beztera que turic koncipiebant yota, unus corum, is pempe qui a sociis demandatum sugrat alloquendi munus; Utinam Tibis Domina, inquit, stam prospera atque jucunda sit ista profestio, quam nobis erit interim molestum Tui desiderium. Ibi Ego, per cordatum illum Virum, D. Duart (qui tunc mihi interpretis loco erat,) retuli; me semper eximiam corum humanitatem ac beneficia commemoratione grata prædicaturan; sed & supra modum dolere; quod non esset in mea potestate, debitam meritamque gratiam ipsis tam bene merentibus referre. Hic dictis, conticui: Illi vero ingeminantes vota domum repetebant: Vini lagenas aliquot, Xenii loco, per Apgilni cil

Apparitores publicos, de more antiquo, missuri.

Antuerpia hunc in modum relicta, Ulissingam veni. Illic vero, ubi nullam e navibus Regiis reperissem (pertimescebam scilicet, vitam meam insidi maris periculis exponere, in ullo minoris oneris navigio) audissemque in illo portu anchoras dudum jecisse Præsidiariam quandam navem, ad potentissimos foederatarum provinciarum Ordines spectantem, quæ in Angliam transmittendis Mercatoribus quibusdam destinabatur: haud mora, vocatum ad hospitium meum illius Gubernatorem (cui Bankert nomen erat) comiter interrogabam, an non Mihi quoque in sua nave, cum Mercatoribus illis, in Angliam transire liceret? At ille pari comitate annuit; sed ea conditione, ut famulorum meorum quis ad Ordines prius mitteretur, qui ab Ipsis licentiam sibi ad id faciendum exoraret. Adjecit, illud sat commode fieri posse, quoniam vectores nondum parati erant ex portu solvere in altum. Quid plura? Misi, impetravi, navem conscendi: plerisque servorum interea cum impedimentis in conductitiam quandam Celocem dispositis.

Sic Patriæ simul & Marito tandem reddita, moleste tamen & indignante animo ferens, Hunc nec satis commode, pro samulorum multitudine; nec,

K k pro

pro sua dignitate splendide satis, habitare: obnixe orabam, ut, consessim relicto Londino, rus habitatum iret. At ille primum quidem temeritatem meam & præsentis nostræ conditionis impatientiam leni objurgatione perstrinxit: deinde vero, ubi summam negotiorum, quæ ipsum in Aula & Urbe detinuerant, utcunque absolvisset, Me (utpote cui ruris amœnitas usque cordi suit) compotem voti secite

Pridie autem discessus Regiam Majestatem (ita enim aliquo concessuris Magnatibus usu comparatum est) adit; & quo sese ab omni ægritudinis occultæ suspicione coram purgaret, in hunc maxime modum alacre alloquebatur. Hand ignarus sum, Rex sanctissime, esse qui dicant, me prasenti fortunarum mearum conditione non contentum; proindeque ab Aula Tua recedere, tacita aliorum apud Te gratia invidentia discrutiatum. Atqui Deum immortalem testem imploro, me nulla prorsus ambitione vexari; nec majora expetere. Mibi profecto satis superque est, regnis Tuis Te in pace & gloria redditum vidisse. Que. publica felicitas animum meum tam ingenti gaudio satiavit, ut aditus in eum omnis praclusus sit solicitudini private. Tu quidem, Rex, perpetua felicitate floreas; Ego, cateris letus, boc uno torqueor, quod precipiti Senectute

senectute din frui Tua bonitate non possum. Interim quicquid jusseris, pro viribus exequar. Ne vita quidem mea parcam, ubi Tibi commodum suerit, ut victima cadam. Arbitrium Tuum mibi est pro voluntate. Nam pauxilli istim quod vita superest pracipuus mibi usus erit, gloria Tua inservire. Et post mortem quoque manibus meis solatio erit, in Regem meum ad ultimum sidei conservata memoria. His simul Regis manum, de more, exosculatus, ad prædium suum, Welbeck vocatum, in Comitatu Nottinghamiensi, digressus est.

Illuc ubi pervenisset, convocatis accurataque indagandi ratione examinatis villicis suis, ut & aliis quoque, quorum quid de rebus ipsius scire, dum abesset, quoquo modo intersuisset; inquisitionem mox instituit de terris suis & latifundiis, quæ substituti a Parliamento prædones per tam longam annorum seriem usurpaverant. Comperitque tandem, alia ex iis ita de integro abalienata fuisse, ut redimi nunquam possent; alia vero eo pacto divendita, ut corum possessionem ac usum-fructum sibi quidem pro vitæ saltem suæ termino redimere liceret, sed apud usurpatores perpetuo remaneret jus hæreditatis: alia denique ab ipsis Regicidis diu occupata, coque nomine Regi nunc per leges addicta; quæ Kk 2 · LIKE

alio nullo modo recuperanda erant, nifi Illustrissimi Principis, Ducis Eboracensis favore ac indulgentia fingulari. Huic enim Regis dono cellere omnes Regicidatum fortunæ. Is igitur, Novicastrii super ea re querela audita, illi tantam ita proscriptorum fundorum partem restituit, quæ septingentis plus minus nummorum libris annuatim locatur colonis. Opportune hoc loco memorandum venit, Novocastrium per integros octodecim annos (scilicet ab ineunte Junio Anno Domini 1642. ad finem Maii 1660.) ne drachmam quidem ex amplissimis latifundiorum suorum proventibus in alimoniam accepisse. Durum, forsitan inquies; ast unde interea viveret? Magnam profecto partem ex mutuato. Cæterum & Filius suus, qui Comes de Ogle hodie audit, & Filia, quam prænobilis vir, D. Cheiny, uxorem duxit, haud exigua submisere auxilia: ille partim ex ista paternorum fundorum portione, quæ fibi cesserat supra memorato Parliamenti decreto; partim ex perampla dote, quam acceperat cum Uxore; Hæc vero divenditis gemmis argenteisque vasculis, quæ olim in ipsam erogata fuerant jam tum moribundæ Aviæ suæ testamento. Tanta suit utriusque pietas in Genitorem, ad magnas rei familiaris angustias ex fortunis amplissimis redactum. pau-

paululumrdigressay id quod institution me re Quod antiquissimum Urbis Nottingbania ornaciqis milntellecho jam rerum fuarumilfatuqinfeliciy Not Wocaffriss primum nomullos homunculorum, corum qui in prædiorum ad ipfum rectius spectantium pos sessionem iniquissima usurpatione irrepserant, ad judices vocavit : spei plenus queo se pacto jus suum postliminio recuperaturum. Sed nescjo quo legum no varum obtentu factum est, ut contra eum judicatum fuerit. Et inauspicatissimus illeu Regissque omnibus inaquabilis Amnestie seu Obtivionis Actus, quo anteactorum omnium inemoria deleta, nuperorum rebellium (exceptis unice Regicidis) delictis & rapinis quibuscunque venia concedebatur, quemque Regia Majestas affensu suo non ita pridem sanciverat; in causa suit; suit plurimum de suo jure vel adversariis permittere cogeretur. il Inita deinde debitorum suorum computatione, haud exiguam sibi relictorum fundorum partem (talem scilicet, quam sibi fas erat abalienare; nam aliquas habet e terris patrimonialibus, que Masculis Cavendiciorum hæredibus ita per feudum talliatum, quod Jurisconsuli vocant, affixæ funt, ut in alios transferri neutiquam possint) venum exponi curavit; tam ut satisfaceret Greditoribus; quam ut pervetustum illud

LI Not-

401/

Melbeck & Bolfaver vocatas, sitasque in eodem Gomitatu Nottinghamiensi pristinae integritati atque nitori restituere il Flas eniminon solum labantes & ad interitumi suentes sold rapacibus prædonum manibus etiam semidirutas repperit. In eisdem præterea supelledilis nil prorsus relictum, præter pauca Peristromata blattis tincisque semicorrosa; & Tiabulas quasdam, a Claris, viro illo, modernorumque Pictorum sacile Principe, Antonio Van Dyke, singulari opere artisscioque delineatas; easque a Filio suo, Comite de Ogle (ita jubente Patre) postquam sub hasta divendiræ suissent, haudexiguo pretio redemptas, curaque deinceps Filiæ natu maximæ, De Cheimy) secreto servatas inogen municipal suissente suissent

Quin etiam eo infanæ devastationis atque rapinæ

Nove-caliry

a prædatoribus illis, qui Parlamenti auctoritate freti, bona & fortunas Regiorum ad prædam rapuerant, deventum crat; ut ad ultimum ne Cervis quidem. Damisque & id genus Animantibus aliis, quæ in vivariis Magnatum, qua venatus, qua magnificen tiæ causa, inclusa tenebantur, pepercerint. Inter cæteros vero Novocastrius ingentem in hoc genere calamitatem hauserat Scilicet, ex octonis Inecoles pagis five vivariis spatiosissimis, que sub initium belli civilis de proprio habuerat, quorumque fingula numerofis Cervorum Damarumque gregibus repleta tune temporis reliquit; nune restabat vix unum, in quo feræ omnes a prædabundis militibus Parlamenti, aliisque farinæ ejus grassatoribus, occise non fuerant. Neque ipsis etiam Vegetabilibus parcitum. Namque robora comnia, fraxini, fagi, aliæque confimili truncorum proceritate ac mole infigues arbores in fingulis iftis vivariis & faltibus (fi unum omnino excipias, istud nempe quod Ædibus Welbeck vicinum est: hujus quippe nemora, cum toto Manerio circumjacente, Carolus Cavendicius mature redemerat, eoque pacto ab excisione fervabat) radicitus cædebantur. Ingens fane, nec uno fæculo reparabile damnum. Quippe in vivario illo, cui Clipston Park nomen (ut de cæteris Harand

Lla pocra-

pocratem agam) quod septem plus minus milliaria Anglica in circuity continet p spatiofa erac sylvad tum densis inustrarzque proceditatis arboribus unibrofa, tum crebris perennantium aquarum fontibus & piscosis stagnis amoena : quæ ingenti leporum; phasianorum, perdicum, attagenarum, aliarum id genus avium, quas venari folent Nobiles, numero & pabula & latebras fuppeditabat. Muris nemora cingebantur, turresque habebant venantium receptacula. Hac tamen omhia, quo tempore publica rapinæ jus datum erat, non homines, fed furiæ ex ne fariis stupris, ex civili cruore, ex omnium scelerum impuritate concretæ, ferro, cæde, incendiis devastav rant; ædificis, muris, fylvis, piscinis, cundis in luduosam solirudinem conversis. Sed avaritie nibit nesas est: cui cum bomines se permisere, etiam naturam dedifcunt suam, & in feras degenerant. Cæterum hanc olim deliciarum fuarum defolationem ut primum Novocastrins conspexit, altiorem consueto dolorem pectore quidem hausit; sed dissimulata tamen sollicitudine (didicerat enim esse infelix sine querelis: noveratque, sepe calamitatis solatium esse, nosse sortem suam) servorum nonnullis, qui tunc forte adstabant, in mandatis dedit, ut arboribus quibusdam, quæ in vicinia loci istius adhuc crescebant,

bant, succisis, factisque ex iis palis, novum sepimentum devastato vivario circumduci curarent. Id quod paulo post factum; novæque simul Cervorum atque Damarum greges intra conclusæ.

Nec minori industria usus est in reparandis aliorum quoque Prædiorum suorum ruinis. Quanquam enim lites forenses, quibus jus suum postulare & persequi coactus fuit, aliaque nonnulla permagni momenti negotia, quibus expediendis se de necessitate immiscuit, loculos assiduis impensis exhauserant: tanta tamen prudentia, simul & parfimonia res ordinavit, ut paucos intra menses & coluerit, & pecude armentisque instruxerit aliquot e prædiis suis; ea scilicet, quæ nec colonis pro annuis pensionibus, nec inquilinis ad aliquot annos elocare, sed in propria possessione, ad commodiorem familiæ victum, servare destinarat. Adhæc. Ædes illas, quibus Bolsover nomen, nova & magnifica fabrica adauxit; palisque de novo cinxit haud quidem peramplum, sed amænissimum illud vivarium, quod supra memorato Castro Nottinghamiensi adjacet. Hocque eo maturius secit, quia in animum dudum induxerat, veteres antiquissimi illius Castri ruinas recreare.

Aliorum insuper quorundam consimilis magni-

ficentiæ operum fundamenta, nec infelicibus (ut spero) auspiciis, jam posuit: quæ nondum absolvere potuit, tam ob angustiam temporis, quam propter ingentia fortunarum damna, quæ nupero bello civili ac tam diuturno exilio sustinuit, quæque in memoriam revocare non possum absque gravissimo animi dolore.

Namque sub initium sunestissimi illius belli, Novocastrius tanta sloruit opulentia, ut nobilitate ac divitiis inter omnes Angliae Optimates emineret. Opes & a Majoribus traditas habebat, & ipse, qua longa earum possessione, qua adventitiis primae Uxoris sacultatibus, cumulaverat.

Quanti census suerint terræ, quas, Avo Patreque desunctis, hæreditario jure adiit; Equidem vix satis compertum habeo: neque etiam quam ampla ad ipsum descenderit hæreditas post Aviæ mortem. Illud tamen pro certo affirmare possum, prædia olim tenuisse eam perampla & opima; maximamque porro auri argentique vim congestam habuisse. Succederat enim in bona omnia & cultissimos agros tertii sui Mariti, D. Guilielmi Santt loo, Equestris Ordinis Viri, nec non maximæ cognationis & clientelæ apud Anglos Occidentales. Quæ opes deinde ad Novocastrium, ut

Matris suæ (quæ unica & Filia & hæres suit Nobilissimi Baronis de Ogle, cui ista dicti Guilielmi Sanct-loo vidua nupserat) hæredem, una cum pervetusta Baronia de Ogle, integræ devenere. Ejustem præterea dono viginti millia librarum præsenti pecunia accepit. Fundorum vero ita ei relictorum annui proventus tria ad modum millia nummorum æquare, accurata æstimatione, hodie censentur.

Quoad facultates Uxoris, quam primo matrimonio sibi adjunxit; certissimum est, ipsam viro attulisse dotem ingentem: tantam scilicet hæreditatem latifundiorum, quæ quadringentis supra duo millia nummorum libris annuatim locantur colonis; septem plus minus millia pecuniarum, ipsa nuptiarum die numeratarum; & juncturam (sic enim Jurisconsulti nostri vocant terras, quæ connubii fædere sponsæ a sponso donantur; quæque Græcis Ανλίφερνα proprie appellantur) cujus annui reditus octingentas libras valore superabant. Nobilissima hæc Matrona & filia atque hæres suit generosi viri, D. Guilielmi Basset, de Blore in Comitatu Staffordiensi, Armigeri; & Henrici Howards Thoma, Comitis Suffolciensis, Filii natu postremi, vidua. Ut nil mirum videri debeat, eam maxi-Mm 2 CHIN

tem,

· sim

mis divitiis abundasse. Has tantas copias, simul & paternos reditus ipse Novocastrius (qui a Patre didicerat, temere nihil profundere) prudentia fua in tantum auxerat; ut, antequam ad arma spectarent Anglie tumultus, Facultates ipsius Personales (quemadmodum Jurisprudentes nostri loquuntur) jam tum ascendisse æstimatæ suerint ad centena millia librarum: auxissetque haud dubie ad multo majorem summam, nisi sævissima nuperi belli tempestate diu misereque jactatus, substantiæ universæ naufragium denique fecisset. Neque tamen proinde existimandum est, eum, quo etiam tempore sua pacate possidebat, omni ex parte beatum fuisse. Damna quædam, confiteor, eaque magna quidem halcyoneis etiam diebus sustinuerat: sed quæ consideratu vix digna videantur, si ad modo dictas clades bello acceptas conferantur. Unum ex iis, instantiæ causa, memorare juvat.

Carolus Cavendicius, Novocastrii Pater, ingentem pecuniarum vim, sexdecim nempe librarum millia, Gilberto cuidam, Salopie Comiti (qui Sororem ejus pro Uxore habuit) mutuo dedit. Quam summam Gilbertus cum rependere non potis esset, hareditatem quandam in terris & sundis, ad duo circiter millia librarum annuis reditibus assurgen-

tem, in Carolum & hæredes ejus, compensationis nomine, collocavit, legitimaque venditione sanxit. Cæterum, quanquam principale debitum hoc pacto folutum censeretur; ingens tamen detrimentum exinde ad Carolum, adeoque ad ipsum quoque Novocastrium redundabat. Quippe permulti anni effluxerant, ex quo nummi sic primum commodati fuere, antequam terræ eorum loco translatæ essent. & toto intermedio tempore, Carolus ne drachmam quidem pro fœnore percepit. Quantopere autem tam magna nummorum vis interea multiplicari potuisset, maxime a Carolo, qui rarum parsimoniæ & Oeconomicæ prudentiæ exemplum fuit; aliis ex magnitudine foenoris computandum relinquo. Præterea, etiamsi Novocastrius ejusdem Comitis Salopiensis Testamenti Executor constitutus fuerit; . eoque nomine vel legitimam obtinuerit potestatem in omnes defuncti fortunas: tantum tamen aberat ab inde repetendo priore damno, ut e contra septendecim millium librarum de propriis jacturam fecerit per eam curationem. Quam paulo post lubens volensque transtulit in Guilielmum & Thomam, hunc Arundelia, illum Pembrokia Comites, qui duas Testatoris filias in Uxores duxerant: & post eorum funera, eandem resignationem confirmavie

firmavit Henrico Howard, Arundeliani Comitisi filio, qui id ab eo impense petierat. Tanto enim amore, fideque & pietate semper prosequutus est samiliæ Salopiensis assines, ut sibi, quam eorum cuivis, damnum inserre maluerit.

Ut pauca e multis commodis, quæ ex illo Executoris munere suo sibi, vel ipsarum legum par trocinio, vendicare potuisset, leviter attingam; hac observanda veniunt. Primo, maxima pars prædiolorum, quæ ad Testatorem spectarant, inquilinis & beneficiariis, ad certum annorum terminum, locabatur: debuitque proinde, juxta leges Anglia Municipales, rediffe ad Executorem. Secundo; Latifundia pariter, quæ solvendis desuncti debitis destinabantur, eo pacto ad annos aliquot alienata erant, ut in Executorem postliminio recideret jus hæreditatis. Tertio, terræ quædam, ad annuum valorem fexcentarum librarum, ultima Testatoris voluntate relinquebantur Fratri Executoris, Carolo nempe Cavendicio: ea tamen lege, ut eas haud. quaquam adiret, nisi per orbitatem Comitissa Cantiane, Testatoris filiæ natu secundæ; quæ prolem peperit nullam. Cæterum hæc tanta, tamque aperro jure ad ipsum spectanția emolumenta Novocastrim generoso animo repudiavit: non sua, fed

fed defuncti cognatorum utilitati studens. Ejus quippe fortuna sublimior erat, quam ut officia pieratis mercede divenderet: altiusque ingenium, quam ut quæstus solatio delectaretur.

Quæ nunc retuli, in damnis suisse satendum est: sed nihili sere sunt ad illa graviora, quibus, bellorum civilium incendiis Patria constagrante, affectus est. Horum igitur rationem, aliqua saltem ex parte, heic subjungam. Ex parte, dico; quia licet nec longum, nec arduum sit ad calculos revocare, quanti detrimenta essent, quæ ex annuis proventibus prædiorum, per integros octodecim annos; quæ abalienatis de integro latisundiis; item quæ vivariis sylvisque devastatie, sus stinuerit: recensitu tamen perdissicile est, quantum amiserit de mobilibus suis, sive personalibus (uti loqui amant Leguleii nostri) fortunis.

Primo itaque loco (ut ab ipso belli exordio computationem incipiam) memorandum est, decem millia librarum Carolo I. Regi mutuo dedisse Novocastrium; quo tempore Rex in Scotiam cum exercitu migrabat, ad jam tum serventes seditionsorum in eo regno tumultus supprimendos. Istam vero tam ingentem argenti vim ipse a nummulariis soenore acceperat; eoque per multos exinde

annos laboravit. Idque quoniam paulo ante illud tempus unam e natis suis in matrimonium Nobilissimo juveni, tum quidem Baroni de Brackly, hodie vero Comiti de Bridgewater, collocaverat, cum duodecim millibus, pro dote.

Deinde, ut primum in Angliam post exilium rediit, quinque librarum millia sænore mutuabatur, ut necessitatibus suis pro tempore satisfaceret; rebus suis necdum in ordinem redactis. Heic vero per transennam mihi agnoscenda occurrit eximia Nobilissimi Comitis Devoniensis benevolentia; qui duo librarum millia diu ei credidit sine ulla usura. His raptim præmissis, ut de cæterorum ejustem damnorum quantitate facilius divines, æquissime Lettor, en, tibi proxime offertur

can millia libracam (a. lo L E egi muspo dediffe AMA). quo tenporet Ken in Stotima cupr

exercitu megrabate, ad iapa turn ferverket sedifio, forum in co regro taccultus feopaimendos. Main vero tam ingentent aprenta vian iple apmummultius soenore acceperate ecquie per multos exipple.

Prime Laure Joon (arrab iplos belli et ordio

computationers, incipiend), memorandum eff. de-

logui amant Legalan moltris documis.

ELENCHUS RATIONARIUS, In quo Novocastrii reditus annui, ex terris fundisque provenientes, singulatim & recensentur, & supputantur, juxta valorem, quo estimabantur Anno Dom. 1641.

In agro Nottinghamiensi.

그 그런 경기를 하는 것이 없는 것이다.				
1. 160's 1 colo	1.	5.	d.	to to an incolvi
Manerium de Welbeck	0600	00	00	d visinalisanski
Manerium de Norton, & Carbarton		alaman page	Salt.	Pagertage 88 211919
cum prædiis	_ 30454	19	01	sicdo attachani A
Manerium de Warksop	0051	06	08	A Section of the
Prædium de Soakholm-	-0308	IO	03	Managam des
Manerium de Clipston & Edwinstow	0334			psis munispold.
Drayton	-0008	16	06	d ob munocata
Dunham	-0099	17	08	1. s. d.
Sutton	-0185	00	95	6229 07 11
Manerium de Kirby, &c.	-1075	07	02	
Manerium de Cotham	0833	18	08	
Manerium de Sitthorp	0704			
Carcholfton	-0450	03	00	a 20 Alege
Hawksworth, &c.	0139			Altaerenm de
Flawborough	-0512	T 2 2 4 2 4 2 4	08	ob mersould
Prata Mearing & Holm vocata	O471	02	00	Masserum, de b

In Comitatu Lincolnienfi.

Wellinger & Ingham _______0100 00 00

O a In

-070 oup "In Comitatu Derbiensi.

dens annu , eve kerris jundifque provent-	COLUMN FF
Baronia de Bolfover & Woodthorp 0846 08 11]	
Manerium de Chestersield 0378 00 00	A. C. C. 131.3
Monerium de Barlon 0796 17 05	15 11
Tissington0159 11 00	A MINITED
Dronfield0486 15 10	
Manerium de Brampton 0142 04 08	
Long from parva	
Longston parva C087 02 00 Manerium de Stoke C212 03 00	
Prædium Birth-hall vocatum, & faltus 20131 08 00 de Pecco, vulgo Peak	1. s. d.
Manerium de Gringlow0156 08 00	6128 11 10
Manerium de Hucklow 0162 10 08	
Manerium de Blackwall 0306 00 04	Marconing de M
Buxton & Tids-Hall 0153 02 00	and the state of the
Vivarium oppido Mansfeldie vicinum0100 00 00	ALCON WITH LOUISING
Mapleton & Thorp	- allbang dip
Manerium de monte Windly Hill vocato-0238 18 00	danning de
Manerium de Litchurch & Mackwarth -0713 15 01	or sommore
Manerium de Church & Meynel Langly-0850 01 00	Name and the reco
.b .8 .1 .6 1, s. d.	Orași de la constantina della
0185 00 05 6229 07 11	200.34 82
[1] [1] [1] [1] [1] [2] [2] [2] [2] [2] [2] [2] [2] [2] [2	

In Comitatu Staffordienfinia ob muraul Managina de Constatu

Manerium de Blore, cum Caulton 0573 13 04 Manerium de Gindon, Cauldon, &c. 0822 03 00 1. s. d. Manerium de Cheadle, cum Kinsly 0259 18 60 2349 17 04 Manerium de Barleston, &c. 0694 03 00 Manerium de Barleston,

In Camiragno Distriguist.

Manerium de Tormorton, cum Littleton-1193 16 00 1581 19 02

Manerium de Atton Turvil 0388 03 02 1581 19 02

nl o

In

In Comitatu Somersetensi.

1. s. d.

Manerium de Chewstoke 0816 15 06

Knighton Sutton 0300 14 04 1303 13 10

Strond & vivarium Kingsham vocat 0186 04 00

In Provincia Eboracenfi.

Maneria de Slingsby, Hoverngham ______ } _____ 1700 00 00

In Northumbriæ Comitatu.

Hanc verissimam esse proventuum, qui ad Novocastrium quotannis ante bellum veniebant, æstimationem, haud una ratione, præter sidem meam, consirmari potest. Scilicet ad hodiernum usque diem publica etiam vectigalia, jam enumeratis terris imposita,
secundum hunc censum solvuntur: ut ex tabulis exactorum liquet. Deinde quo tempore eædem terræ
divenderentur a Prædonibus Parliamentariis (Anno
nimirum 1652.) idque pretio annuum valorem quinquies cum dimidio repetitum non excedenquies cum dimidio repetitum non excedenquies cum dimidio repetitum non exceden-

te; ad ipsos inde redundabant 111593. l. 10. s. 11. d. numeratis pecuniis. Unde subducta ratione luculenter patet, annuos earundem reditus ad octodecim millia librarum tunc æstimatos suisse. Quibus si adjicias Caroli quoque Cavendicii terras patrimoniales, quæ duobus ad minimum millibus quoquo anno locantur; invenies omnium valorem non fuisse multum infra superiorem censum. Porro, ad supplendum reliqua duo millia, considerandum est, justo. minorem suisse modo dictam æstimationem, ad quam Novocastrii Maneria prædiaque emptoribus tradebantur: Quæstores enim, qui vendendis Regiorum fortunis ea tempestate præerant, suo quam Dominorum lucro magis studentes, donisque subornati, istiusmodi Emptoribus secreto favere solebant, viliora quam revera decebat pretia bonis terrifque proscriptis indicendo. Adhæc, pleraque latifundiorum, quæ hodie Novocastrius in sua possessione tenet, multo pluris in singulos annos locari possunt, quam olim locabantur.

Jam vero, cum in propatulo sit, summam proventuum Ejus adeo adamussim supra dato censui quadrare, ut ne uno quidem calculo a recta eorum computatione videar errasse; nec minus perspicuum, eandem octodecies repetitam (totidem nempe annos annos Novocastrius manebat fortunis suis exutus) assurgere ad 403083 libras: pronum est cuivis colligere, tantundem de annuis unice reditibus ipsum bello perdidisse. Sin vero vel semissalem summa hujus usuram octodecies multiplicatam, pro more semoratorum, adjeceris: tunc quidem omnium e-justem in hoc genere damnorum summa erit 733579 libr. Atque hac quidem de reditibus exilii Novocastriani tempore amissis dicta sunto.

Quoad proportionem damnorum, quæ Sylvis excisis, devastatisque supra memoratis Vivariis & Saltibus, per idem temporis, eum quoque sustinuisse compertum est: ea haud obscure colligi potest ex hujusmodi summario.

a racketo e ererevo	Lib.
Sandercon Action	Vivario, Clipston Park vocato, ad—20000 Vivario, Kirby vocato, ad—10000
	Vivario, Kirby vocato, ad10000
	Agro Derbien [8000]
	Nemoribus Ædibus Welherh in
Arbores fuccifæ i	Comitatu Nettinghamienst, vicinis 4000
	Agro staffordiens, ad1000
changes realist	Comitatu Eboracenfi, ad 1000
-115f a P1000a /	
	In toto 45000 l.)

Quantum spectat ad Terrarum & Fundorum, quorum possessione præsenti ejectus suit Novocastrius, æstimationem; earum ususfructus singulis annis censentur 2015. l. Quæ summa vigesies repetita (tanti Pp enim

enim apud nos Anglos venundari solent terræ per allodium sive liberam & ab omni clientela solutam possessionem habitæ) excrescit ad 40300 l. Perdidit præterea & alias terras, ad ipsum alioquin post mortem possessionem certissimo jure venturas: quæ censentur 3214 l. per annum. Quæ decem & sex vicibus multiplicatæ (tanti nempe nostrates licentur terrarum liberarum reversiones) saciunt 51424. l. Terræ denique, quas solvendis debitis exilii sui tempore contractis vendidit ipse, censentur 56000. l. quibus ex annuis proventibus addidit 10000. ut totum quadret 66000. l.

Adhæc, Carolus Cavendicius, Frater, Parlamento solvebat quinque librarum millia, pro terrarum su-arum redemptione. Cui summæ adjectis bis mille libris (tanti scilicet locantur istæ terræ, communibus annis) octies repetitis, inde excrescunt 21000. l.

Horum omnium aggregatum erit 946303. lib. sterling. Hæcque de æstimandis Novocastrii damnis bello acceptis, iis scilicet, quæ numero comprehendi certo possunt, sufficiant.

Cæterum alia adhuc sustinuit, eaque permagna quidem; bonorum Personalium sive Mobilium plerisque aut prædonum sub Parlamenti signis militantium latrocinio direptis; aut sceleratissima fraude ac persidia

perfidia eorum, quibus ea tradiderat custodienda, interversis: sed quæ & specie tam varia suere, & numero tam multa, ut ad calculos vix redigi posse videantur. De his tamen in genere illud pro certo affirmare sustineo, nemini vel e præcipuis Magnatum, quotquot saltem sanctissimam Regis Patriæque causam propugnare audebant, incidisse graviora.

Scilicet belli tempore funditus diruta fuerat tam ingens ipsius Ædisiciorum moles, ut duodecim circiter millia librarum iis de integro resarciendis jam impendantur. His accensenda veniunt Equorum domitorum greges; armenta & pecudes; currusque argento & auro adornati; pretiosa supellex; nobiles gemmæ; aurea argenteaque magni ponderis vasa (quæ sola 3800. l. æstimabantur) & permagna Peristromatum copia, quorum alia murice tincta suerant, alia multo colore variata, miroque artisicio intextis imaginibus nitebant; alia textili auro argentoque sulgebant. Quibus omnibus aliisque quamplurimis, quæ vel recensere molestum soret, Novocastrius hossilium militum surore ac rapina exturbatus suit.

Coronidis loco & unicum illud memoratu digniffimum addam; augustissimum nempe Regem, Carolum I. cum serenissima Regina, ingentique Purpuratorum corona, ab eodem tribus conviviis, totidem di-

Pp2 versis

versis temporibus institutis, olim exceptum suisse; quæ adeo sumptuosa erant, ut in apparatum primi, quindecim haud minus millia librarum; in secundi, supra quatuor millia; & in ultimi mille & septingentæ impenderentur. Semper enim & ab avaritia longe remotus, & in accumulandis beneficiis largus essus essus fusit. Præterea, haud facile dictu est; præter ingenitam huic viro erga Reges suos venerationem, quantum illius quoque Regis vel admirationi deditus suerit, vel charitate slagraverit,

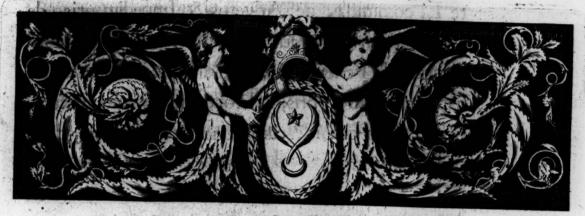

Significación augus mineram norpe Record, Cale-

has to cum termilium Regina, ingentique l'arpuna-

dingia una compin isolia musica 2. ecoloristica 2.

comm corona, ab codent mibus conviviis, toridem di-

Nobiliffimi Illustriffimiq; Principis,

GUILIELMI,

DUCIS

NOVI-CASTRI,

VIT A.

LIBER TERTIUS.

Actenus bona fide narravimus res gestas Novocastrii, Domini mei, ante bella civilia, in eis & postea, cum insigni rerum suarum damno. Restant nonnulla adhuc commemoranda

quæ tam ad priores libros illustrandos, quam ad Historiam perficiendam, pertinent: nempe, de Potesta-

Qq

re Ei commissa, de Adversis & Impedimentis, de Fidelitate in Reges suos, de Prudentia ipsius & sapientia, de Felicitate itidem, aliisque indolem animi habitumque Corporis, & Prosapiam denique spectantibus. Ista omnia, cum bona Lectoris venia, dicto ordine sequentur.

1. De Potestate Ei commissa.

Postquam serenissimus Rex, Carolus I. Novocaftrio mandasset potestatem conscribendi Milites ad defensionem Causæ regiæ, effecit Ille (absit invidia) quod nemo alius subditorum potuit. Quamvis enim multi egregii ac nobiles viri pro Rege copias etiam colligerent; illæ tamen Partes five (ut vulgo vocantur) Brigades erant potius quam justi Exercitus, si cum Novocastrii copiis conserantur. Ratio erat, quia is per Matrem suam, filiam Cuthberti Baronis Ogle, propinquitate languinis cum plurimis antiquarum Familiarum in Northumbria cæterisque partibus Borealibus conjunctus, apud illos plus valere quam Alienus posset. Nam naturali erga Cognatum faum affectu ducti, facilius sequerentur Illum, seque sub Illius quam cujusvis Alterius imperio libentius offerrent morti, in causa Regis;

sciences, quod deserendo Novocastrium, seipsos simul defererent. Hoc modo Ille primum excitavit Equestrem turmam, constantem ex viginti supra centum viris strenuis; deinde Peditum Chiliadem; postea Exercitum octo millium Equitum Peditumque, & quos appellant Dragoons, in illius locis: diversis denique temporibus, aliis aliisque locis, ad Regem populumque tuendum, tot Turmas, tot Chiliades, tot Exercitus coegit, ut, a primo tempore ad ultimum procedendo, exfurgant ad numerum centum millium virorum; eosque proprio Marte, & ferme fine alterius cujusquam ope aut auxilio. Quod suit sane perquam difficile factu uni subdito, ac tali tempore. Cum enim exercitus, ut plurimum, coeant, aut propter pecuniam, aut præ timore, aut pro factione; vix unquam, ubi stipendia defint, Causa dubia fit & periculosa, officii folius conscientia moveat; dubitandum non est, Novocastrium eximio quodam Regis optimi Amore victum, nulla habita sui commodi ratione, Exercitum conscripsisse; ipsumque Exercitum, non stipendii sed Ducis sui amore allestime ilden iiden milites, cererallatilimiramusal

In exercitu suo Novocastrius suo sibi satellitio Chiliadem selegerat, imo ter mille sortissimos sidissimos sub Arcto terris)

Qq2 mor-

mortique occumbere paratos, ad Ducis sui pedes. Hi dicti sunt Albati (White-coats) hac occasione. Institutum suit Novocastrio, militibus hisce nova saga (sive gestamina) donare. Cum vero deesset pannus ruber, tantum Albi emit, quantum sufficeret; manerent modo ut colorari posset. Illi moram hanc non ferentes, uno ore clamant, ut vestiantur Albis, statimque se facturos rubra hostium sanguine minantur. Novocastrius militari lætatus jactantia, respondit, Fiat: Atque hinc militibus istis natum Albatorum nomen. Hi sunt illi, qui nullo unquam certamine terga vertere: aut vincendo semper clari, aut moriendo.

Non possum non meminisse hic quod ante narratum est, ex horum numero suisse viros illos acerrimos, qui, cum vis magna hostium irrupisser in urbem Eboracensem, ipso ducente Novocastrio, ad volarunt, & ingressos vel repulerunt, vel occiderunt.

Memorabile est & illud invictæ fortitudinis exemplum, cum in illo ultimo ac fatali prælio super Hesson Moor, iidem milites, cætero Exercitu prosligato, immoti stabant, donec numero oppressi, pars maxima locum quem pugnando tenuerant, amissa anima, corporibus tegebant.

 \mathbf{E}_{o}

Eo erant amore mancipati Duci suo, qui duravit etiam cum, amissis omnibus, ab Illo nihil amplius expectare poterant; ut ex hac apparebit narratiuncula.

Generosus quidem ex Anglia invisebat Novocastrium Antuerpia commorantem, eique summas agebat gratias, aiens se debere ipsi quod e mari salvus
evasisse. Ille mirari, nec quid sibi vellet intelligere.
Pergebat hospes, & a piratis illis, quos idiomate Gallico Picharons vocant, inquit deprehensus, Nosti
aiunt (per id examen subodorantes) Marchionem
Novocastriensem? Imo, inquam, & ad manus ipsius
Herois deosculandas Antuerpiam abire, si per vos
liceat, percupio. Abi igitur, aiunt illi, cum reculis tuis, salvus & indemnis, & nostris verbis humil
lime saluta Ducem dilectissimum. Dic nos esse Relliquias Albatorum, qui vitam trahimus, quam ad
Ipsius dictum, si quid nos velit, parati sumus profundere.

Vos vero valete, viri fortissimi fidissimique: Nulla dies unquam memori vos eximet evo. Redeundum est ad Potestatem Novocastrio meo commissam in Bellis illis plusquam civilibus. Sicut erat summus Armorum Dux in Exercitu suo constitutus, quem ex suis & Amicorum opibus instruxerat; ad causam

R r regiam

regiam propugnandam: ita nunquam a privato Regia Majestatis Concilio in ordinem redactusest (nifiquod copiae ejus aliquæ detentæ suerint a Rege, ad quem missæ erant, cum armis & machinis ante dictis) donec maximus Principum, Rupertus, a Rege venerat ad liberandam Urbem Eboracensem, hostibus obsessam. Insuper habebat licentiam cudendi nummos, Typos imprimendi, Equites Auratos creandi, &c. Quibus Nemo unquam subditorum ante se gavisus est, Rege ipso intra Regnum existente. Quinetiam imperium in tot Comitatus, quorum mentio sacta est libro primo: nec non potestatem præsiciendi & loco movendi quoscunque vellet Duces ac Rectores. Quorum præcipuos in servimus Catalogo insequenti.

In Northumbria. And to the dispil

lime Litera Duceni dileci Engum. - Dic nos ul

A Novocastrio præpositi erant Novocastro ad Tinam slumen D. Johannes Marley, Eques Auratus: Tinmutha Castro & Sheilds, D. Thom. Riddal, ejusdem Ordinis.

Bellis illis plusquam civilibus. South elat fromus

Armorum Dux in Exercica (do conflication que de ex fuis & Amicorum opibus inflauxerat, ad causam regiam

In Episcopatu Dunelmensi.

Cattello Scanborongh, Hugo Cholmley, Eques Aura-

Præsidio Hartlepool, Henricus Lambton, Protribunus.

Castello Raby vocato Guilielmus Savil, Miles & Baronettus.

In Comitatu Eboracensi.

In Cambria live Camberlandia.

Urbi Eboracensi, D. Thom. Glenham, Eques pariter & Baronettus: & post ejus discessum, Dom. Joh. Bellasis, Baro.

Pontis-fracti Castello, D. Mynn, Chiliarchus: & post eum D. Job. Redman, Equestris Ordinis vir.

Castello Sheffield, D. Beaumont, Major Chiliadis.

Præsidio Wortly-ball vocato, Franciscus Wortly, vir vere generosus, & Equestri dignitate ornatus.

Castello Tickbill vocato, D. Mountney Major.

Doncastro, D. Franciscus Fane, Balnei Eques & de-

Castello Sandal vocato, D. Bonivant, Centurio.

Castello Skipton vocato, D. Job. Mallary Baronettus.

Castello de Bolton, D. Scroop, Armiger.

Gastello de Hemsley, D. Fordanus Crosland, Miles.

Rr2 Ca-

Baronettusi

Ca-

Castello Scarborough, Hugo Cholmley, Eques Auratus.

Ponti Stamford, D. Galbreth, Tribunus.

Hallifax, Franciscus Mackworth, Eques Auratus.

Tad-castro, Gamaliel Dudley, Miles.

Eyrmuthe, D. Kaughton, Major. 200 Mass offers

In Cumbria five Cumberlandia.

In Agro Nottinghamiensia, and a

Newarkæ ad Trentam flumen, primum Johannes Henderson, Eques Auratus; & co remoto, D. Richardus Byron, tunc Equitis, hodie vero Baronis titulo dignissime ornatus.

Præsidio Wyrton-bouse vocato, Rowlandus Hacker,
Tribunus, in land, Ballet Word of the Contract of the Contract

Edibus Welbeck D. Van Peire, natione Hollandus Castello Sandal vocato, D. Bonizana audita &

Præsidio Shelford-House nominato, Philippus Stan-

Castello de Bolton, D. Scroop, Armiger.

Callello de Hemsley, D. Jordanus Crostand, Miles.

Rr2 (

2. I spolleaterus five Pro-prator Caltrenlis, prie

Urbi Lincolniensi, Franciscus Fane, Balnei Eques; eoque remoto, D. Peregrinus Bartu, Miles.

Gainsborough, D. St. Georgius, Tribunus.

Castro de Bullingbrook, D. Chester, Hypochiliarchus. Castello Belvoire vocato, D. Gervasius Lucas, Eques Auratus.

reieum Pro-profestus D. Carolus Caverdicius, incostea successi D. Carolus Lacin, Eques Au-

Castello Bolsover vocato, D. Muschamp Colonel-

Manerio de Wing field, Rogerus Molyneux, Tribu-

Præsidio Staly-bouse vocato, D. Fretchvile, tum
Chiliarchus, nunc Baro: 1011 munoteemto I. o.

Pracipui e Copiarum Prafectis in Exercitu Novo-castriano.

Quartor, 17. Guthelmus Carnaby, Eque

i. DUX Generalis sive Imperator, Novocastrius, cujus egregia facinora in hoc opusculo celebrantur.

Sí 2. Hy-

- 2. Hypostrategus sive Pro-prætor Castrensis, primum Neopera Comes, Sudemole Baro Etbin.
- 3. Tormentorum five Machinarum Præfectus, D. Carolus Cavendicius Movocastrii filius, & Manfeldia Comes Entitus Barting Comes feldia Comes.
- Gastello Belvoire vocato, D. Gervasius Especiales Eques

 Castello Belvoire vocato, D. Gervasius Europeans
- 6. Major Generalis, D. Franciscus Mackworth, Miles.
- 7. Equitum Pro-præsectus, D. Carolus Cavendicius, cui postea successit D. Carolus Lucas, Eques Au-
- Castello Bolfover vocato, mon supposed Constel-
- 8. Equitum Commissarius Generalis sive Armilustrii
 Preseduce D. Windham; & post cum Guiliele
 mus Throckmorton, Eques Auratus; & deinceps
 Georgius Porter, Armiger almod ylat?
- 9. Tormentorum Pro-præsecus, D. Guiljelmus Davenant, Eques Auratus, & Poeta insignis.
- 10. Quæstor, D. Guilielmus Carnaby, Equestri dignitate ornatus.
- nitate ornatus.

 11. Advocatus Generalis Caltrensis, D. Liddal,
 Juris civilis Doctor.
- 19. Castrametator Generalis e qui ordinandis militum stativis præerat, Radulphus Errington, Generosus.

13. An-

- 13. Annonarius Generalis, five Annonae Præfectus, D, Geruefus Newil; eque exauctorato, D. Smith, nGenerolis . mune ferre alienum sulor non ilun mun
- 14. Emissarius sive speculator Generalis, D. Hudas Son, Artium Magister. A ail al cesserie alienze.
- 15. Impedimentorum Præfectus, Baprista Johnson!
- 16. Concilii Bellici Præses; Baro Widdrington; quem Novocastrina Lincolnienfi , Rutlandie & Nottingbamiensis Provinciis præsecit.

ut lauslaciam, enarrabo ordine quantis difficultari-

Quod Præfectos reliquos ac Ductores attinet, in fingulis Centuriis & Ordinibus; cum tantus fit eorum numerus ut meminisse omnes nequeam, cos in rationes meas non placet referre.

be 11. De Adversis & Impedimentis.

avicandos aut alendos milites idoneos ad reducen-

r. Quam primum Populits omne oblequium ex

Uamquam Natura beavit Dominum meum, Novocastrium, optimis præstantissimisque donis, quibus Eum ornare poterat; Fortuna tamen Eisemper adversatrix omne virus malignitatis suæ effudit, & in coeptis Ejus quantocunque confilio designatis omnem vim suam objecit: adeo ut raro ad optata sua pervenerit, ubi non Ipse, non solum præfuisprudenter

Sfa

set rebus agendis, sed & adfuisset. Non me latet seculi hujus gravis iniquitas. Multi reperiuntur, quorum oculi non possunt ferre alienum splendorem; & qui suæ demptum gloriæ existiment, quicquid accesserit alienæ. In iis sunt, qui res egregie gestas samamque Novocastrii longe clarissimam obscurare satagunt, aut maculare; qui Fortunæ peccata (utinam ex ignorantia potius quam invidia) integerrimo prudentissimoque viro imputant. Quibus Ego ut satisfaciam, enarrabo ordine quantis dissicultatibus & obstructionibus Ille impeditus suerit, quo minus ad selicem exitum res suas perduceret: Unde omnia pessum ierunt, & Ipse tandem sato ineluctatibili eversus est.

- 1. Quum primum Populus omne obsequium expectorasset, & coepisset Regem Serenissimum de statu
 suo dejicere; Fiscus erat exhaustus, nullæ opes ad
 invitandos aut alendos milites idoneos ad reducendum Rebelles. Adeo ut Novocastrius nihil sere
 haberet ad sundamenta operis sui jacienda, nisi quod
 ex sundis suis exsculpere posset, aut Amicorum ope
 procurare.
- 2. Cum Rex ille beatæ Memoriæ, principio bellorum infelicium, Novocastrium miserat Hullam, propugnaculum & Armamentarium Regni; atque ille prudenter

prudenter se gerendo eam regiæ Majestati conciliarat: repente nescio quo pacto relictus est placito Parlamenti; nec manus eorum evaserat, munitus licet Mandato regio, nisi favissent illi aliqui Senatores, ob vanam spem lucrandi tantum Adjutorem.

- 3. Postquam Regia Majestas eum miserat ad Novum-castrum super Tinam, ut in se susciperet illius loci regimen ac tutelam; cumque excitarat illic ex Amicis & Clientibus Turmam equitum, & Peditum Chiliadem, quibus mandavit tuto deducere ad Regem Armorum copiam a Regina missam ex Hollandia, Majestati Regiæ visum est apud se tenere Deductores istos. Quibus aliquantulum auctæ sunt ibi vires regiæ: at Novocastrius, qui nuperrime cæperat Milites conscribere, pæne exarmatus est.
- 4. Quando Serenissima Regina (nunc Regina Mater) post appulsum suum ex Hollandia voluit Arma quædam alia ad Regem mittere, Novocastri-us jussit Milites quingentos eadem perferre: quos etiam Regiæ Majestati placuit asservare sibi in militiam suam.
- 5. Postquam eadem Regina statuisset Eboraco proficisci Oxonium, ubi Rex tunc temporis agebat; Novocastrius ad tutelam Ejus septingentos Milites ablegavit ab exercitu suo (cum Machinis bel-

T t licis

licis) qui nunquam neversi sunt ad ipsum traburg

Quando Comer Montifrosanis abiturus erat in Scotiam, accessit ad Novocastrium Dunelmi agentem, & ab eo copias aliquas petiit in usum Regium. Cui is dedic ducentos Equites & Dragoons, eoque tempore cum Ipsi maxime opus suit auxiliaribus, imillinente Scotorum Exercitui I 1991 maxime opus suit auxiliaribus, imillinente Scotorum Exercitui I 1991 maxime

Com Novocastrius e partibus Borealibus in Comitatus Lincolniensem & Derbiensem cum Exercitus suo proficisceretur, ut redigeret eos in obsequium & sidem regiam, atque illinc procedere in Comitatus associator (ubi sperabat bello sinem imponere) decreverat; eodem tempore tam vehementer & enixe sollicitatus est ab Eboracensibus, & præcipue a Præsedo primario, assirmantibus hostes ibi invalescere, &, nisi veniret Ipse, omnia periclitari; ut ossicii sui ac Honoris esse existimaverit maturare reditum. Reversus autem rem salvam & intactam hostibus invenit.

8. Ut in campo publicos hostes, ita in Curia privatos habebat inimicos (quod supra notatum) omnem moventes lapidem, ut Ipsum de Regis animo dejicerent & subverterent.

9. Imo in Ipsius Exercitu tanta erat Persidia, & Præsectorum non nullorum collusio, ut ille non potuerit

potuerit non falli in designatis suis & incoeptis. 10. Cum Exercitus Ejus maximus esset omnium Regiorum & potentissimus, Parlamento demum statutum est suas Copias omnes cum Scotis conjungere (venerant enim e Scotia hominum plus viginti millia) ad eum oppugnandum, &, fi Fata vellent, funditus amoliendum. Sibi scilicer facile persuadebant, avulfo Novocastrio, tria Regna corruitura in amplexus suos. Itaque tres fuere Exercitus contra unum. Quanquam autem Novocastrius multa pafsus est per negligentiam (addo & persidiam) Præfectorum suorum, & infausto omine revocatus est Eboracum a profectione sua decreta in Comitatus affociatos, & necesse habuit a se dimittere bonam partem virium suarum & Machinarum, quod ante diximus: tamen vix, aut ne vix quidem, hosti cesfisset, si, aut maturius venissent Auxilia obsessa urbi Eboracensi, aut consilium Ipsius de differendo prælio valuisset, donec aliæ venissent copiæ expectatæ, nempe tria millia hominum e Northumbria, et de præsidiis duo millia. Pessime autem accidit, quod hostes invasere Regios antequam in aciem producerentur, eosque imparatos invenere. ror panicus (ut alibi jam dictum est) inter nostros, qui abstulit dextram Equitatus regii alam pæne om-

Tt 2

nem:

e fratris mei, D. Caroli Lucas, quanquam omnia tentaret, ac ter hostem repelleret, vi majore tandem dissipata est. Novocastrii peculiares Pedites (tres illæ Albatorum Chiliades) stetere, suisque ordinibus sortiter pugnantes, pars maxima, quo steterant loco cecidere. Hoc infelici prælio decollata est spes Regiarum partium, & res Novocastrii ita in angustum redactæ sunt, ut suam operam post hunc casum Regi suo inutilem sore judicans, abesse maluerit, quam serre, quod prævidit, traditionem, tot præsidiorum & oppidorum adhuc in regia potesta te remanentium; quod & postea contigit.

Atque hæc sunt, quæ viam obstruxerunt Novocastrio, ne posset seliciter pervenire ad Incæptorum
suorum exitum: quibus æqua lance pensitatis, Ille vir ab omnibus aut laudatus erit, aut certe excusatus. Nam ut, veteri diverbio, Facile est cuivis
natare, si manu sublevetur: ita nihil dissicilius illi,
cui pedes devincti & oppressum caput est.

agod laftes avviere Region antequate in acite

qui ebituht desti am Equitatus tegit alan nati

solite also regilia.

20 20 de la companya de la companya

regles municipalitate de l'applicate le printe le le l'applicate l

idean Nococation willevalidianium Cadla

A Udacter & vere dicam, Solem hunc nunquam vidisse subditum Domino meo sideliorem. Ut silentio præteream Mandata Jacobi Regis, Caroli I. & Serenissimi Ejus Domini, Caroli II. nunc regnantis, quæ singula summa side ac diligentia exsecutus est; tantum adnotabo, quod,

1. Primus omnium fuit, qui ostendit se in Armis pro Majestate Regia; seque addixit, atque Cognatos suos, Affines, Amicos, Clientes, omnes quos potuit, Regi defendendo obligavit. Cumque duos omnino haberet Filios adolescentes, Fratrem unicum, illos tres militiæ suæ sibi socios adjunxit. Filios ambos Ductores ordinum constituit; Fratrem suum, infirmiori valetudine, tenuit secum. Ille vero nunquam discessit a latere Novocastrii, rebus agendis intenti, sed ad extremum in comitatu Ejus mansit, & postremus omnium adhæsit Ei in illo fatali ad Eboracum prælio. Ubi, cum Frater meus, D. Carolus Lucas Novocastrium amanter moneret, ut Filios in tutum remittere vellet; Nolo, inquit; illos enim in boc genui, ut mecum tenderent per omnia discrimina, & fidem suam, vel moriendo, Regi optimo probarent. Uu

- 2. Videtur Novocastrius fuisse validissimum Causæ regiæ munimentum. Cum enim Ipsius Exercitus disperderetur, tum ruere & retro sublapsa referri Res regia Regnis tribus. Quippe suit Exercitus iste robur Copiarum omnium ubique locorum pro Rege militantium, Exercitus maximus omnium & instructissimus: qui, Deo aspirante, potuisset Regio clementissimi Dignitatem ac Personam, Populique universi Libertatem conservares municati suo autusel
- 3. Novocastrius annos sexdecim in Exsilio vixit, & graviora passus est in bello & alias, quam Alius ullus, quisquis suerit, subditorum: Exceptis qui vita sunt privati; quam quidem ipsam minime caram habuit, tot undique perioulis expositam, ut salus Ejus inter Miracula Divina jure censenda sit.
- 4. Commodum suum & Interesse semper postposuit Fidelitati & Officio erga Majestatem regiam.
 Enimvero nunquam petiit a Rege, nunquam accepit quo ditesceret, magnas autem divitias inserviendo Regi impendit. Liceat Mihi, quod apud me
 cogitavi, Domino meo ex longo exilio domum redeunte, obiter exprimere. Domini mei Ædes &
 Agri visa sunt mihi quasi Terræ-motu labesactari, &
 grandia Debita tanquam nubes sulminea ipsius capiti impendere. Ac plane periisset post nausragium
 redux

redux, nisi prudentia illum et sapientia (Divina Gratia opitulante) præstitissent incolumem.

5. Nunquam ægre tulit incommoda sua, nec pœnituit eum damnorum quæ secit, aut malorum quæ passus in causa Regis Reique publicæest. Imo tantum absuit a querelis, ut (me audiente) dixerit; Si Bella eadem denuo (quod absit) recrudescerent, se libentissime, vel cum periculo omnium quæ restarent Ei bonorum, & vitæ ipsius, Majestati regiæ inserviturum.

6. Conniventiam et Gollusionem cum hossibus odio habuit, quibus nec directe nec indirecte savebat. Quamvis enim quidam Vir nobilis a Rege Oxonii degente cum nuncio ad illum missus in Septentrionem, indicavit illi, esse aliquos e Nobilitate qui cum Rege erant, qui Ejus opem adversus Regem peterent; quasi Rex, si Victor absolutus soret, jura omnia & privilegia Nobilitatis adimeret: Ille tamen auscultare noluit, sed sententiam suam retulit his verbis; se quidem ex animo induisse arma, ut obsequium of sidelitatem suam Domino suo ac Regi testatam daret, atque jus regium ac Prærogativum Domini sui desenderet: bis vitam se suam, posteritatem, of sua omnia postponere: se certo scire, Rege stante Nobiles non posse cadere, Rege cadente Nobiles non posse stare.

Uu2 In-

Indicium illud ore factum, neque ullius nomen adjectum est: inde conjecturam facias, Nuncium illum ea dixisse tentandi gratia, aut ut majores turbæ sierent. Quicquid erat, hoc constat, Non omnes apud Regem, aut sidelitatem præ se serentes, Regi suisse sides. Ego enim bene memini, cum Oxonii adessem Reginæ, quanquam per ætatem penetrare non possem corum intima, facile intellexisse, magnas tum inter Aulicos & Milites suisse Factiones. Domini autem mei ea suit in Regem Fidelitas, ut neque ad rebelles nec ad persidos adduci ullo modo; neque Interesse suum plusquam Regis sui commodum curare posset. Hinc illum Curiales non minus occultis insidiis, quam Hostes aperto Marte petiverunt.

Quid plura? Ut luce clarius pateat, quæ obsequia & servitia Novocastrius Regi suo Carolo I. beatæ memoriæ, Serenissimoque Carolo II. Domino suo nunc regnanti, sidelissime præstiterit; subjungere placet Utriusque Regis Commendatitias, quibus eum dignati sunt, quo tempore visum illis est, propter eadem sidissima obsequia & servitia, Eundem ornare Titulis, primo Marchionis, deinde Ducis Novocastrensis.

DIPLOMATIS REGII,

NOVOCASTRIUS MARCHIO

Constitutus fuit, Præfatio.

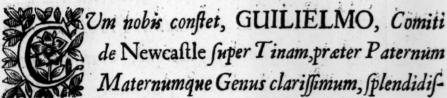
CAROLUS

Dei gratia Anglia, Scotia, Francia & Hibernia

REX,

Fidei Defensor, &c.

Salutem.

simas etiam Affinitates Cognationesque accessisse; Cumque idem Comes omnes quibus ornatus est Titulos tum X x meritis

meritis aquaverit, tum virtute, industria, prudentia, & inconcussa fide nuperrime etiam superaverit, dum periculis & sumptibus, armis, militibus; instrumento omni & apparatu bellico conquisitis, tum rebus nostris fortiter adhibitis, tum nobis copiosissime transmissis, dignitati & securitati nostris prospexerit. Quippe tum nobis in Agro Eboracensi agentibus idoneus visus, qui Oppido de Newcastle Arcique in ostio Tinæ præsiceretur, in fatali illa populorum defectione, contracta & Amicorum manu Portum istum unicum invebendis armis nobis reliquum & opportune insedit, & prasidio firmavit; in quo munere tam strenue obeundo ingens momentum rebus nostris Eum extitisse, grata memoria recordamur. Postea numeroso conscripto Milite, cum jam, alio nobis digressis, Agro Eboracensi prope universo Rebelles potirentur, nec jam caput ipsum Regionis satis presidii adversus ingruentes Rebelles sibi babere videretur, summis Provincialium studiis votisque implorato Ejus adventu, ut mature laborantibus subveniret, Exercitum media etiam byeme ducens, in ipso aditu Provincia cum illis congressus, eos fudit fugavitque, varisque præsidiis exuens Subditis tandem sanitatem, Provincia pacem & securitatem multis victoriis restituit : Testes Rebellium cladibus & fuga tot nobilitata loca,

in Agro Lincolniensi, Gainsborough & Lincoln; in Derbienst, Chesterfield; in Eboracenst vero, Piercebrigg, Seacraft, Tankersley, Tadcastre, Sheffield, Rotheram, Yarum, Beverley, Cawood, Selby, Hallifax, Leeds, & instar omnium campi Bradfordienses, ubi cum Rebellibus Eboracensibus & Lancastriensibus una conjunctis justo commisso prælio, cum Exercitus noster tum numero Rebellium, tum multo magis loci iniquitate adeo premeretur, ut Milites jam fugam meditari viderentur, Dux Ipse (dimisso equo; & duabus cobortibus sequi jussis) in primam aciem profiluit, tantoque impetu in dextrum Rebellium cornu invectus est, ut iis modo de victoria securis, jam vero terga vertentibus, Ipse consilio, virtute, & manu propria Rebellibus cadem & fugam, Sibi victoriam & gloriam, Militi spolia, Nobis viginti duo Tormenta, majora multaque Signa militaria adeptus sit. Nec virtuti tanta par felicitas antea defuerat. Quippe dilectissima Conjuge nostra post sædas tempestates littori Burlingtoniensi ex Hollandia appulsa, graviusque periculum ex Rebellium displosionibus, quam jactatione maris subeunte, re per nuncios accepta, celeriter cum Exercitu accurrens Eam & reverenter accepit, & tuto traduxit, & amplissimo præsidio instructam ad Nos Oxonium usque, incolumem transmist. Cum

Cum igitur præfatus Comes tot virtutis & fidei erga Nos, Reginam, Liberos, Regnumque nostrum monumenta ediderit; cum etiam nunc temporis Boreales Regni partes adversus Rebelles præsidiis sirmet & Exercitibus teneat; cum denique nibil magis Humani generis & Principum intersit, quam ut recte factis præmium accedat, nibil vero æquius sit, quam (quod vel ipsa Nominis ratio postulat) ut qui limites desendat, Limitaneus Præsectus seu MARCHIO a nobis creetur: Sciatis igitur, &c.

Præ-

Præfatio in Diploma Regium, quo tandem

DUX NOVOCASTRENSIS

Creatus est a potentissimo Rege, CAROLO II.

CAROLUS II.

Dei gratia Angliæ, Scotiæ, Franciæ & Hiberniæ

Fidei Defensor, &c.

Saluteman harnes nes surjogen et incula o sargos

Vandoquidem summe dilectus Noster, & fidelissimus Consanguineus & Consiliarius Noster, GUILIELMUS, Comes &

Marchio de Novo-castro super Tinam, &c. tot & tantis erga Nos Patremque nostrum (beatissime memoria) meritis, illustri suo Nomine; sanguine, officio Ty longaque integro

longaque Honorum pagina dignis, quaquaversum conspicus eminuit, ut collars jamdudum Dignitatibus, una cum accresente Virtue par fit, ut nova etiam acanden libera many impanere benevo. lensia Noftes or grantudo Regia merito decrevit. Has tam folemia Nobis, Patri, Regnoque nostro fideliter fortiterque gesta clare satis licet loquantur ipsa: cum tamen strenna boni viri civisque officia semper bene audiant, eadem in exemplum stimulumque virtutis aliquatenus commemorare visum est. Egregia Illius prudentiæ pietatisque specimina a teneris annis recognoscimus gratumque semper servabimus odorem, quo recentem etatem imbuit; tutelam quam juventutis Nostra bono nostro fauste suscepit, sideliter & feliciter gessit: crescentibus annis inter mala tempora & duras necessitates bellorum, nova jam provincia fidelitatis, Regni Religionisque tutela diligentiam Illius & fortitudinem avocavit; Rebellione passim grassante, fideles copias conduxit & opposuit, tot tantasque victorias a campo reportavit, tot Oppida, Arces, & Presidia, tam in partibus nostris Eorealibus quam alibi, expugnavit, tantoque animo & fortitudine tueri etiam parta novit, ut Urbem Eboracensem contra innumeras trium Exercituum turmas diversis gentibus, Anglis Scotisque conflatas, eamque simul amulatione cingentes irruentesque, longaque integro

integro trium mensium Spatio latas usque Suppetias ad bostium miraculum & invidiam defenderit: ut si fideles & bumanæ vires quicquam potuissent, fidelitatem, pacem & Regem Regno (infelici fato in contrarium acto) protinus restituisset: potentiore tandem scelere, cum deesset campus, ubi fortiter pro Rege suo & Regno ageret, fidelitatem & fortitudinem in patiendo exercuit, Exilii nostri individuus Comes, bonorum simul proscriptionem, Capitis periculum licitationemque (salute omnibus fere aliis oblata) sustinuit. Accedit virtuti altera Nobilitas, ex utraque stirpe progenies divitiis, bonoribus titulisque pariter insignita affluensque. Hæc propter, Marchionem bunc omnimodo favore Nostro & gratia dignum novo bonore illustrare constituimus: ut qui virtutem Nobilitati sue parem usque coluit, & patrimonia utrisque apta merito possedit, dum fidelitas Regna nostra incoluit, bis optime usus est, bis exutus est pro Nobis, Patre nostro, & Regno, dum Nobiscum restitutus. Sciatis igitur, &c. ano inferiorem. Sed quo no abliulinadmiratio illius

Viriz Medeo in white Archepileopus, inquampin

quedam hio, cum El ege colloquio, aVezecati ium hòc

logio: Illim esse da fipiencia ao pruden-

IV. De

lieb sid carrier mappin conp mujos i

IV. De Prudentia Ipsius & Sapientia.

deles & busains wires quiequan posniffent, filelibiten.

integra trium mensum spatio lans usqua s operius ad

PRudentia Novocastrii & Sapientia satis apparuit in publicis privatisque Actionibus ac Negotiis. Est illi sane mira vis Ingenii Judiciique, quo & in rerum intima inspicit, & occulta observat, & eventura prævidet, & agenda disponit. Huc pertinet memorabile Guilielmi Laudi Cantuariensis Elogium Intercessit inter Archiepiscopum & meum Dominum non vulgaris Amicitia: quam testatus est Laudus legato illi, ante Martyrium suum, Adamante ducentis libris sestimato. Donnin vere magnum, si Datorem spectes. Fuit quidem is a Conciliis Regi, & apud eum gratiofus; sed ad rem suam minus attentus; nec divirias accumulavit sibi, sed in publicum effudit. Testis est Cathedralis Ecclesia Su Pauli Londinensis, quam, fi Fata vivum servassent, haud dubie reddidisset pulcherrimam, mullique in toto orbe Christiano inferiorem. Sed quo me abstulit admiratio illius Viri? Redeo in viam. Archiepiscopus, inquam, in quodam suo cum Rege colloquio, Novocastrium hoc ornavit Elogio: Illum esse ea sapientia ac prudentia, ut nulli corum quos unquam noverat, his dotibus concedat.

Prætermittendum non est, quod ipse Novocastrim Clementissimo Regi Carolo I. & Serenissimæ Reginæ, aliquo ante Bella tempore, essatus est; Se didicisse ex affectibus & libidinibus populi motus imminentes, quibus Regia Majestas imminuta foret, arque ipse Rex de solio deturbatus, nisi Furoribus istis maturius occurratur.

Et illud est memorabile: Cum Marchio Montisrosamus rediturus erat in Scotiam, ad Novocastrium Antuerpiæ commorantem visebat, interrogans, An non ille etiam in Angliam? Respondit Novocastrius, Se quidem paratissimum esse ad serviendum Regi pro virili sua; neque ullam occasionem omittere, ubi aliqua effulgeret spes rei bene gerendæ. Imo, inquit, si Majestas regia me solum juberet contra hostium fuorum Exercitum proficisci, quanquam certus moriendi, dicto tamen parerem. Sed Amicos in periculum vitæ frustra ut adducam meos, nolo. Nulla mihi navigia, nulla armorum copia, nulla munimina, &, quod imprimis necessarium est, nulla pecunia. Cui Bono viros fortes in exitium traherem? Tum Marchio confilium petiit ab eo, & quid sibi faciendum existimaret in tali casu. Tu potes, inquit; cui optime nota est Scotia tua, pro tua solertia, judicare, quæ auxilia, quæ arma, aliaque bello necessaria inventurus ibidem sis, cum illuc veneris. Illud unum dico, si desuerint ista, malum (vereor) tuo ipsius capiti accerses. Atque ita evenit Viro illi Nobilissimo.

Hæc Ego eum in finem memoravi, ut patescat Domini mei in rebus agendis Prudentia: cujus indicia tot sunt, ut volumen ingens impleret narratio mea, si enumerarem singula. Sufficiunt res ipfius bello gestæ tanto cum judicio & solertia-Cum principio turbarum a Majestate regia evocatus est ad honoratissima maximique momenti negotia & mandata exsequenda, nullam fere spem felicis exitus videre poterat; Regiis opibus diminutis, armis pecuniisque in hostium potestatem traditis, aliis contra se facientibus: Ille tamen, ut summa alacritate suscepit causam Regis, ita maxima fidelitate & sapientia defendit. Et quousque suis consiliis res actæ funt, atque Iple adfuit agendis, non defuit Fortuna. Quamvis autem tantum ducebat Exercitum, ut mirum sit ni loca quibus incumberet, villas, a gros, oppida vastaret; nullibi tamen ea vastatio visa est. Adeo sapienter provisum suit. Nam primo, Tributum magna æquitate est ad alendos milites impositum; & deinde Ductores Ordinum lecti ex Nobilibus ac Generosis; qui non manus tantum sed

& fortunas suas, Exemplo Novocastrii, ad Regem, tuendum & Coronam sustinendam attulerunt.

His accedit Sapientia Ipsius in ordinando rem Ecclesiasticam, orthodoxam Religionem conservando, & Schismata supprimendo: similiter in cudenda pecunia, scriptis imprimendis, auratis Equitibus creandis, cæterisque omnibus ad suam pertinentibus potestatem. Qua quidem ea cum moderatione usus est & peritia, quæ plurimum ad regiæ Majestatis, æque ac Regni utilitatem conferebat.

Quam prudenter curare solet rem Domesticam, elucet: 1. In uxore olim deligenda: 2. In acquirendis opibus ante bella, quas, non obstante hospitalitate sua benignissima, adauxit ad valorem centum mille librarum: 3. In Exilii sui tempestate; cum honeste Familiam alebat, & pro dignitate sua se gerebat, quantum serebant tempora, quanquam de suo nil reciperet ex Anglia: 4. Denique post reditum in Angliam, in colligendis rebus suis dispertitis, & ultra spem omnem ita ordinandis sua ipsius solertia, ut merito a posteris suis Ejus Memoria sit perpetua gratitudine recolenda.

In summa: Quanquam Natura Dominum meum negotiorum non nimis amantem formavit, præcipue Politicorum (intelligit autem, ut qui maxime;) ta-

Zz2 men

men quæ vitare non potest dextre consicit, si quisquam alius. Quod privata spectat, illa sine ostentatione, & tacite transiget. Festinat lente: nec in agendo suis indulget Affectibus, sed patienter audit, sobrie judicat, & interiora rerum penetrat, vel primo mentis impetu. Ante omnia cogitat serio de Incæptis, an possit sinem attingere. Nunquam Ille quicquam aggreditur publice aut privatim, quod supra vires est.

Atque hic non possum non facere mentionem Amoris & Officii indelebilis, quo Nobilissimus Dominus meus, in Exilii sui tempore, Serenissimum Dominum ac Regem suum Carolum II. prosecutus est. Libellum enim seu potius Epistolam ad Regem scripsit, qua sententiam suam declaravit de Re publica ordinanda, cum Deo visum soret Ejus Majestatem restaurare. Quem Tractatum, cum aliis nonnullis Observationibus de rebus Exterorum, mist ad Regem. Cum vero peculium sit sacrae Majestatis, non ausim in publicum emittere.

folertin, unimeritora posterist suis Ejus Memoria set pesperua graticuline recolenda una qui ochi i sta si

9d. 6 Junius: Quanquam Matura Dominum meum negoviorum non nimis amantem formavit, pracipuer

Phitisorym (intelligit auten sint qui maxime) dod

Ez 2 men

cenerol. suitql statististes de Felicitate Ipfius. Per l'ites

umque auxerat fobele pia, obfequiofa, in-

Quanquam Novocastrius inter illustres sui sæculi Viros censeri merito possit omnium Infortunatissimus: tamen a propitio sibi Numine, (Adversis rerum immersabilis undis) nonnulla, nec illa contemnenda, accepit Bona. In quibus videtur Mihi principe loco recensendus,

- gregia apud Illos Existimatio Ejus ob Fidem suam & Obsequium. Hoc illi palmarium suit, atque instar omnium. Non est opus, ut repetam hic, quæ sunt in Historiola nostra abunde demonstrata. Unum addo, Clementissimum Regem suum Carolum I. in ipsius gratiam aliquot Nobiles ad nobiliorem gradum promovisse. Quorum nomina prætereo, ne gravis sit hæc mentio eis, qui suo merito quam alterius cujusquam savori Honores suos acceptos malint.
- 2. Huc accedit, quod opes illi largiter affuderat Benignitas Divina, quo posset Ipse Regi suo populoque longe utilior esse & benignior.
- 3. Præterea, Deus illi Conjugem paraverat idoneam; ditissimam scilicet, probissimam, amantissi-A a a mam;

mam; Eumque auxerat sobole pia, obsequiosa, integra, generosa indole & strenua. Qui superstites erant liberi, enixe omnia secerunt, ut Parentem optimum in Exilio suo sublevarent.

4. Adhæc, mira fuit erga ipsum Humanitas atque Benignitas Exterorium: ad quos se conserebat in illis temporibus suis. Absque iis, nihil illi reliquum suisset niss sames & egestas. Deus, Deus prospexit illi, ut, cum deesset Res samiliaris, Fides non deesset; & cum a suis civibus expulsus e patria sua in alienas terras essugeret, apud ignotos tamen & peregrinos (donec meliora Deus) hospites & amicos reperiret.

cem fecit ad patriam suam, ad liberos, ad Rem domesticam: quam pæne perditam (uti diximus) prudentia sua restituit quodammodo ac resarcivit: quam & (ita spero ac voveo) diu seliciterque vivens ampliorem reddet, serusque in coelum rediens, posteritati sua relinquet incolumem.

Dangnitas Divina, quo poller lose Regi suo popu-

logue longe utilior elle et benigmer.

• Practica, Deus illi Coningest paravetat ido-

neach; dicificram feilicer, probificmin, amancifi-

HEALTH

6. De Honoribus Ejus & Dignitatibus.

Honores, Titulique ac Dignitates, quæ a Maximis Regibus, Jacobo, & utroque Carolo, in illum, partim ut præterita Ejus servitia decorarent, partim ut ad nova in suturo præstanda animum adderent, collatæ jam suere, sunt hujusmodi.

no sexto, quo tempore Henricus Princeps, Jacobi Regis Filius natu maximus, Wallia Principatul inaugurabatur.

2. Ab eodem Rege, post aliquot annos, creatus est Mansfeldia Vicecomes, & Baro de Bolsover.

3. A Serenissimo Carolo I. constitutus est Prin-

4. Custos regii Saltus, Sherwood vocati:

5. Prafectus Militia in Provincia Derbiensi:

6. Caroli II. dum adhuc juvenis, Rector: &

7. A secretioribus suis Confiliis:

8. Item Gubernator Oppidi Novocastrensis, & summus Militiæ Præsectus in Comitatibus Lincolniensi, Rutlandiæ, Staffordiensi, Leicestriensi, Warwicensi, Northamptoniensi, Huntingdoniensi, Canta-Aaa2 brigiensi,

brigiensi, Norfolciensi, Sussexia, Essexia, & Hartfordiensi; ut et Provinciis Borealibus, sicut in præcedentibus suse declaratum est.

9. Insuper eidem Regi visum est illum adhuc illustriorem facere; primo, titulo et insignibus Comitis Novi-Castelli, Baronisque de Bothall et Hepple; deindeque,

10. Marchionis Novi Castri.

Monarchæ, Caroli II. in Equestrem Periscelidis sive Garterii Ordinem adscitus est, quo tempore exulem agebat in oris transmarinis. Qui Honos adeo insignis est ut in eam Societatem potentissimi quique Orbis Christiani Principes cooptari, instar maximi honoris duxerint: & jam a prima institutione, in hunc Ordinem (qui e viginti sex Equitibus constat) Reges adscripti suerint plus minus xxii. Præter Angliæ Reges, qui ejusdem Præsides sive (ut vocant) Supremi habentur; ut Duces, & alios maximi nominis taceam plurimos.

12. Et post reditum suum in Angliam, constitutus est Justiciarius in Eyre, hoc est, Itinerans, per omnes Angliæ Provincias Septentrionales ultra Trentum summen. Hujus Ordinis viri, qui omnes e prima Nobilitate deliguntur, tam de Placitis Coronæ Regiæ,

Regiæ, quam de Communibus Placitis, infra Comitatus illos quibus assignantur, dijudicant.

13. Denique Illustrissima Ducis Novocastrensis dignitate auctus est, cum amplissimo gradu Comitis de Ogle.

7. De Educatione Ipsius.

Fuit Educatio Domini mei Ortu suo dignissima; Nobilis natus, nobiliter educatus. Ad Scholasticam Eruditionem Animum non magnopere adjunxit. Missus enim Cantabrigiam, in Collegio St. Johannis, temporis aliquantum trivit; ubi Tutores omni diligentia sua parum prosecerunt, quin Ille ludis quam libris plus attenderet. Pater itaque, vir sapiens & lenis, eum passus est obsequi Genio suo: Alterum vero Filium, Carolum, cujus perspexit indolem Literis aptiorem, ad studia liberalium Artium, quantum potuit, excitavit.

Inaudierat forte Carolus Pater, Adolescentem quendam, Novocastrio propinquum, emisse sundum, cum Iste eodem tempore comparasset sibi puerum Citharistam quinquaginta libris, Equum generosum eodem pretio, Canem vero libris duabus. Qua de re, subridens, dixit: Sane, si Guilielmum meum tam

Bbb avarum

avarum esse scirem, ut pecunias suas fundis emendis collocaret, Illum band dubie experedare vellem. Verum enimvero Novocastrius, præ cæteris omnibus, ad Equos sternaces domandos, atque ad Arma tractanda ferebatur. In hac pugnandi Arte, a Carolo Patre, peritissimo sui sæculi Magistro, edoctus fuit: in illa Equitandi, diversos habuit præmonstratores, & præcipue Dominum Antonium ab Equite Regis, quo nemo poterat melius. Adeo autem deditus suit istis Artibus, & assidue exercitatus, ut Ipse cito in Magistrum scientissimum evaserit. Quo plurimum delectatus Pater optimus, spem inde concepit magnarum rerum, magisque ac magis aluit: quod Filium suum & Hæredem, in via virtutis Heroicæ quam Ipse præiisset, progressus facere natalibus suis atque indole dignos observabat.

8. De Ingenio ac Judicio.

FAteor Dominum meum in Scholasticis studiis lauream Fratri suo, D. Carolo Cavendisso concessisse. Est autem Illi a natura insitum Ingenium Excellens, profundo conjunctum Judicio, quo rerum intima scrutatur; ut constat ex antedicto Equorum Armorumque regimine, quo præstat omnibus ante se quotquotquot sunt mortalium. Fateor Illum in Mathematicis non esse versatum Artibus: at Ingenium habet Mathematicum, & naturali Rationis vi multa demonstrare potest acutissime. Est etiam tam Naturali Philosophia excultus quam Morali, non legendo, sed meditando atque observando; qua via non pauca Axiomata invenit.

Denique, naturalem ingenii facultatem ostendit amor Poetica; in qua, si Lyricam & Dramaticam velis, nulli ætatis nostræ dicendus est inferior. Comædiæ Ejus magnum indicant judicium ac rerum usum. Nam in eis elucent illa duo præcipua, Sales & Mores. Nempe institutum illi suit, exponere & deridendam præbere stultitiam humani Generis nec non vitiorum turpitudinem; & virtutis decus in apricum proferre.

9. De Indole & Moribus.

Novocastrius merito comparari potest Imperatori Tito; qui propter Morum suavitatem dictus est Humani Generis delicia. Quamvis enim Ille experientia doctus bene intellexit se non posse omnibus placere (cupiunt enim contraria;) ea tamen est indole ac Lenitate, ut doleat, cum homines male moratos immerito Ei succensere videt. Nam & di-Bbb2 ligit

diligit amicos, nec odit inimicos. Fidelis Subditus, Maritus bene volens, Pater amans, Generosus Dominus, constans Amicus.

Pietas erga Parentes ea fuit, ut (me audiente) dixerit; Si Deus illis vitam prolongare dignatus effet, se quequo modo, vel mendicando, victum suum libentissime petiturum suisse.

Verax est ac Justus, dictis factisque: nec quicquam sibi proponit humile & abjectum, sed recta omnia & honesta petit.

Neminem ex rumore condemnat, sed certis testibus: neque tam verba æstimat, quam sacta: non obliviscitur servitii veteris quo pecuniæ parcat: præsenti ossicio præsens apponit præmium.

Affectuum suorum vere dominus est. Quod reipsa patuit, cum tot haberet malignos, persidos & ingratos homines sibi condonandos. Quos magna patientia vicit: & contra malorum inimicitias bonorum judicio se et amore consolatur.

Superbiam odio, Humilitatem ac modestiam amore prosequitur. Animo est erga Advenas civili, erga Sodales benigno, erga Omnes humano. Precedentiam non curat, nisi Cæremoniæ causa: Inferioribus aperire caput, et facilem dare accessum solet, eosque alloquio suo non dedignatur.

Nunquam

light

Nunquam aspernatur cujusquam Petitionem: nec tantum accipit, sed et, re intellecta, justum et (si res ferat) favorabile responsum reddit.

Veniam prompte, præmia dat liberaliter: Virtutes fingulorum laudat, Errores filentio tegit.

Charitate & Misericordia abundat erga miseros ac indigentes: Clementissimus est in Delinquentes. Adeo ut, cum Ductor erat magni Exercitus, nollet unquam adesse vitæ necisque judiciis, sed multis a Concilio Bellico ad mortem damnatis vita donaret. Inde, monitus facilistatem suam aliis esse occasionem peccandi, hilariter respondit: Si delinquentes omnes suspendere velitis, Mibi certe ad pugnandum restabunt nulli.

Virtutem agendo magis, quam loquendo declaravit: pugnandi Sciens, non gloriandi.

Quam procul ab Ostentatione sit, re præclare gesta, testatur insignis illa Victoria ad Atherton Moor: a qua rediens, noluit Eboracum intrare cum tubarum clangore, sed cum silentio. Quod fortasse vitio ducitur ab iis, qui laudi propriæ militant., & digito monstrari pulchrum putant, etiam nihil merentes.

Ut finiam. Nulli vitio, quod sciam, obnoxius est: excepto, quod scemineo sexui paulo suerit addictior. Quod quidem, an damnandum sit, comp-

Ccc tis

tis Juvenibus eorumque dominis formosculis judicandum relinquosi, aballatati est de bel alcase municipal

10. De Corporis Habitu, Gestuque.

forar) favorabile responsing results.

ntadum refabum unth.

Orporis quidem Figura scita est, & secundum proportionem exacta: Statura justa, & moderata: Complexio Sanguinea.

Gestus autem is est, ut Generosis omnibus in exemplum proponi possit; adeo venustus, ut nihil supra. Nihil in eo affectatum, nihil coactum. Habet tamen aliquid Gravitatis comitati associatum, ut ames simul & reverearis.

-suche oball. De Sermone & Colloquiis.

Sermo Gestui non dissimilis: liber, & inassectatus; utilis, dulcis, ingeniosus. Novit, simul & jucunda & idonea dicere vita. Responsiones subitæ & acutæ. Non placent Ei disputationes dubiæ, aut orationes anxiæ ac meditatæ. Amat colloquiis immissere narratiunculas amoenas, lepide & acriter dica, & Auctorem suum semper nominat: neque vult sibi ullo modo alieni ingenii laudem arrogare.

Oxod quidem, an dannandum fit, comp-

12. Dc

14. De Ohlutife Ned ict & E ereitiis.

IN Vestibus, mori publico se accommodat, nisi Vestitus in usu positus molestiam pariat, minusque aptus sit Nobilium virorum Exercitiis. Mundus, nitidusque est. Unde, longiuscule circa amicum moratur: non ut molles tamen, & essominati. Interulam serme mutat quotidie, et quoties exercitio utitur, aut calidior solito est,

Iple, magna cum votaid odingilla Eques Remices

tur tamen Spectaculo Armagororum luorum, cuos

Quod ad Diatam attinet; ea parça est & moderata. Nunquam edit aut bibit ultra portionem præscriptam, ut Naturæ satissaciat. Mensæ accumbit semel tantum in die; ubi sumit dup cervisiæ tenuioris pocula, unum initio, alterum in sine mensæ, & paululum vini Hispanici in medio prandii. Tantulum vini cum buccella panis est Ei pro jentaculo. Cœnam facit ex ovo, cum haustu cervisiæ tenuis. Hæc illa est Temperantia, cujus benesicio salvus & sanus ad hunc ætatis suæ annum septuagessimum tertium vixit, & victurus est multos adhuc annos. Ita Deum precor ex animo.

Ccc 2 14. De

14. De Oblectamentis Ejus & Exercitiis.

Blectamentum Ejus præcipulum fuit olim Regimen Equorum, et Armorum tractatio. Quibus Artibus exercere se solebat in singulis diebus: donec Ego percipiens, Illum incalescere adeo ut facile frigusculum contraheret, persuasi ut rarius equo uteretur. Interim ab armorum usu non destitit. Quanquam autem Ipse a Regimine abstinet, delectatur tamen Spectaculo Armigerorum suorum, quos Ipse magna cum voluptate, in illa Equos sternaces regendi Arte, instruit et exercet. Artem vero Gladiatoriam (in qua Methodum habet et præcepta supra omnes alios, etiam peritissimos, suopte ingenio et exercitatione inventa) neminem unquam edocuit, nisi Ducem hunc Buckingbamiensem, cujus Guardianus erat, et illud Filiorum fuorum par (æ, & paulukun vini Hispanici in medio polidon

dit, Poeticam, Architecturam, et similia.

tenuis. Hac illa elt Temperantia, cujus beneficio falvus & fanus ad hune atatis fux annum feptuagesquapterium vixit, & vidurus est multos achue

annos. Ita Deum precor ex animo.

Ccca 14 De

olamicanis lundo

15. De Prosapia Ejus

Fidem Ego meam (memini) in ipso hujus opusculi exordio obstrinxi, me paulo susius quandoque dicturam de Novocastrii Genealogia. Æquum igitur, &, absoluta jam utcunque Ipsius vitæ Historiola nostra, peropportunum videtur, nunc tandem promisso satisfaciam.

Genus quidem per longam Majorum seriem ducit ab antiqua & prænobili Familia de Gernon, in Comitatu Suffolciæ, quondam florentissima: ut a Gamdeno nostro memoriæ proditum est in descriptione sua Comitatus Derbiensis. Sed cam & Mihimet longum foret, & Lectorum etiam patientissimis forsitan grave, si ortum Ejus a tam longe præteritis sæculis deducerem: relicto Fecialibus, quorum magis interest, eo negotio, nonnullos tantum ex Majoribus Illi cum tempore, tum sanguine proximis enumerabo.

Avum, Paterno ex stemmate, habuit Guilielmum Cavendisium, Equestris Ordinis virum; qui & a secretioribus Consiliis, & Cameræ Thesaurarius suit Maximis Regibus, Henrico VIII, Edvardo VI. & Maria Reginæ: quibus mune-

ribus summa cum prudentiæ ac integritatis laude persunctus est. Hic duas duxit Uxores: quarum Prior eum binis tantum Natis auxit; ex Altera vero, cui Elizabetha nomen erat, Filios tres suste cepit cum quatuor Filiabus, quarum una, in ipso vitæ exordio, extincta est.

Elizabetha ista, Generosi viri, Johannis Hardwic de Hardwic in Comitatu Derbiensi Armigeri (de quo honorificam fecit mentionem Camdenus in historia Comitatus ejus) filia, viris quatuor succesfive nupsit; primo scilicet Generoso cuidam viro, Barlow nomine, quem adhuc impuberem nec gignendæ proli satis maturum immatura mors abstulit; Uxorculæ nondum delibata virginitate: deinde Guilielmo Cavendisio Equiti Aurato, & Novocastrii nostri, ut modo dictum est, Avo; qui senectutis limen jam tum attingens, illiusque (nam pulcherrima erat) amore exardescens, ipsam sibi in Uxorem accepit. Quin & post nuptias etiam tantopere adamavit, ut, quo ejusdem gratificaretur desiderio inter suos vivendi, Terras Patrimoniales in partibus Angliæ Meridionalibus sitas divendidenit, sedemque fixerit inter Derbienses. Ubi magnificas Ædes, nomine Charsworth infignes, extruere inchoavit. De admirando isthoc Ædisicio ita Cam-

denus

denus, loco supra citato: In tam longo tamen decursu (de Trenta flumine loquitur) nibil quod Suspiciat babet præter Chatsworth, ædes sane amplas, elegantes & suspiciendas, quas Guilielmus Candish sive Cavendish, Eques auratus, e nobili, & antiqua familia de Gernon in Suffolcia oriundus inchoavit, & clarissima ejus Uxor, Elizabetha, que nunc Salopiæ Comitissa, maximis impensis (nempe, ut audivi, 80000 libris) nuper absolvit. Maritus enim, morte præventus, finem operi imponere non potuit. Reliquit autem filios tres, totidemque filias, eo conjugio genitos. Elizabetha vero, post aliquot inde annos, denupsit Guilielmo St. Lov, satellitibus Elizabetha Reginæ præposito, Grandique Anglia Promo: eoque sine ulla prole demortuo, uxorem se dedit nobilissimo viro, Georgio Salopiæ Comiti, qui cam nunquam im-Usocon habed Elizabetham, Garlish prægnavit.

Postquam liberi a dicto Guilielmo Cavendisso geniti ad pubertatem plenam adoleverunt; Eorum maximus natu, Henricus, matrimonii fœdus quidem peregit cum Domina Gratia, modo memorati Comitis Salopiæ (ex priori conjugio cum Gertruda Thoma Manners, Rutlandia Comitis nata) filia natu minima: sed aversae Junoni non litaverat; otio

Ddd 2

nam de vita migravit infætus.

Secundus vero, Guilielmus, postea Devonia Comes, Uxores habuit duas: quarum prior eum & magnæ Hæreditatis fortuna, & liberis aliquot (qui tamen primo ætatis flore extinguebantur omnes, præter filium unicum, qui paterno ex nomine Guilielmus itidem ac Devonia Comes audiebat) beavit: Altera vero vidua suit Edvardi Wortly, Militis; ex qua unicum suscepit filium, qui prima fraudatus juventa occubuit.

Superstes autem Guilielmus primo genitus connubio, & post mortem Patris Devonia pariter Comes, Christianam Dai Edvardi Bruce, natione Scoti, filiam in Uxorem duxit, ex eaque suscepit tres omnino liberos, duos puta mares, & unam fœminam. Horum Primogenitus itidem Guilielmus, qui hodie vivit, tituloque Comitis Devonia merito gaudet, Uxorem habet Elizabetham, Guilielmi Sarisburiensis Comitis filiam natu secundam: ex qua suscepit filios duos unamque filiam. Horum primogenitus, ex paterno avitoque nomine Guilielmus, Uxorem accepit filiam natu secundam Jacobi Ormondia Ducis Illustrissimi, ac Proregis Hibernia: Alter vero, nomine Carolus, prætextam nondum deposuit. Anna autem filia haud ita pridem nupta erat filio primogenito Ddds man

nito Caroli Comitis Warwicensis: sed sterile conjugium erat, intra primum a nuptiis annum Marito moriente. Alter vero in prælio quodam contra nuperos Rebelles gloriosa morte occubuit:

Filia prædicti Guilielmi, & hodie florentis Comitis Devoniæ soror, nupsit Roberti Warmicensis Comitis silio primogenito: eique peperit unicum silium, qui in conjugio quidem, sed sine prole ulla decessit.

Carolus, supra memorati Guilielmi Cavendisii silius natu tertius, & Novocastrii nostri Pater; duas Uxores duxit: siliam nempe ac hæredem Thomæ Kidson, Equitis aurati, quæ primo connubii anno sterilis extincta est: & non semel a nobis supramemoratam Domini Cuthberti de Ogle siliam, quæ post mortem sororis suæ, Jana, Comitis Salopiæ Uxoris, sed insæcundæ, hæreditario jure in Patris bona & honores successit. Ex hac autem Carolus tres silios progenuit, quorum primus mortuus est, quasi venisset in mundum ut exiret; secundus, Deminus meus est; postremus vero nomine Carolus; thalami expertem jugalis vitam traduxit, et ætatis suæ anno sexagesimo tertio satis concessit, cujus mortem supra deslevimus.

Fuit autem Novocastrius noster bis Maritus; E e e primo primo Elizabetha, Guilielmi Basset de Blore in Agro Staffordiensi Armigeri siliæ ac hæredis; ex qua sustanti cepit decem liberos, sex nempe mares, quatuor see minas: quorum quinque, quatuor puta silii, et una silia, morte præmatura intercepti sunt; reliqui vero ad maturitatem pervenere.

Horum primogenitus, Carolus scilicet Mansfeldiæ. Vicecomes, thalami sociam sibi comparavit siliam unicam et hæredem Domini Richardi Rogers, maximis fortunæ muneribus dum vixit donati: ex eaque unicam suscepit siliam, quæ ubi cæpit vivere, desiit. Ipse quoque sine ulla alia prole adhuc juvenis decessit.

Henricus vero, natu secundus, & nunc Comes de Ogle, Franciscam, nobilissimi viri, Guilielmi Pierrepont, siliam sibi consociavit: atque ex ea jam accepit tres silios cum quatuor siliabus. Filiorum duo priores abortivi suere: tertius, Henricus, Mansfeldia Dominus, etiamnum vivit. Filia autem sunt Elizabetha, Francisca, Margareta, Catharina.

Novocastrii vero Filiz tres nobilissimis viris in matrimonium collocatz sunt: primogenita scilicet Dno. Carolo Cheiney, Armigero, e przenobili & antiqua Familia oriundo; quem uno mare ac dua-

oming

bus

bus foeminis parentem fecit. Secunda vero Johanni, tum Baroni de Brackly, nunc Comiti de Bridgmater; quæ puerperio extincta reliquit quinque filios unamque filiolam. Horum filiorum primogenitus, Johannes Dominus de Brackly, uxorem habet Dominam Elizabetham, unicam prolem Jacobi Comitis Middlesexia. Tertia denique, nomine Francisca, Oliverio Comiti de Bullingbrook nupsit; nondum tamen peperit.

Cæterum Novocastrius ipse, annis aliquot a prioris uxoris suæ sato elapsis, Me quoque assinitate
sua dignatus est: sed ita Summo rerum Satori
visum, ut Charissimum Dominum meum nulla
hactenus prole beaverim. Fui vero silia Thoma
Lucas, Armigeri, & ædium prope Colcestriam sitarum S' Johannis vocatarum Domini. Ita se habet Genealogia trium Filiorum, quos Guilielmus
Cavendisus, Novocastrii ex paterno stemmate Avus, progenuit. Restat nunc Filiarum quoque
progeniem breviter percurramus.

FRANCISCA, natu maxima nupsit Henrico Pierrepont de Holm Pierrepont, in Nottinghamiensi Comitatu, Armigero: quem duobus siliis auxit. Horum Primogenitus in ipso exordio vitam conclusit. Alter, Robertus, postea Comes Kingsto-Ee e 2 Stonie

stoniæ super Hullam, Uxorem duxit Gertrudam, siliam natu maximam & cohæredem Henrici Talbot, silii quarti Georgii Comitis Salopiæ: ex eaque suscepit quinque silios & tres silias; quorum Primogenitus, Henricus, nune Marchio Dorcestriæ, duas habuit uxores; Geciliam nempe, Domini Bayning Vice comitis siliam natu maximam, ex qua plures accepit liberos, quorum duæ tantum supersunt siliæ; Anna, quæ nupsit Do Johanni Ross, unico Comitis Rutlandiæ silio; & Gracia, quæ virginitatis amorem intemerata colit: & deinde Catharinam, Jacobi Comitis Derbiensis siliam natu secundam, ex qua etiam utriusque sexus liberos, sed brevissimæ vitæ omnes, suscepit.

Guilielmus vero, ex dictis Kingstonia Comite ejusque uxore Gertruda, prognatus, in uxorem duxit unicam filiam ac hæredem Thomae Harries, Equitis aurati: suscepitque ex ea decem liberos, quinque mares totidemque seminas; quorum quatuor,
binis nempe utriusque sexus, vitæ prologus in Epilogum transiit; reliqui hoc ordine nati sunt.

1. Robertus, qui matrimonio copulatam sibi habet siliam & coheredem Jobannis Evelyn, Equitis aurati; & ex ea jam accepit tres silios cum una silia.

2. Georgius

- 2. Georgius } ambo etiamnum Cœlibes.
- 3. Gervafius S
- 4. Francisca, Henrici Comitis de Ogle, unicique filii Domini mei, Conjunx, ut supra dictum est.
- 5. Gracia, quæ Gilberto Comiti de Clare nupta, eum duobus filiis & tribus natis auxit.
- 6. Gertruda, adhuc innupta.
- 7. Franciscus, qui ex Elizabetha, Dni. Bray filia, Uxore sua, suscepit filium unum; Annæ Henrici Murray Generosi filiæ Maritum: & unam filiam, quæ desponsata est Guilielmo Paget, Guilielmi Paget Baronis filio natu primo.

Ex tribus prædicti Kingstoniæ Comitis filiabus Prima, nomine Francisca, nupsit Philippo Rowleston Generoso: Secundæ, nempe Mariæ, cum inciperet vita, finem mors attulit: Tertia manet innupta, & Elizabetha appellatur.

Filia natu secunda Guilielmi Cavendicii, Eliza. betha scilicet, nupsit Comiti Lennoxia, Jacobi Regis Avunculo: quem unica auxit filia, Domina Arabella; quæ contra Jacobi Regis voluntatem (fuit enim post sobolem Regiam Imperii Britannici hæres) nupsit Guilielmo, Hertfordiæ Comitis silio natu secundo; ac propterea Turri Londinensi in custodiam tradita, inibi mærore extinguebatur.

> Fff Maria

Maria vero, filia natu postrema, Maritum habuit Georgium, Salopiæ Comitem: eumque auxit quatuor filiis, quibus omnibus vitæ sinis juxta & initium suit: & tribus siliabus. Quarum

Prima, Domina Maria Talbot, Guilielmo nupsit Pembrohiæ Comiti; eumque (post octodecim a nuptiis annos) unico silio, qui vix perannavit, parentem secit.

Secunda, nomine Elizabetha, nupsit Henrico Gray, deinceps Comiti Cantiano; sed sterile conjugium suit.

Postrema, cui Aletheia nomen, nupsit Thomæ Howard, Comiti Arundeliano, primario Angliæ Comiti & Mareschallo: quem duobus siliis auxit, Jacobo scilicet, qui media juventa ex humanis demigravit in terris transmarinis; & Henrico, qui Elizabetham duxit, Esme Stuarti, Leunoxiæ Ducis siliam; & ex ea plures suscepit silios unamque siliam. Horum Primogenitus est Thomas, quem Regis nostri Caroli II. benignitas haud ita prisus Majores olim investiebantur; quæque omnium apud Magnates nostros maxima est, si eam excipias, qua Regiæ tantum soboli debetur.

Atque hæc quidem de Charissimi Domini mei

ac Mariti Prosapia, quam ab Avo Ipsius paterna ex parte deduximus, dicta sunto. Quod ad eos spectat, qui a Catharina, Cuthberti Domini de Ogle silia, Matre Ejus, genus suum ducentes, Ipsum necessitudine attingunt; prosecto tot sunt, ut iis viritim recensendis ne integra quidem dies sufficiat. Vix enim ullam ex nobilioribus Familiis in Northumbria aliisque Septentrionem spectantibus Provinciis inveneris, cui Novocastrius noster non sit vel illa cognatione conjunctus. Addam igitur hoc unicum; Nobilitatis esse Eum adeo antiquæ, ut jus suum ad Patriciam Dignitatem (Peerage nostrates vocant) potest vel ab initio regni Regis Edvardi IV. deducere.

oliquests de neve silges d'inimitées 17.558 MONEY THE CONTRACT OF LINE AND ASSESSMENT OF THE PARTY AND te Det qui a Certarina Certilizati Domin 550 51 Carthar Dies seed found and Arrib en mis of andre and the project of the second is viriis the implicit of the state of the interest of the inioibil sinitas i adinoilviva co a fir tais tiez TON ! melian in the mass of the second section with the some many was A specie migilar to Augustan Brigaria apirta es musulas

citi

LIBER QUARTUS,

Continens

GUILIELMI

DUCIS

NOVOCASTRENSIS.

Dica & Responsa

Acute, Prudenter, Fortiter :

Ex Ipsius ore accepi,

Cum Appendicula.

I.

UI Opes Regni penes se habent, habent illi animos Populi manusque sibi paratissimas.

II

Ille magnus est Monarcha, cui suprema est po-Ggg testas testas Ecclesiæ, Legum, Armorum: Sapiens ille, qui subditos suos ad Negotia assuescit & ad Rem faciendam; qui Negotiorum ac Mercatorum privilegia adauget, Commoda promovet: quibus & Ipse Rex opulentior evadit.

III.

Prudentiæ pars est non minima, Desiccatores paludum animare. Terræ enim demersæ, idoneæ tantum sunt ad Anates alendas palustres: desiccatæ vero, læta præbent pascua Pecori, Hominibus varios fructus & frumenta.

IV.

Princeps, sine viribus bene ordinatis, precario regnat.

V

Non est ex usu summis Potestatibus, ut Civitates earum plus quam Ipsæ valeant.

VI.

Pæne armati sunt magni Principes, quando Cives sine Armis degunt, nisi ingruant Bella Externa.

mos Para IIV mulque fi

Princeps est Ditissimus, qui Crumenæ Dominus est: Validissimus, qui Armorum Dominus est: Sapientissimus, qui Crumenæ parcere, Armis uti, opportune potest.

VIII.

eremus Com. IIIV deedleut appis non pau

Oportet Eximios Principes Militibus per se & de suo solvere stipendia: Namque omnes Homines marsupium sequuntur: Ita potestatem tam Civilem quam Militarem sibi retinebunt integram.

IX.

Operam & studium suum impendant Inclyti Monarchæ, cognoscendis Hominibus potius quam Libris legendis. Res enim omnes agendæ sunt inter Homines.

X

Principis interest, Externa Commercia pro virili augere: quia nullum Regnum aut Respublica potest absque istis ditescere. Ubi vero subjectorum res sunt angustæ, Principum proventus non sunt ampli.

in mel que up mXI.

Commercia mel inferunt in alveare, b. e. divitias in Fiscum: Cum aliæ Artes (ut vocant) liberales plerumque sumptui magis sint quam lucro.

XII

Non tam intemperies Cœli causa est penuriæ publicæ, quam Commercii desecus. Nam vilitas Mercium indicat declinationem Commercii: quoniam ista vilitas indicat dissicultatem nummariam. Imo, si Auri & Argenti sodinas domi, soris autem Ggg 2 nihil

nihil haberemus Commercii, deessent nobis non pauca Publico necessaria. Atque inde patet, nullam posse gentem sine Commercio bene beateque vivere. Sic voluit Deus & Natura, omnem Terram non omnia ferre.

XIII.

Mercatores exportando plures merces quam important, b. e. Vendendo plus quam emunt, pecuniosam faciunt Rempublicam aut Regnum, cui nul læ sunt Fodinæ: At vero, Ubi Fodinæ reperiuntur auri & argenti, ibi Mercatores Emaces sunt magis quam vendaces, ut rebus bonis atque necessariis Patriam suam instruant ornentque.

XIV.

Pecuniam adulterare, aut pretium ejus augere, videtur dolus esse Principum quorundam, qui ad inopiam redacti sunt; & plus damni in posterum, quam in præsens lucri, adseret.

XV.

Commercium cum Exteris, frequentes efficit Navigationes: Frequentes autem Navigationes, homines Artis nauticæ peritos reddunt: Nautæ periti, funt Insulæquasi Murus aheneus.

XVI:

Confilis: denique adIVIXI, quodeunque munus

Potentissimus est Monarcha, qui maxime pollet Navibus. Ideoque Principis interest, Vicinos suos expatriores Prædicationes. Ita minus estet Sedismissiones

XVII.

Politicos, sive Consiliarios sapientes, oportet intelligere Leges, Consucrudines & Commercia Regni, ac certiores sieri rerum apud exteros gestarum, & consiliorum; nec non perspicere Factiones domesticas. Præterea opus habent Thesauro & Armamentario bene instructo.

Que plura sunt Distrix statu Ecclesiastic

blus Devotionis.

In Regno, vel Civitate, maximi res momenti est, Cura Juventutis recte instituende, ut mature discat Superioribus parere, deinde Inserioribus imperare, & Rem gerere prudenter.

XIX.

Sapienter facit illa Respublica, in qua mos obtinet educandi idoneos homines ad Politica. Ita, ut primum in Academiis annos aliquot exigant! dein Juri Civili & patrio dent operam: tum Secretarii munere sungantur in Comitatu Legati alicujus peregre milli: tum etiani Oratores agant apud exteros & Residentes: postea sint Principi a Sigillis, aut Hish Con-

Confiliis: denique ad aliud quodcunque munus publicum evocentur. Monarcha ... Potentifinus est Monarcha ... Tratessove munus

Navibus, Ideoque Prince Marin Vicinos fude Quam vellem (aiebat) plures effent Precationes, pauciores Prædicationes. Ita minus effet Seditionis, plus Devotionis.

Politicos, five Confilix Appientes, oportet in

Formandam dixit, simmandamque teneram atatem Institutione Catechetica: Eosque ad Scholarum & Collegiorum regimen eyehendos, qui Sapientia non minus quam Dodrina præluceant.

premario bene influedIXX

Quo plura sunt Dissidia in statu Ecclesiastico & Civili, eo magis omnia ad ruinam vergunt. Quapropter, & in illo Controversia, & in isto Lites summo opere aut pracidenda sunt, aut supprimenda.

XXIII.

Qui clavo Reipublicæ affident, si in varias partes, diversasque sactiones abeant; magnum impendet publico periculum.

Jul Civili & patrio AVIXX

Si quid, inquit, in istis rebus mei sit judicii, Controversiarum Libros scribi velim Latina lingua, ut a Doctis solis intelligi possint. Nullas Ego, dispudispu-

disputationes probo, nisi in Scholis; ne vulgus in contratia scindatur studia. Sunt enim Disputatia ones & Controversiæ, quasi Civile quoddam Bellum, calamis quidem gestum, sed qui facile vertuni tur in gladios. Quod precandi Formulas attinet. vernaculo scribantur sermone. Anathema ne vibretur in leviuscula. Plebem suam leniter tractent Clerici; non inflati, non queruli.

program derruit con .NXX 1 meto. Cæremoniæ, cum in se ne hili quidem sint, omnia possunt tamen: Absque iis enim nullus esset Ordo, nulla Ordinum distinctio in Ecclesiastico Statu, vel Civili, hadog an gell and and

que & Arres, & K. K. W. iplant farram testam

Ordines & Professiones suis coerceantur limitibus: nec immisceat se quisquam alienis rebus, ne tandem fequatur Confusio

are ordered to the little diversas diversas

In Regimine bene constituto Cautio est, ne qua Professio turgeat, aut excrescat nimium: ne & ipsa Professio numero vilescat, & oneri sit Reipublicæ. Moderata durant.

De l'eurociniis S.IIIVXX is dicelle Severiere

Tributa ne superent Opes populi: id enim Seditiones & Bellum Civile parit. Innumera pau-Hhh 2 perum blumbly.

defautition de preison qui de proposition de propos

Gravia onera, villicis imposita, Nobiles & Gev nerosos deprimunt. Quid enim? Domini sund dorum, ex reditibus aluntur. At villici ad paupertatem detrusi non sunt solvendo.

Leges, Religio, Eloquentia non valent ad Regna conservanda sitte Armis. Hac sunt illa, quae rite tractata Regem populumque tutantur; Legest que & Artes, & Religionem ipsam sartam tectam conservant.

tibus: nec immisseat sixxixiam: dienis telus, ne

Aquivocationes, neque in Legibus usurpanda, nec omnino in rebus Théologicis. Ista diversas pariunt opiniones, ad Conscientias inquietandas: Illa, lites diuturnas, ad res cujusque privatas interplicandas. Utraque autem Publico periculosas XXXII.

De Latrociniis & Homicidiis dicebat, Severitatem se præponere Misericordiæ: quontum padeorum suspendio, multorum Animae & Crumenae conservantur.

lvices noftras in NaviMIXXX pue confidunt: Hose

Multitudo Legum illaqueant populum, potius quam juvant.

Mobiles & GenerAIXXX Regni magnam fibi

panda.

occupation of Placette 1.VXXX inquerum quodatrana

Vicecomites aiebat nonnullos minorum Gentium, in hoc Regno Anglicano, vestitu insigni & lauto apparatu, uno Vicecomitatus sui anno, impensas fecisse adeo ingentes, ut perpetuam in Familias suas intulerint Egestatem.

XXXVI.

Quod Navalia spectat; Rebelles suo tempore inæstimabile dicebat intulisse Regno damnum, Æsculetis exscindendis. Quamvis enim Materia ædisicandis Navibus aliunde peti posset, nulla tamen Robora duritie & magnitudine comparanda cum Robore Anglicano; quod in schidia non dissilit. Omnes igitur omnium Gentium Naves, Anglicanis longe cedunt. Quapropter, magni interest Reipublicæ, ut assignentur Terræ roboribus serendis aptæ, in quibus serantur glandes, inde transferantur teneræ propagines: quod erit Navibus seminarium, Regno huic utile, ut nihil supra. Quia

lii

vires

vires nostræ in Navibus præcipue consistunt: Hæc Insulæ quasi Moenia sunt & Munimenta.

XXXVII.

quam juvant

Nobiles & Generosi hujus Regni magnam sibi secerunt injuriam, eximendo se ipsos (superbiola quadam) ex numero Justiciariorum & Juratorum. Ita sit, ut Plebeiis serme relinquatur quodammodo Judicium de Fortunis hominum, imo & (quo nihil majus) vitæ necisque Potestas.

apparatu, uno Villyxxx ini anno, impenías

Non agit prudenter, qui viros nullarum Fortunarum, nulliusque Nominis, Præsectos aut Duces, terra vel mari, constituit. Tales etenim inopia laborantes donis facile corrumpuntur, & fidem solvunt. Certe, sunt illi ad injustas Exactiones nimium proclives, quod populo magnum est Gravamen. Præterea, hanc ob causam evenit, ut Nobiles & Generosi viri, invidia aut indignatione moti, erumpant in Factiones, ad mutan_ dum Reipublicæ statum. Quapropter, optimum est, Viros opulentos & honoratos (saltem Generosos) ad Præfecturas extollere. Qui ad Magna nati sunt: & vitam suam Famæ Fideique postponere solent. Quod si forte desit iis Rerum agendarum peritia, suppleri illa potest Substitutorum Magconfiliis & experientia.

XXXIX: maying be many

Magnorum Principum est cogitare, prius quam aliis Bellum inserant, an omnia ipsis suppetant ad Bellum gerendum necessaria. Nam, nisi hæc adsint, pacem inire præstat, Honore salvo, quam Bello contendere periculosæ pleno aleæ. At si Apparatu abundent, haud dubie Hostes in suas leges cogere possunt.

XL.

Facilius est, Regno aut Statu turbato, Fæcem populi seditionibus incendere, quam tumultuantes ad obsequium & sidelitatem revocare.

XLI.

In Regno, ubi populus est ad rebellandum pronus, nulli Magistratus aut Præsecturæ venales sunto. Emptores enim extortores erunt, & lucri appetentes, quo possint expensas resarcire; sed & iidem privati commodi quam publici studiosiores, Rebellibus se libenter adjungent. Qualia sunt Acquisita, talia sunt Principia. Omnes igitur Magistratus, Judices, Præsules, Præsecti, Rectores qualescunque, tam in Ecclesiastico statu quam in Civili, eliguntor virtutis causa; nempe Sapientiæ, Fortitudinis, Pietatis, Justitiæ, Probitatis, Fidelitatis. Hi tales haud dubie ad Commune Bonum

Iii 2 quam

quam ad privatum attentiores erunt.

Magnotum Princip.IIIX contare, prits quar

Lib. IV.

Populo ut placeat, apprime utile est Principi, Ferias ei frequentes ac Ludos concedere, quibus Ipse nonnunquam spectator adesse dignetur. Ita siet Princeps Amor & deliciæ populi: Populus innocuis occupatus exercitiis, ingenio erit magis liberali, & seditionibus minus obnoxio.

XLIII.

fignant utilia potius quam honesta.

ad objequient & fil.VILX revocere.

Magnanimos decet Principes adsciscere sibi Domesticos, Nobilitate Generis, Divitiis, Virtute claros: qui opibus suis & potentia Regiam ornare Majestatem, atque Auctoritatem tueri possint.

XLV.

Nobilitas paupera, factiosa: Multa, onerosa. XLVI.

In Monarchico Regimine, pro Republica est, qui pro Rege est: nam si Corpus a Capite distrahatur, perit Salus, & ipsa Anima pacis extinguitur.

XLVII.

Aberrant longe, inquit, a reca Regendi via, qui

qui Negotia Status permittunt in Novellis divulgari: quibus agitantur plebis Animi, fiuntque rerum supra captum suum curiosi, suarum negligentes. At vero rectissime faciunt Consiliarii & Senatores, quando Transactionum omnium domi sorisque notitiam quovis pretio comparant, atque in usum communem apud se custodiunt.

XLVIII.

Tumultuante Populo, Principi difficilius est & periculosius Exercitum cogere, quam educere ad prælium. Coacto enim Exercitu, vires adsunt: Cogendo, desunt.

XLIX.

Duces solertes, & experti Milites, componuntur Gladiatoribus: qui se prudenter desendunt, inimicum perite oppugnant & animose cædunt, Casui & Fortunæ minime sidentes. Ut enim pusillus homo, pugnandi gnarus, ignavum Gigantem; sic Exercitus parvus, cui præsunt experti Duces, facile vincit ingentes Copias, talibus carentes.

L.

Viri fortes & magnifici, ad Facinora magna & memorabilia non evocati, languescunt otio, alia negotia aspernantes tanquam se indigna: cum Ignavi homines, pacis tempore, strenui sunt Factiones alere & quieta movere. Kkk De

qui Negotia Status perhittum in Novel

De Regimine sæpius quæritur; Meliusne Principi sit, subditos suos amore an metu gubernare. Veruntamen, Mihi, inquit, haud dubium est, optimam Regendi viam esse nunc, & suisse semper, per justam præmiorum ac pœnarum dispensationem. Qui nescit remunerare, nescit regnare. Sic enim Mundus universus gubernatur.

d amultusee Popul I incept

Dicebat, Antiquos Britannos, si parem habuissent fortitudini solertiam, Imperium Orbis terrarum præripere Romanis potuisse.

LIII.

Maximis non indecorum effet Principibus, nec inutile, Judicia publica nonnunquam sua præsentia honorare, Civium causas cognoscere, Judicum & Magistratuum exactiones ac fraudes corrigere. Opus vere Regium! quod Principes redderet suis omnibus Amabiles & Gloriosos.

LIV. truth

Prodesset plurimum Subjectis, nec obesset Regi, si qualibet Regni parte Registrum instituatur, seu Archivum, ad conservandos Contractuum Libellos, atque alia ejusmodi: ut, qui velit jus ad sundum aliquem acquirere, Registrum inspiciendo Tituli certus

certus fiat, nec litigioso pacto implicetur.

Our proper rem eVillaguar, at proposition

Lites non sunt continuandæ ultra duos Terminos; longissme, non ultra Annum. Id sane Litigantibus, quanquam non Causidicis, plurimum conducer. Quod objiciunt Politici quidam, Populum privatis istis rixis & querelis adeo distineri, ut Reipublicæ turbandæ non vacent; Ejus contrarium est verissmum. Nam ex lite oriuntur Discordia & Penuria: quæ duæ, publicæ Tranquillitati sunt inimicissmæ.

Toman LVIA Linux

Potentia plerumque plus valet quam Sapientia. Stulti enim cum potentia Sapientes videntur; Sapientes autem fine potentia, stulti. Inde nascitur Vulgaris Error, Potentiam accipiens pro Sapientia, Impotentiam pro Stultitia.

LVII

Dicebat, non esse viri Fortis, honorificum sugere Duellum; nec Sapientis, in stulti hominis gratiam, Caput serro objicere.

LVIII.

Homines aliena Facta lubenter vituperant, opinantes aliorum vitia suam esse Laudem.

Conformining hig

Kkk 2 Quæ

come but high XIII or conficer

Quæ præter rem contingunt, ad propositum suum convertet vir prudens: ut Speculum solare Causticum radios diversos eodem puncto colligit.

LX.

Nemo potest Eventum præstare Rerum prudenter sortiterque gestarum. Nam Fortuna prudentiam vincit: & Cæsari Julio, nisi Fortuna adspirante, tantum Gloriæ virtus nunquam attulisser.

LXI.

Prospera Fortuna facit satuos & sallaces haberi probos ac prudentes: Adversa, probos facit & prudentes haberi (vulgo judice) satuos ac sallaces.

LXII.

Sæpius Fortuna Mala succedit Bonæ, quam e contra. Ratio est; quod facilius perduntur Fortunæ munera quam acquiruntur.

LXIII.

Peccata & Infortunia aliorum, plerisque sunt ridendi Materia. Qua ex re licet de Ingenio & Indole generis humani judicare.

LXIV.

Cum essem in Exilio, dixit, & nihil Mihi relinqueretur integrum, præter Conscientiam; hac tedus tectus lorica, omnes adversantis Fortunæ ictus & insultus (quod & nunc jam facio) semper su peravi.

Non sum Debitor, inquit, Dominæ Fortunæ; ab utraque parte mala passus, cum ab una sola steterim constantissime.

LXVI

Patrem suum memorabat, pro re nata dixisse olim de magnis Impensis: Æquum esse, ut unusque suam babeat vicem.

LXVII

Qui se audacter ingerunt, prece importuna quod petunt obtinent: cum modesti Homines, quanquam optime meriti, dum verentur Principi molestiam creare, suo sibi silentio obstant. Principes enim quotidianis addicti voluptatibus, incogitantes quandoque Petacibus illis, ne obtundantur aures ea tribuunt, quæ tacentibus his ultro offerre debent. Hoc scitum est: Bene ponenda sunt Beneficia, non temere disperdenda.

-Ac, skib miling 38 LXVIII

Toto cœlo errant isti Politici, qui censent Regis Optimi Inimicos, astutos & subdolos Homines, Beneficiis, Honoribus puta & Præsecturis collatis,

latis, recte conciliari, ne noceant i interim subditos fideles, Regizque fahutis ex animo studiosos (quique Cicatrices Amoris indices in fronte gerunt) nempe ex quibus haud facile quicquam mali publice oriatur, negligi posse. Politia plane Ethnica! Ethnici enim, præterito Deo boni omnis Auctore, Diabolum adorabant ne male mulca-Quid tum postea? Perverso hoc conrentur. filio, Inimici augentur, Amici deficiunt; dum apparet, quod opponere sel Regentibus, viam aperit ad Dignitates. At si qui ex eo numero spe sua fallantur (neque enim sufficit Regnum remunerandis omnibus) dein novæ Turbæ fiunt, & recrudefcunt Factiones. Quapropter, asserit Dux Illustrifsimus, Politiam esse optimam, Inimicis Reipublicæ pœnas infligere, Amicos beneficiis ornare; subditos fidos factiofis anteponere. Ita demum, cum nulla detur ad Honores via nisi per Virtutem, quæ per se non placuit, saltem propter præmia sua coletur.

neliela, non temere XIXInda.

Idem Dux fidelissimus sæpe & palam dixit, Amorem suum erga Serenissimum suum Dominum
ac Regem Carolum II. excellere omnibus omnino
Affectibus suis, in Uxorem, Liberos, Posterosque
uni-

universos, imo suam Ipsius vitam: Neque se sollicitum esse de mutuo Amore Domini Regis in Hunc Hominem; Regiæ tamen Majestati, dum Spiritus bos reget artus, sore benevolentissimum.

incolura on ol sare LXX.

Interroganti Mihi, quo fato Serenissimus Rex noster Throno suo reddinis est; respondit, Beatissimo. Ego me observasse retuli, contraria Fata Patris Gloriosæ Memoriæ & Filii Regnantis: nempe, quod populo diviso Carolus I. ad mortem pervenit, Populo conjuncto ad Coronam Carolus II. Odium deposuit Patrem; Filium restituit Amor. Neque omnia, Respondit Ille, neque nihil dixisti. Scias igitur, nullam fuisse necessitatem occidendi Carolum I. maximam vero restituendi Carolum II. Nimirum, Respublica per varias Mutationes concussata, & per diversas Factiones dilacerata, non potuit diutius subsistere sine Capite suo. Populus igitur præteritorum malorum dolore, atque imminentium metu excitatus, aperire oculos, & meminisse Temporum priorum: quibus, Anglicana Gens fub Inclytis Regibus suis, Religione, Pace, Divitils, Fama floruisset. Hinc Omnes conspirantibus votis Regem expetunt, & unitis viribus Exulem reducunt.

Lll 2 Quæ-

man LXXI. min challe

Quærenti aliquando, Facilis esset an dissicilis Regendi Ars; Respondit Mihi, Regna quamplurima secreta quadam Politia, adeoque dissiculter, gubernari: Oportere igitur Rectores longe prudentiores esse subditis. Retuli, Mihi quidem videri, Minimam esse Regiminis dissicultatem, si Reges Deo similes sierent, hoc est, si præmia distribuerent & pænas secundum Opera singulorum. Recte, inquit: sed peccata populi superant Rectorum prudentiam; sicut hominum perversitas Gratiæ resistit Divinæ. Aliter, plures essent Boni, quam Mali. Cujus contrarium docet nos inselix Experientia.

million IIXXII collicatefta

Querentibus quibusdam, Milites aliquot Regios sub Ipsius imperio nimium esse fervidos; dixit, Sibi magis placere fervidos quam frigidos: addens, Eos Causæ Regiæ, ut & suis Negotiis aptiores, qui Agendo essent non Disputando expediti.

n'astium metu excit.IIIXXI ite o

Querebantur aliqui, tot esse Scotos in Exercitu Ejus, & Romano-Catholicos. Quibus respondit, Se non tam Fidem respicere quam Opera: Sentiens, Homines diversarum Opinionum in re Religionis, bene posse consentire (& consenserunt) in tuenda Regia

Regia Majestate & Regni juribus contra Rebelles. Obiter dicam; Dominus meus honoratissimus, ut Regiæ Causæ Desensor fortissimus, ita & Ecclesiæ Anglicanæ patronus suit benignissimus. Quod & ingeniose & vere indicavit Carolus Lucasius, Frater meus, cum is olim Domino meo aderat in Cathedrali Dunelmens: Cui admiranti columnarum magnitudinem; Sunt sane, inquit Carolus, ingentes, sed Dominatio vestra est columna ad sustinendam Ecclesiam, hisce omnibus fortior.

LXXIV.

Cum Exulanti felicitatem gratularer, quod nullius Principis audiret Subditus: hilariter respondit; Nec ullius subditi Princeps.

LXXV.

In Colloquio quodam cum Domino meo de Principibus & subditis, dixi me observasse, Regem Soli non esse comparandum. Ipse enim a Subditis honorem accipit: Sol autem splendore suo omnia inferiora illustrat. Imo, inquit, Rex vere Sol est, & sons Honoris, a quo splendor omnis, omnes Tituli & Insignia subditorum, vel illustrissimorum, derivantur.

LXXVI.

Generosis quibusdam Hospitibus jocose dixit, se Mmm excluexclusurum illos foras, nisi Regi pariter ac Ipse, tum Agendo tum Patiendo servierint. Nobis, inquiunt, non est æqua potestas. At, Quantum potestis, ait. Illi demisse responderunt, Vestigia terrent.

LXXVII.

Cum ægre ferrem tot homines pessime affectos esse in Dominum meum, propter insignem ipsius erga Regem suum sidelitatem, & nonnihil indignarer; leniter me admonuit, inquiens; Fac quæso, ut experti Nautæ solent, qui vel convertunt vela, vel contrahunt: ita Tu, aut servias Tempori, aut regas Animum.

LXXVIII.

Uxor cujusdam Militis, qui sub signis Novocafirii militaverat, subsidium ab illo petebat: Ille, Mihi & Meis, ait, vix sufficio. At, inquit illa, Rex inimicis suis opes & honores accumulat. Sed Ego, ait, & Maritus tuus Regis Amici suimus.

LXXIX.

Quidam Domino meo bene notus, Querimoniam illi detulit, se antehac Statui sidelem operam navasse, nunc nullo præmio donari. Respondit Ille; Ex me scias, Principibus in more positum esse, non præteritam sed præsentem operam remunerare.

vix und aXXXI. Neapon pleroffue

Intellexeram multos militares Viros, tempore nuperorum Motuum, præfecturas qualescunque ambiisse. Quærebam, an non Officia ista bellica multum lucri apportarent. Nescio, inquit Dominus
meus, quid lucri, certe multum periculi ac laboris
afferunt. Denuo quærebam, an non Imperatores
magni ex Victoriis suis magna reciperent commoda.
Respondit Ille, Summi Armorum præfecti raro,
sæpius præfecti Inseriores. Ita, inquam, in Historicis legendis observavi, Viros maximos atque optime meritos, mercedis loco, aut morte aut exilio
mulcatos. Forsitan formidandi erant. Imo, inquit; Ratio est, quia longe est facilius minores remunerare quam maximos.

LXXXI.

Novocastrius ab exilio redux, in Vivarium suum inambulans, Operarios offendit Ligna cædentes & secantes. Hic, inquit, Mei imaginem cerno. Nimirum, Domina Fortuna cecidit me, & quasi dissecuit, & nunc instituo rerum mearum segmina colligere. LXXXII.

In Colloquio quodam cum Familiaribus, de ingeniis hominum discernendis, cum Cæteri se saterentur sæpissime aberrasse: Ego vero, inquit Ille Mmm 2 subri-

subridens, vix unquam fallor. Nempe plerosque tales puto, quales Ego sum, b. e. Insipientes: vos qui Sapientes estis, alios ita esse putatis. Quum igitur Insipientium major est numerus, sciatis me multo rectius judicare.

LXXXIII.

Cum Doctore quodam Theologico de Fide differens, in hæc verba finiit: Tutissimum est, si quid Ego judico, quam minimam habere sidem huic Mundo, quam maximam Futuro.

LXXXIV.

In confabulatiuncula quadam cum Domino meo, Fateor, inquam, iis me quam acerrime loqui quos quam optime diligo. Alium, inquit Ille, non me, quam optime diligas precor.

LXXXV.

Postquama longo exilio Domum pervenisset, & Fortunas suas collapsas reparare cæpit; accidit ut Relicta Filii sui natu maximi moreretur. Quo casu Dos ipsius, ad valorem bis mille librarum, redii ad Dominum meum. Quanquam indoluit is immaturo fato, & vitam nurus dilectissimæ libenter redemisset majori pretio; postea tamen hilariter dixisse fertur; Etsi terrenus Dominus ac Rex meus videatur oblitus, at Rex cælestis Mei meminit tamen, a quo præter spem donatus sum bis mille libris.

APPEN-

APPENDICULA

Continens Paucula lam was 10

AUCTORIS

bdenter & vere di attaction Observata.

Cashis Lori
canam con habuit, habuit comen Cashis, Lori
cadinem, Prudentian, Olimor tany (beceium; Inc

in delibertdam major Caffee Caffee cam Txxx

IN nupero Civili bello, longe difficilius suit Domino meo Exercitum conscribere pro Rege, quam Parlamento contra Regem: Non solum quia Parlamentum multiceps erat, Dominus meus unica Persona; sed &, quia Regimen Monarchicum tunc temporis in odio esse cœperat, & maxima pars Civium in Rebelles prona Parlamentum adjuverunt aut pecuniis, aut personis aut utrisque; cum Domini mei Exercitus ad desendendam Personam & Jus Regium collectus est, suis & Amicorum opibus. Sic est, & experti novii

mus; Rebelles citius & numerosius confluunt ad oppugnandam, quam sideles subditi ad conservandam Regis Majestatem. Quod quidem deplorandum, Malos bonis alacriores esse & animosiores, addo & seliciores.

II

Observavi multos immerito Cæsari comparatos, adulantibus Poetis. Hoc autem de Domino meo sidenter & vere dicam, Quanquam Cæsaris Fortunam non habuit, habuit tamen Cæsaris Fortitudinem, Prudentiam, Clementiam, Ingenium. Imo in quibusdam major Cæsare. Cæsar cum Exercitu emissus & instructus est a Senatu Populoque Romano, penes quos Imperium Orbis erat. Dominus meus, ut dixi, collegit Exercitum sus opibus & Amicorum (plurimos enim Amicos, Cognatos & Assures habebat in parte Boreali) illo tempore cum Serenissimus Rex suorum Regnorum vix compos erat il Tantum qualuerant Resbelles subditi anoug selledo in magnaturo eraquami

adjuverunt autrepecunii Albut personis aut utris-

nunc obeinet; quæ vero nomine est Dissimulatio, Adulatio, Asturia sub specie Honestatis & Bene-Dicentem audivi; Optimam Politiam volentiæ. esse, juste agere, pie, & prudenter: juxta Dichum vetus, Sapere est Bene vivere. Quisquis, inquit, dictis aut factis fallax est, fidem perdit apud omnes Bonos. Attamen, Sapientis non est fallacias fingulas notare, sed eas quas sua refert notasse, idque in tempore. Magna enim pars est Sapientiæ singula accommodare suo tempori, atque omnia facere candide ac moderate. Verum, ea est improbitas hujus sæculi, ut Vir quivis Integer & sapiens everti possit a sactione stultorum ac nebulonum. Solatium petit nihilominus a Conscientia, involvit se virture sua, &, fecisse officium sine mercede gloriosum putat. Hic est Ille Heros, qui Posteritati relinquit Exemplum omnibus Titulis omnibus Divitiis, omni Laude majus. rere solebat meus Dominus. Francin ildem Bellis noftris Aliqui, Titulo ma-

ois Generales quam reipy a cum neque Copix, nec Disciplina, neque Prælia responderent huis Nomini.

Principis (nunc Regis) Serenissimi Caroli, ut effata Ejus, quæ tunc Auditoribus neglecta suerint,

tanquam nullis rationibus fulta, post aliquot annos Oracula viderentur, & Ipse Vates (heu) nimium verus.

selle, julie opers, plant product in insch Indult votus, Sepere of Deve Were. Daisgot, induct

In Motibus illis nuperis, plurimæ fuerunt diversis locis Velitationes, plurimæ minorum Castellorum obsidiones; quæ (ut accepi a Domino meo) Exercitum distrahere, viresque ejus minuere, & Bellum continuare solent: cum Res transigi posset a conjunctis Copiis, uno aut altero Prælio, minori cum nocumento Reip. minorique esfuso sanguine. Sic censuit Ille; Dividere Exercitum Regalem, terra vel mari, esse quasi Corpus unum in partes dissecare.

omnous Divitis, om I Vaude majus.

Posseriari reliadus Exemplam empilus

Erant in iisdem Bellis nostris Aliqui, Titulo magis Generales quam reipsa; cum neque Copiæ, nec Disciplina, neque Prælia responderent huic Nomini. Domini mei Exercitus, ni fallor, Exercitus suit maximus & instructissimus a Parte Regia, & maximis præliis nobilitatus.

con A.

Obser-

VII.

Observavi multos crepare magna, cum nihil solidi habeant. Vetus est Dictum: Canes timidi vebementius latrant.

IX.

Observavi, Fortunam prosperam Personas atque Res obscuras illustrare; Adversam vero, Illustres obscurare.

X.

Porro, sicut sordidi Homines Divitias præserunt Famæ, Ita Nobiles Viri Famam anteponunt Divitiis. Illis, nihil dulce nisi lucrum: His, Honor suus est vita charior.

XI.

Eo malignitatis processit Invidia, ut Virtuti sua laus raro tribuatur. Imo, pro Bonis mali, pro Fortibus ignavi, pro Fidis Perduelles in precio sunt. Quod telum Sapientes a Publico arcet: Nempe, tutissimum est latere.

Doo Ita

XII.

Ita est. Invidia virtutem sequitur: Etiam Heroes illi Veteres, Casar & Alexander, nisi cum Virtute Fortuna conspirasset, fastidium invenissent pro laude & gloria.

XIII.

Didici, facilius esse Loqui quam Agere, oblivisci quam meminisse, punire quam remunerare: Usitatius, adulationem anteserre Veritati, Utilitatem justitiæ, præsentem operam præterlapsæ.

XIV.

Præterea notavi, Eos qui maximum subiere periculum, minima frui parte spoliorum.

XV.

Insuper, Potentissimorum Principum savore quosdam homines insignes videri, qui absque eo nihil habent Eximium.

Adhæc

XVI.

Adhæc, observavi Præsectos Provinciales alibi terrarum, non honoribus tantum sed reditibus auctos; in Anglia autem, nihil sere amplius nancisci nisi Titulos.

XVII.

Denique, Qui bella non attingunt, seu Civile seu Externum, eos procul esse a periculo, atque damno: ideoque Cautos homines (dum Heroes sanguine suo Gloriam quærunt) in Umbra malle quam in Luce versari.

FINIS.